

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

На правах рукопису

КАТЕРНЮК ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 81'373.23(043.3)

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

10.02.15 – загальне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
доктор філологічних наук, професор
Тищенко Олег Володимирович

КИЇВ – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНОЇ АНТРОПОНІМІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	12
1.1. Ономастичний статус неофіційних антропонімів	12
1.1.1. Неофіційна антропонімія як ономастична універсалія...	28
1.2. Процеси вторинного знакопозначення неофіційних антропонімів.....	32
1.3. Конотативні характеристики неофіційних антропонімів.....	43
1.3.1. Стилiстичний компонент неофіційних антропонімів....	44
1.3.2. Емоційно-аксіологічний компонент неофіційних антропонімів.....	46
1.3.3. Національно-культурний компонент неофіційних антропонімів.....	52
1.3.4. Гендерний компонент неофіційних антропонімів.....	53
1.5. Методика зіставлення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.....	56
Висновки до розділу 1	66
РОЗДІЛ 2 ФОРМАЛЬНІ МОДЕЛІ НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	69
2.1. Відапелятивні моделі неофіційних антропонімів.....	71
2.1.1. Однокомпонентні відапелятивні неофіційні антропоніми.....	73
2.1.1.1. Прості відапелятивні неофіційні антропоніми.	75
2.1.1.2. Дериваційні моделі однокомпонентних відапелятивних антропонімів.....	77
2.1.1.2.1. Суфіксальна модель.....	80

2.1.1.2.2.	Композитна модель.....	85
2.1.1.2.3.	Абревіатурна модель.....	88
2.1.2.	Полікомпонентні відапелятивні неофіційні антропоніми.....	89
2.2.	Відонімні моделі неофіційних антропонімів.....	95
2.2.1.	Трансонімізовані неофіційні антропоніми.....	97
2.2.1.1.	Однокомпонентні моделі неофіційних антропонімів.....	97
2.2.1.2.	Двокомпонентні моделі неофіційних антропонімів.....	103
2.2.2.	Трансформовані неофіційні антропоніми.....	104
2.2.2.1.	Однокомпонентна модель неофіційних антропонімів.....	104
2.2.2.2.	Двокомпонентна модель неофіційних антропонімів.....	104
2.2.2.3.	Полікомпонентні моделі неофіційних антропонімів.....	105
	Висновки до розділу 2.....	106
	РОЗДІЛ 3 КОНТЕНСИВНІ МОДЕЛІ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	109
3.1.	Ономасіологічні моделі неофіційних антропонімів.....	109
3.1.1.	Метафорична модель номінації неофіційних антропонімів.....	109
3.1.2.	Метонімічна модель номінації неофіційних антропонімів.....	126
3.2.	Ідеографічні моделі неофіційних антропонімів.....	130
3.2.1.	Модель «людина як фізіологічний феномен».....	131
3.2.2.	Модель «людина як соціальний феномен».....	132

3.2.3	Модель «людина як духовний феномен».....	135
	Висновки до розділу 3.....	141
	ВИСНОВКИ.....	144
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	151
	СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	172
	СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	174
	ДОДАТКИ.....	177

ВСТУП

Необхідність багатоаспектного вивчення ономастичної спадщини, яка становить невід’ємний атрибут лексичної системи кожної національної мови, обґрунтована тим, що онімна лексика акумулює матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, в якому вона зароджується і функціонує [7, 8, 17, 27, 119, 129, 193, 197, 212 та інші]. У зв’язку з цим великого значення набуває наукове осмислення особливостей ономастикону генетично-споріднених мов, таких як англійська, німецька та українська мови [108, с. 12–15].

Антропонімна система як одна з підсистем національного ономастикону є чи не найбагатішим матеріалом для реалізації й застосування одного із найбільш перспективних напрямів сучасного мовознавства – порівняльного підходу до вивчення мовних явищ [115, с. 1-3]. Система іменування людей упродовж віків зберігає сліди давньої духовної культури і в той же час швидко, жваво реагує на зміни зовнішнього укладу життя певного соціального середовища [98, с. 83–99].

Неофіційні антропоніми як засоби вторинної номінації людини представлені в абсолютній більшості антропосистем, зокрема англійській, німецькій та українській. Вони становлять досить помітну частину антропонімікону цих мов як з погляду їх номінативної функції, так і у кількісному плані [109; 162; 192; 197; 198].

На сучасному етапі розвитку ономастики неофіційні антропоніми як лінгвістичне явище досліджуються з точки зору їхньої прагматичної цінності І. В. Ляшенком (етнічні прізвиська) [94], Т. Т. Денисовою [54], Н. В. Дранніковою (локально-групові прізвиська) [56]; семантичної структури – М. В. Тимінським (російські прізвиська) [151], В. М. Кам’янцем (частина дослідження німецької антропонімії) [70], Ж. Д. Маюровою (прізвиська у бурят) [97]; когнітивних характеристик – Н. М. Федотовою

(прізвиська Луганщини) [157], Л. В. Гнаповською (частина дослідження англійської антропонімії) [38].

Існує також ряд робіт, які описують антропонімію певного регіону України, до складу якої обов'язково входять і прізвиська: антропонімія Лубенщини (Л. О. Кравченко) [83], Закарпаття (П. П. Чучка) [164], північної Тернопільщини (С. В. Шеремета) [167], Середнього Полісся (І. І. Козубенко) [78], Опілля (Г. Д. Панчук) [113], Північного Степу України (Т. В. Марталога) [96].

В історичному розвитку прізвиська у складі системи антропонімів розглядаються в роботах Ю. І. Блажчук (Уманщина) [19], І. І. Ільченко (надвеликолузький регіон) [69], Л. В. Ящук (Житомирщина) [173].

В англійській мові неофіційні антропоніми досліджували О. С. Манченко (лінгвокультурні і структурно-функціональні характеристики) [95], Г. М. Гладкова (лінгвокультурний аналіз) [36] та Г. О. Пашкевич (як номінативні засоби англійської мови) [114].

В німецькій мові вивчення прізвищ було частиною більш загальних досліджень німецької антропонімної системи в працях О. М. Антишева [8], Л. О. Артьомової (на матеріалах медійних текстів) [11].

В українській ономастиці на цей час існує лише одна розвідка, яка надає можливість частково ознайомитися з прізвишками у порівняльно-типологічному аспекті в рамках дослідження антропонімної системи надазовських греків у її співвідношенні із українською та російською антропоніміями (В. О. Кравченко) [82].

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена її спрямуванням на вивчення неофіційних антропонімів в аспекті вторинної номінації, а також з'ясування їхніх семантичних та структурних особливостей у трьох досліджуваних мовах. Застосування зіставно-типологічного підходу до аналізу англійських, німецьких та українських неофіційних антропонімів є необхідним для виявлення їхніх як спільних, так і відмінних особливостей у лексико-семантичних та словотвірних характеристиках.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконане в рамках тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за напрямом «Дослідження проблем гуманітарних наук». Досліджувана в дисертації проблема є складовою частиною наукової теми кафедри германського та порівняльного мовознавства Інституту іноземної філології НПУ імені М. П. Драгоманова «Зіставна семантика та проблеми міжкультурної комунікації» (тему затверджено вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова, протокол № 6 від 1 лютого 2007 р.).

Метою дисертації є встановлення структурних та семантичних закономірностей творення неофіційних антропонімів у англійській, німецькій та українській мовах.

Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких **завдань**:

- визначити теоретико-методологічні засади вивчення неофіційної антропонімії;
- розробити методикау зіставлення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах;
- визначити формальні моделі неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мові на основі їхнього походження;
- виявити семантичні моделі вторинної номінації неофіційних антропонімів;

зіставити спільні та відмінні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах за формою та змістом.

Об'єктом дослідження є неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах.

Предметом дослідження стали спільні та специфічні формальні та семантичні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

Джерельною базою дослідження стали словники англійської,

німецької та української мов: словники прізвиськ: «Словник прізвиськ північно-західної України», «Прізвиська Нижньої Наддніпряни», «Oxford Dictionary of Nicknames» (2006), «A Dictionary Of Names, Nicknames, And Surnames Of Persons, Places, And Things» (1904), «Das Lexikon der prominenten Kosenamen» (2009); тлумачні словники: «Словник української мови» (1973); «Wortschatz Deutsch» (<http://wortschatz.uni-leipzig.de/>); газетні тексти, ресурси Інтернету: відкрита енциклопедія Wikipedia (<http://www.wikipedia.org>), “Merriam-Webster Dictionary” (<http://www.m-w.com/dictionary>), газети «Фраза» (<http://www.fraza.ua/>), «Сьогодні» (<http://www.segodnya.ua>), «Подробности» (<http://www.podrobnosti.ua>).

Методи дослідження. Зіставно-типологічний метод дозволив виявити закономірності творення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах, а також їхні формальні відмінності; методика компонентного аналізу застосовувалася для визначення семних характеристик досліджуваних одиниць; методика лінгвістичного моделювання – для класифікації неофіційних антропонімів за конкретними моделями; процедура кількісного аналізу – для кількісно-якісної характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах, дескриптивний – в процесі опису досліджуваних одиниць, дослідження основ – під час з’ясування мотиву номінації, тобто екстралінгвістичної причини вибору або утворення саме цього неофіційного антропоніму та семантичних особливостей прізвиськ, формантний метод – в ході виявлення структурних типів неофіційних антропонімів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше визначено неофіційні антропоніми як ономастичні універсалії; англійські, німецькі і українські неофіційні антропоніми було скласифіковано у дві моделі: за походженням – відапелятивні та відонімні (одно-, дво- та полікомпонентні) та за семантикою – дві ономасіологічні (метафоричну і метонімічну) та три ідеографічні моделі неофіційних

антропонімів («людина як фізіологічний феномен», «людина як соціальний феномен», «людина як духовний феномен»).

Теоретичне значення дисертації пов'язане з поглибленням теоретичних концепцій зіставної ономастики, з розробкою теоретико-методологічних засад вивчення поняття «неофіційний антропонім», а також ключових положень теорії мотивації в цілому та ономастичного словотвору зокрема.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування основних положень та висновків в зіставно-типологічних дослідженнях із проблем ономастики, а також у процесі підготовки спецкурсів із проблем перекладу, у викладанні навчальних дисциплін: «Порівняльна типологія англійської та української мов», «Порівняльна типологія німецької та української мов», «Перекладацький аналіз тексту», «Сучасна українська літературна мова», «Лексикологія англійської мови», «Лексикологія німецької мови», «Лінгвокраїнознавство». Опрацьований фактичний матеріал може стати у нагоді в лексикографічних дослідженнях, зокрема при укладанні ономастичних словників.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлювалися на *п'яти* міжнародних наукових конференціях: «Міжкультурна лінгвістика та формування іншомовної комунікативної компетенції» (Київ, 2006 р.), «Методологічні проблеми сучасного перекладу» (Суми, 2007 р.), «Мовно-культурна комунікація в сучасному соціумі» (Київ, 2008 р.), «Мова і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2009 р.), «Діалог мов і культур» (Київ, 2009 р.); на *трьох* всеукраїнських наукових конференціях: «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк, 2008 р.), «Українська мова – державна мова» (Донецьк, 2008 р.), «Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація» (Харків, 2009 р.); на щорічних науково-звітних конференціях Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, 2007 – 2010 рр.). Дисертаційна робота обговорювалась на засіданні кафедри

германського та порівняльного мовознавства Інституту іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження викладено в шести публікаціях: у п'яти статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, та у тезах доповіді наукової конференції.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (214 найменувань, з яких 40 – іноземними мовами), списку джерел ілюстративного матеріалу (15 найменувань) та списку лексикографічних джерел (23 найменування). Повний обсяг дисертації – 170 сторінок, із них 145 сторінки основного тексту.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну дисертації, методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, указано форми їхньої апробації і структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади вивчення неофіційної антропонімії у сучасній лінгвістиці»** уточнено ономастичний статус неофіційних антропонімів, з'ясовано специфіку неофіційних антропонімів як знаків вторинної номінації, визначено основні конотативні характеристики неофіційних антропонімів та визначено методикку зіставлення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

У **другому розділі «Формальні моделі неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах»** встановлено в залежності від їхньої апелятивної основи неофіційних антропонімів відапелятивні та віонімні моделі. Серед відапелятивних антропонімів було виділено прості, дериваційні та полікомпонентні моделі, а серед відонімних – трансонімізовані та трансформовані відповідно.

У третьому розділі «Контекстивні моделі вторинної номінації неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах» розроблено ономазіологічні моделі (метафоричну та метонімічну) та ідеографічні моделі («людина як фізіологічний феномен», «людина як соціальний феномен», «людина як духовний феномен») неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

У загальних висновках представлено результати виконаного дослідження, окреслено шляхи та перспективи подальшого вивчення цієї проблематики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНОЇ АНТРОПОНІМІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Ономастичний статус неофіційних антропонімів

Онім або власне ім'я – це слово або словосполучення, яке використовується для виділення названого ним об'єкту серед інших об'єктів, зокрема для індивідуалізації та ідентифікації [221, с. 95].

Власне ім'я може належати будь-якому об'єкту дійсності [203, с. 38–55, 204]. Власні імена людей, офіційні та неофіційні формують розряд антропонімів [202, с. 10–15].

Дослідники власних імен однозначно погоджуються з тлумаченням терміну «антропонім». За загальноприйнятим визначенням, антропонім – вид оніма, будь-яке власне ім'я, яке може належати людині або групі людей [67, с. 20–55, 219: с. 36]. Однак, неофіційні антропоніми як окремий тип мають свої характерні особливості і повинні розглядатися в контексті опозиції *онім* – *апелятив*, оскільки мають прямиий стосунок до останніх [64, с. 24–27].

Питання про природу значення власного імені, його функції і зв'язок з поняттям відноситься до області філософії мови, тому здавна цією проблемою займаються філософи-логіки [105, с. 89–95]. Ці питання ставилися ще давньогрецькими мислителями. Їх, насамперед, цікавила проблема правильності імен. Грецькі софісти зазначали, що ім'я довільне й що розуміння між людьми засноване на договорі, у якому і укладена правильність імен. На відміну від софістів, Геракліт і його послідовники вважали, що існує природна безумовна відповідність імен речам. Тому всі імена споконвічно правильні [6, с. 25-27].

Власні імена і загальні імена утворюють, як відомо, універсальну опозицію в системі іменників будь-якої мови [102, с. 15–20; 205, с. 23-31]. Цей найбільш прадавній семантичний розподіл лексики по характеру номінації проводили ще античні філософи-стоїки й, зокрема, Діонісій Фракійський (II в. до н.е.). Вони знаходили досить підстав, щоб не тільки розглядати власні назви як особливий різновид словесних знаків, але й виділити їх в окрему самостійну частину мови. У якості основної розпізнавальної ознаки власного імені вбачалася довільна угода носіїв мови про сферу їх дії, тобто відсутність природного зв'язку між онімом і поняттям. У трактуванні граматистів-стоїків загальні імена, навпаки, виділялися внаслідок природного причинного зв'язку між словом і поняттям, на основі властивій слову від природи значимості утворюючого його звукового комплексу [66, с. 69–90].

У зв'язку із цим не можна не згадати діалог Платона «Кратил», у якому категорія імені власного виступає як нерозчленована, у складі якої ще не виділяються чітко власні імена й загальні. Проте, значна частина міркувань Платона стосується в першу чергу власних імен. У діалозі «Кратил» виявляються й своєрідні уявлення про мотивування імен, і зразки тлумачення імен [146, 102-103]. Діалог демонструє, як у Давній Греції займалися етимологізацією і семантизацією. Думка самого Платона на цей рахунок залишається з діалогу неясною.

Інший великий філософ Греції — Аристотель — прямо говорив про довільність зв'язку між звучанням і значенням слова. Проте, точка зору про їх «природній» зв'язок (так звана платонівська) існувала в Європі дуже довго [6, с. 27; 9].

Подібні ідеї природного зв'язку імені з денотатом існували й в інших традиціях та культурах по всьому світу. Наприклад, на них були засновані «виправлення імен» у Китаї: якщо правління імператора було нещасливим, девіз правління оголошувався «неправильним» і змінювався) [4; 6, с. 29–30, 68, с. 12–17; 94].

В давні часі вважалося, що зміна імені спричиняє розрив з минулим, початок руху в новому напрямку [79]. Так, у скандинавській традиції, тому, кого планували в спадкоємці, потрібно було дати «правильне» ім'я, тобто ім'я, з одного боку, що не виходить за межі традиції й, з іншої, що відповідає його положенню в роду. Більш того - за допомогою династичного імені можна було повідомити про статус законного спадкоємця [147; 148; 152, с. 356–359].

Суто лінгвістична розробка теорії лексичного значення власного імені (ономастичного значення) починається в ХХ с. з робіт О. Єсперсена («Філософія граматики» 1924) [60], Л. В. Щерби («Досвід загальної теорії лексикографії» 1940) [170], Є. Куриловича («Положення власного імені в мові» 1955) [87] і деяких інших.

Отже, центральна тема філософії імені — співвідношення його з поняттям — стає одним з аспектів вивчення лексичного значення власного імені в ономастичній семасіології [158, с. 11–12]. Проте, серед лінгвістів немає єдиного погляду на те, що вважати власним іменем, чому власні імена відрізняються від імені загального, чи має власне ім'я значенням і багато чого іншого [58, с. 1–5].

Основне призначенням загальних імен – лише називати невизначені об'єкти, співвідносячи їх з відомим класом речей. Основне призначення власних імен у теорії номінації — називати певні об'єкти усередині відомих класів речей [231, с. 5]. При цьому співвіднесення з поняттям не потрібно, оскільки відомий клас речей уже пов'язаний з поняттям. От цей момент і дозволяє звертатися до, так званого, вторинного використання відомих слів для нових номінацій, які можуть не мати видимих зв'язків з первісним і основним використанням лексичних одиниць [164, 12–13], наприклад, прізвиська *Жук*, *Порошок*. Не маючи зв'язку з поняттям, вони використовуються лише для ідентифікації та позначення особи. Іменники «жук», «порошок» стосовно вказаних власних є апелятивами.

Оскільки антропоніми — це одиниці мови, то вони, можна припустити, мають усі ті категорії, які мають інші одиниці мови взагалі [170, с. 45–57]. Але, будучи частиною словникового складу мови, антропоніми разом з тим входять у той його своєрідний підрозділ, який зветься «власні імена». Як відомо, власні імена виділяються внаслідок зовсім особливого співвідношення в них десигната й денотата. Оволодіння системою лексичних значень — це, насамперед, встановлення зв'язку між певними лексичними одиницями і їх десигнатами, тому що тільки на цій основі можливо точне, закономірне співвіднесення лексичних одиниць із безупинно мінливими й іноді дуже своєрідними денотатами. Власні імена взагалі, на відміну від загальних імен, тобто власні імена як зовсім особливий і своєрідний клас слів, характеризуються тим, що їх співвіднесення з тим або іншим денотатом цілком природно сприймаються як щось умовне [219, с. 150–170].

Особлива ознака власних імен полягає в тому, що в сучасному своєму вживанні вони, як правило, не називають понять, але служать лише для позначення конкретних об'єктів [89, с. 38–51]. Можливо досить чітко визначити, чим відрізняється швачка від доярки, лікар від бухгалтера, але ніхто не зможе сказати, опираючись тільки на ім'я людини, чим відрізняється Марина від Валентини, Сашко від Бориса. Власні імена мають тільки денотативне значення (позначають конкретний предмет) і позбавлені значення сигніфікативного (понятійного). Однак при своєму виникненні всі власні імена вживалися як звичайні номінативні лексеми. І така характерна риса залишилася притаманною неофіційним антропонімам, в яких проявляється характерна відмінна особливість: не маючи понятійного значення, в них все-таки присутня додаткова інформація, і, не знаючи особи, все-таки можливо припустити в чому різниця між, наприклад, дівчатами, яких називають *Пампушкою* і *Дошкою* [110].

Однак, номінація, тобто найменування об'єкта, може здійснюватися тільки тому, що в словах, які використовуються як назви, є його власна сигніфікація [31, с. 369–375]. Крім того, у процесі найменування може

здійснюватися не тільки денотація, вказівка на об'єкт, але й конотація — привнесення додаткових обертонів, додаткових значень [там само]. Таким чином, антропонім, залишаючись власною назвою, тобто іменем одиничного об'єкта, виявляється навантаженим конотаціями. «Власні імена - це слова, які застосовуються навмисно або наскільки можливо без обліку їх етимологічних зв'язків для того, щоб відрізнити певний індивідуальний об'єкт – ділений або неподільний – від одного або багатьох інших індивідуальних і до нього у певному відношенні близьких об'єктів» [206]

Однак, щодо конотаційних та денотативних характеристик власних імен існують розбіжні погляди: головна неузгодженість існує у зв'язку з наявністю чи відсутністю денотативного значення у власних імен [91, с. 18–21].

Так, Мілль стверджує, що власне ім'я «денотує» (denotes), або називає, але не «конотує» (connotes), або позначає. Власні імена, таким чином, – це неначебто прикріплені до речей ярлики, які самі по собі позбавлені значення й служать тільки для того, щоб відрізнити речі одне від іншого [201].

В роботі А. Гардинера «Теорія власних імен» чи не найкраще представлено все теоретичне надбання, вироблене стосовно власних назв. Але його визначення, в принципі, теж повторює міллевське тлумачення, в якому зазначається, що власне ім'я - це слово або група слів, специфічним призначенням яких являється ототожнення і які виконують, або мають тенденцію виконувати, це призначення винятково за допомогою розпізнавального звуку, незалежно від якого-небудь значення, властивого цьому звуку із самого початку або, що здобувається їм у результаті асоціації з об'єктом або об'єктами, ототожненими за допомогою цього звуку [192, с. 73]. В додаток до цього визначення можна навести думку О. Функе про те, що власні імена – це індивідуальні імена, які позначають індивідуальне уявлення (про окремий об'єкт або індивідуальний колектив) і значенню яких властиве уявлення про «названність чогось» [191, с. 87]. Безсумнівно,

міллевське трактування саме власного імені в основному правильно відбиває його сутність.

Однак, О. Єсперсена робить спробу довести зворотне [60, 31–50], тобто що власні імена більше всього значать («конотують найбільшу кількість ознак») може суперечити лише якщо стосується неофіційних антропонімів. Насправді, серед всіх імен саме вони здатні нести максимальну кількість конотативних ознак.

Такі розбіжності у визначенні можна пояснити тим, що міллевське трактування власного імені має на увазі його функцію в мові, але не враховує тієї функції, яку воно може отримати в мовленні. А О. Єсперсен як раз вказує на мовленнєві характеристики власної назви [там само].

Щоб проілюструвати ці розбіжності, візьмемо, наприклад, офіційне ім'я Павло. По Міллю, це – ярлик, який прикріплений до особи і нічого не означає. Це дійсно так, якщо розглядати ім'я з точки зору мови. У мовленні ж воно набуває додаткових значень, тому що стосується конкретної людини, і, відповідно, викликає певні асоціації, тобто це те, що стверджував О. Єсперсен [60, 31–50]. Якщо ж розглянути інші форми імені, наприклад, демінутивні, гіпокористичні, то вони матимуть ще більше додаткових значень, наприклад, по ним буде відомим ставлення мовця до особи. Те саме відбувається в мовленні з неофіційними антропонімами. Наприклад, якщо використати замість імені особи німецьке прізвище *Quatschi* [Ksta.de], що походить від іменника *der Quatsch*, який перекладається як «нісенітниця», то відразу стає зрозумілою і характеристика особи, яка має таке прізвище, і ставлення до неї мовця.

А. Гардинер у своїй роботі щодо власних імен говорить про «втілені» (*embodied*) і «невтілені» (*disembodied*) власні імена [192]. Перші — це слова, прикріплені до певних осіб, місцевостей і т.д. Другі — це ті ж слова, але розглянуті самі по собі, незалежно від того, прикріплені вони до чого-небудь чи ні. З «втіленими» власними іменами мають справу, зокрема, біографічні словники, географічні покажчики, енциклопедії й т.п. «Невтілені» власні

імена зустрічаються тільки в роботах з топоніміки й ономастики, у списках рекомендованих або вживаних власних імен і т.п. Існування «невтілених» власних імен - явище порівняно нове, характерне для сучасних європейських мов [там само]. Припускають, що в давньогерманських мовах, наприклад, «невтілених» власних імен, очевидно, взагалі не було. Всяке власне ім'я завжди мало на увазі певний денотат. Правда, провести чітку границю між «втіленістю» власних імен і їх «невтіленістю» важко й навіть навряд чи можливо. Тому, може бути, доцільно говорити лише про більшу або меншу «втіленість» власних імен у мові тієї або іншої епохи [192, с. 45].

Але якщо власні імена не могли бути «невтіленими», то вони були несхожі на ярлики, які служать тільки для того, щоб відрізнити речі одне від одного. Зв'язок власного імені з денотатом повинен був бути набагато міцнішим й тіснішим, ніж зв'язок ярлика з тим, до чого він прикріплюється. Тенденція до усвідомлення власного імені як мотивованого своїм денотатом (що в тій або іншій формі існує завжди) повинна була бути особливо сильною. Власне ім'я могло навіть усвідомлюватися таким, що впливає на свій денотат [6, 56–59].

Ще Д. Фрезер писав, що для первісного мислення зв'язок між іменем і особою або річчю, яку воно позначає, є не довільною й ідеальною асоціацією, а реальними, матеріальним зв'язком, який з'єднують їх настільки тісно, що через ім'я магічний вплив на людину виявити настільки ж легко, як через волосся, нігті або іншу частину його тіла [159, с. 137–140]. Первісна людина вважає своє ім'я істотною частиною самого себе й проявляє про нього належну турботу [там само]. У багатьох культурах ім'я відбиває суть людини, тому настільки поширені були звичаї приховувати своє теперішнє ім'я, давати дитині «погане» ім'я, щоб уберегти його від злих сил, у випадку важкої хвороби людині навіть давали нове ім'я [159, с. 232]. Наприклад, у Давній Русі немовлям давали імена, які відбивали фізичні якості дитини (*Малюта, Кудряш*) або його характер (*Тихомир, Смирний*), відношення батьків до факту появи дитину (*Ждан, Нечай, Нелюб, Журба*), надії на кращу

долю дитини (*Яхонт, Бова, Цар*), зв'язували ім'я з тотемом (*Заєць, Лисиця*) [25, с. 3–53]. Давньогерманські імена, включаючи й давньоанглійські, також мають прозору семантику [33]. Так, С. І. Гарагуля [33] виділяє в давньоанглійських іменах різні групи, що позначають національну приналежність, суспільний статус, вид зброї й воєнні дії, живу й неживу природу, міфологічні істоти, героїв епосу, богів, стихійні явища, фізіологічні особливості, дату народження і т.д., що було характерне як для однотемних, так і для двотемних імен: «На самому початку появи й використання двотемних імен значення їх компонентів відіграло важливу роль, їх комбінації прадавні англійці робили осмислено: Maerwine - maere («відомий, славний, чудовий») + wine («друг, захисник»)» [33: с. 11–15]. Однак, як вказує С. І. Гарагуля, як на Русі, так і в прадавній Англії імена із часом десемантизуються, тобто значення імен перестає відіграти якусь роль при їхньому виборі. Проте, такого не відбувається з неофіційними антропонімами. На відміну від офіційних власних імен, прізвиська представляють собою власні імена по типу первісних, з прозорою семантикою, де чітко просліджується зв'язок із денотатом [там само].

Тенденція переходу власного імені у загальне й протилежні процеси були досліджені і А. Гардинером та Є. Пулгремом. Дослідження показують, що процес іменування був подібним до обряду: «...власні імена розуміються міфологічною свідомістю в буквальному значенні як частина денотата, тісно з ним зв'язана, яка повністю його репрезентує й навіть фактично тотожна йому» [192, 208].

Так, Т. В. Топорова [149] на матеріалі германських мов досліджуючи давньогерманські двочленні власні імена й відображення ними картини світу германців, приходять до висновку, що власні імена займають центральне місце в міфопоетичній моделі світу, тому що вони є символами, складними образами, що співвідносяться із природою індивіда та допомагають сприйманню його оточуючими. Картина світу розкривається в імені через

основні семантичні сфери — «простір і час», «космологія», «світ речей», «соціально-юридична сфера» і т.д.

Особливість дослідження антропонімів на матеріалі англійської, німецької й української мов полягає ще й в тому, що кожна мова споконвічно задає своїм носіям певну картину світу, причому кожна певна мова — свою. Таким чином, в процесі порівняння матеріалу впливають також проблеми культурологічного плану [213: 60-77; 214].

Власні імена, серед них і прізвиська, – найсприйнятливіша частина мови. Вони реагують на всі історичні й культурні події швидше, ніж будь-який інший його елемент. Кожна епоха збагачує систему імен своїм власним соціологічним і ідеологічним вантажем [там само].

Проблеми міжкультурної комунікації у зв'язку з ономастикою були порушені і Д. Б. Гудковим [48, с. 25–41], який вводить поняття «прецедентне ім'я». Прецедентне ім'я - це індивідуальне ім'я, пов'язане або із широко відомим текстом (прецедентним текстом), або із ситуацією, широко відомою носіям мови (прецедентною ситуацією). Наприклад [59], такі імена, як *James Buchanan* (15-й Президент США, єдиний холостяк серед усіх Президентів), *Friedrich Flick* (засновник династії промисловців та політиків, член однієї з багатших сімей Німеччини), *Тарас Бульба* — це імена-символи, які мають у свідомості носіїв певної мови певні асоціації, частіше такі імена існують лише в середині однієї культури, і вони не актуалізуються у свідомості іноземців. Подібне питання піднімається в роботі Д. І. Єрмоловича «Власні імена на стику мов і культур» [59, с. 115–128] на матеріалі російської й англійської мови. Д. І. Єрмолович стверджує, що змістовна структура власних імен не тільки не порожня, але й у багатьох випадках настільки багата, що служить джерелом для створення різноманітних переносних значень, а також загальних дериватів. Будь-яке використання іншомовного власного імені у мовленні є акт міжмовної і міжкультурної комунікації й результатом його є взаємодія двох мовних й мовленнєвих систем, двох культурно-психологічних традицій [там само].

О. Л. Березович [18], яка займається питаннями етнолінгвістичної проблематики у російській ономастиці (етнолінгвістика — комплексна дисципліна, що вивчає традиційну народну духовну культуру і її відбиття в мові) [там само], доходить висновку, що у власному імені кодується інформація про духовну культуру народу, тобто ім'я має так звану ідіоетнічну специфіку. Серед найважливіших етнолінгвістичних проблем О. Л. Березович виділяє проблему відбиття в ономастиці міфологічних (релігійних) уявлень народу. Подібно Д. Б. Гудкову, О. Л. Березович говорить про так звані «мічені акти» ономастичного континууму — імена, що володіють «особливою» популярністю [там само].

М. Н. Анікіна також описує фоново-конотативне значення імені як «сукупність соціально-значимих асоціацій, обумовлених національною культурою, що й представляють собою суму минулих мовних і контекстних визначень у межах мовного колективу» [7, с. 7–14]. При аналізі російських антропонімів Анікіна виділяє чотири компоненти їх фоново-конотативного значення: формальний (відбиття системного в змісті слова), ситуативний (суб'єктивно-оцінні й функціонально-стилістичні конотації), соціально-історичний (культурно-історичні асоціації) і індивідуально-асоціативний (наявність асоціацій у свідомості носіїв мови, що співвідносять ім'я з відомими історичними діячами, літературними героями й т.п.). Останній компонент можна співвіднести з поняттям Д. Б. Гудкова про прецедентне ім'я.

Подібне поняття використовує у своєму проєкті лінгвокраїнознавчого словника В. Д. Бондалетов [21], говорячи про імена-реалії, навантажені національно-культурною специфікою й протипоставлені всім іншим власним іменам. У своєму словнику В. Д. Бондалетов враховує так звану культурно-репрезентативну частину імені — інформацію, що асоціюється з антропонімом. До складу цієї інформації входять відомості про реальних носіїв імені, утворених від нього прізвищах у художній літературі,

фольклорних персонажах, іменах у складі прислів'їв, приказок, загадок, стійких виразів, афоризмів і т.д.

Ю. А. Гурская [52, с. 2–20] розглядає власне ім'я як ще більш складний феномен, трактуючи імена у вигляді згорнутого національно-культурного тексту.

Суто лінгвістичні дослідження розглядають імена в різних аспектах.

Існує гіпотеза про залежність значення імені від пов'язаних з ним звукових асоціацій. Це пов'язане із проблемою сприйняття звуків. На думку М. В. Панова, «звуки мовлення асоціативно пов'язані з незвуковими уявленнями» [111, с. 155]. Фонетисти припускають, що в багатьох мовах дихотомічно протипоставлені низькі й високі звуки. Низькі звуки пов'язані з уявленнями «темний, поганий», а високі — «світлий, гарний» [50].

Власне ім'я — це підклас іменника, і воно виконує ті ж синтаксичні функції, має подібні дериваційні моделі, вказівку на рід. Ці лінгвістичні аспекти власного імені вивчала російська дослідниця С. І. Гарагуля [33, с. 35–40].

М. В. Голомидова [40, с. 138–169] досліджує особливий клас власного імені – штучну ономастику. Вона вводить такий компонент значення імені, як фреймова семантика (так, вона виділяє фрейми, зв'язані зі знанням етнокультурної приналежності, ритуальні фрейми, фрейми соціальної мімікрії й ін., наприклад, ім'я, що дається при хрещенні, постригу в ченці і т.д.).

Отже, більшість власних імен цілком або частково походять від загальних, внаслідок чого, можна припустити, що їх семантика більш складна. Створюючись на базі загальних, власні імена вживаються не в тому ж значенні, що й останні, тому їх не можна розглядати в одному ряді із загальними. Власні імена є скоріше не граматичною, а лексичною категорією, оскільки саме лексичні категорії виявляють тенденцію до інваріантності щодо перекладу та тлумачення. Іншою особливістю власних імен у порівнянні з іншими лексичними класами є найбільш висока стійкість

оніма при лінгвістичних перетвореннях тексту (переклад) і при екстралінгвістичних перетвореннях денотата (назва судна зберігається після його ремонту, ім'я людини не залежить від його віку і т.д.) [14, с. 71–98].

Однак, таке зауваження не може стосуватися неофіційних антропонімів, і в цьому випадку вони становлять виключення з антропонімічної системи, оскільки прізвиська у особи можуть змінюватися з віком, а під час перекладу, особливо художніх текстів, тлумачення прізвищ заохочується, оскільки вони несуть додаткову характеризуючу функцію [59, с. 104]

Сутністю будь-якого офіційного чи неофіційного власного імені взагалі є внутрішня єдність загальних, одиничних і специфічних ознак. Ці ознаки проявляються, з одного боку, при конфронтації власних імен з апелятивами, а з іншого — в ономастичному контексті при сполучуваності в системі власного імені з іншими власними іменами. У такий спосіб обґрунтовується лінгвістичний і ономастичний статус власного імені [106, с. 170–174].

Тому, різноманітні категоріальні ознаки власних і загальних імен звичайно зводять до наступного:

1. Власне ім'я не позначає, а називає, «у власних імен здатність позначати обмежена до межі» [87, с. 254]. На цю особливість власних імен указує й О. О. Реформатський [123, с. 21–29].

2. Власні імена й загальні мають різний ступінь лексичної абстракції. О. С. Ахманова вважає, що власне ім'я позбавлене сигніфікативної функції і є «простим знаком, що вказує на відому річ, подію, положення й т.п.» [216, с. 154–159]. Цю точку зору розділяє О. О. Реформатський, який пише, що «іноді створюється враження, що сімейство власних імен, з однієї сторони нагадує чимсь есперанто, ... а з іншого сторони, навіть «зарозумілу мову» [123, с. 18]. Проте, ряд лінгвістів вважає, що власне ім'я також має певну здатність до узагальнення [139, с. 91–99].

3. Власне ім'я «семантично скорочене» і не співвіднесене з поняттям. Ця теза підтримується О. О. Реформатським, який вказував, що

«перетворення загального імені у власне означає насамперед втрату поняття й перетворення слова в прізвисько; навпаки, перетворення власного імені в загальне пов'язане з наповненням слова новим поняттям з новими істотними ознаками» [123, с. 61–62].

Проти заперечення всякого значення у власного імені виступає ряд лінгвістів [45; 60, с. 71; 92, с. 201–222]. Цікавий підхід до проблеми власних імен академіка Л. В. Щерби: «Оскільки власні імена, будучи вживані в мовленні, не можуть не мати ніякого змісту, ми повинні їх вважати словами, хоча б і глибоко відмінними від загальних імен; оскільки ж вони є словами, то немає ніяких підстав виключати їх зі словника. Усе питання полягає у визначенні того, що в мові є «значенням власних імен» [170, с. 66].

Питання про присутність або відсутність лексичного значення у власних імен є найважливішим у їх співставленні з загальними іменами [196, с. 24–51], оскільки від його вирішення залежить, в кінцевому рахунку, визнання власного імені повнозначним словом чи віднесення його до розряду семантично неповноцінних слів [177, с. 12–14].

Не дивлячись на те, що питання значення власних імен, до яких відносяться і прізвиська, піднімалося ще за часів Давньої Греції, як вже зазначалося [99, с. 40-41], воно так і залишається повністю не вирішеним в жодній з досліджуваних нами мов [233, с. 180-182]. На даний момент думок про лексичне значення онімів стільки ж, скільки опонентів [там само]. Ситуація ускладнюється тим, що в саме поняття «семантика оніма» вкладають смисл не лише лексичного значення, а й його мотиваційне значення, а дехто включає взагалі всю інформацію, яку можна отримати із власного імені [187, с. 38–44].

Така одночасна багатогранність власних імен лексичної системи будь-якої мови до тієї галузі знань, з якою вони пов'язані, зумовлює можливість використання різних (лінгвістичних і екстралінгвістичних) підходів для їхньої класифікації.

Одною з найкращих класифікацій у лінгвістиці є, якраз, розподіл власних імен за характером зв'язку з названими предметами, на меті якої є чітко визначити та назвати класи і розряди ономастичних явищ.

В «Словнику російської ономастичної термінології» Н. В. Подольської [221], який широко застосовується на практиці, пропонується наступна класифікація, яка включає: 1) антропоніми (одиничні чи колективні власні імена, які ідентифікують людину), 2) топоніми (власні імена географічних об'єктів), 3) космоніми (назви космічних об'єктів), 4) зооніми (власні назви або клички тварини), 5) хрематоніми (власні імена компаній, предметів матеріальної культури, науки, техніки, а також витворів мистецтва), 6) фітоніми (власні імена рослин), 7) анемоніми (власна назва стихійного лиха), 8) хромонім (власне ім'я відрізка часу), 9) астронім (власна назва окремого небесного тіла), 10) теонім (власне ім'я божества). Кожен з розрядів, в свою чергу, складається з ряду підтипів [Подольська: с. 95].

В той же час Н. В. Подольська [там само] зауважує, що власні імена (оніми) можна також характеризувати як з лінгвістичної точки зору, так і з екстралінгвістичної. Враховуючи екстралінгвістичні фактори використання власних імен, їх можна поділити на такі розряди, куди можуть відноситися і неофіційні антропоніми, в таких випадках, наведені, як приклади: аборигенне ім'я (будь-яке ім'я, що належить аборигенам певної території); ім'я бінарної опозиції або антонімічне (випадок протиставлення для кращого розрізнення двох відомих денотатів, які пов'язані між собою іменами, що мають однакову основну лексему і антонімічні прикметники, наприклад: англійські *Bush Senior – Bush Junior* [Political Humor], тобто Буш Старший – Буш Молодший, українські: *Коля Малий – Коля Великий* [Чабаненко]); меліоратив (величальне ім'я, яке має додаткову позитивну оцінку денотата, яка має на меті його звеличення, наприклад, неофіційний антропонім, який часто застосовують до Юлії Тимошенко – *Леді Ю* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]); ім'я-характеристика (вид літературного оніма, семантично прозорого, створеного автором для характеристики

денотата); природне ім'я (онім, що виник в наслідок природних мовних законів номінації для певного розряду власних імен); первісне ім'я (власне ім'я, яке є найбільш старим у певній мові); меморатив (ім'я-присвята, дане на честь когось); міфонім (ім'я неіснуючого об'єкта будь-якої сфери ономастичного простору в міфах та казках); партикулярне ім'я (неофіційне власне ім'я); офіційне власне ім'я (форма імена, яку прийнято вживати в офіційній сфері); паралельні імена (оніми, які стосуються одного денотата, але не пов'язані між собою, і можуть бути одночасними або неодноточасними у своєму вживанні, при чому сфера використання одночасних завжди різна); поетонім (онім в художній літературі, який має, крім номінативної, також стилістичну і характеризуючу функцію); реконструйоване власне ім'я (відновлений онім); ім'я-табу (найчастіше власне ім'я, яке заборонено вимовляти у зв'язку із релігійними віруваннями); екзогенне ім'я або іноземне ім'я (онім, який з'явився в мові в результаті запозичення з іншої мови, може бути освоєним або неосвоєним, а також знов запозиченим своїм ім'ям, наприклад, англійське прізвисько баскетболіста – *Bambino* [Delahunty], дитина по-італійськи, українське прізвисько *Осака* – онім, запозичений з японської, де функціонує як топонімом [Чабаненко]) [221, с. 122–127].

З лінгвістичної точки зору оніми можна класифікувати за різними характеристиками [52; 221]. Якщо враховувати морфологічні ознаки, то виділяють наступні типи онімів: одноосновні (оніми, які мають лише одну кореневу морфему, наприклад, прізвиська: англійське *Bogie* [Delahunty], від прізвища Богарт, німецьке – *Wurst* [Ksta.de], Ковбаса, українське – *Лимон* [Аркушин]); однослівні (оніми, які складаються із одного слова, наприклад, прізвиська: англійське *Unabomber* [Delahunty], Бомбовоз, німецьке – *Mausi* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Мишка, українське – *Капітан* [Аркушин]); деривативи (однослівні імена, утворені шляхом деривації, наприклад, прізвиська: англійське – *The Schemer* [Delahunty], Планувальник, німецьке – *Würschtel* [Ksta.de], Ковбаска, українське – *Кущик* [Аркушин]); композитні (однослівні складні імена, які мають в своєму складі не менше

двох кореневих морфем, наприклад, прізвиська: англійське – *Jessyenormous* [Delahunty], німецьке – *Hasenzahn* [Jugendwerkhof], українське – *Гімнопісець* [Прізвиська українських політиків]); апозитивні (імена, утворені сполученням не пов'язаних між собою компонентів за типом прикладки та слова, до якого вона відноситься, наприклад, прізвиська: англійське – *Shortgun*, короткий+рушниця [Delahunty], німецьке – *Knabberpups* [Jugendwerkhof], хрусткі + звуки, українське – *Довгоносик* [Чабаненко]); юстапозитивні (оніми, утворені простим поєднанням двох або більше слів, наприклад, прізвиська: англійське – *Deadpool* [Delahunty], мертвий + басейн, німецьке – *Schneckerübe* [Jugendwerkhof], равлик + буряк, українське – *Стуконог* [Аркушин]); гібридні (онім, який складається з лексичних або морфологічних елементів двох або більше мов, наприклад німецьке прізвисько, *Turbowolke* [Jugendwerkhof]); генетивні (оніми, які в називному відмінку мають форму родового відмінка іншого оніма, як правило, власного); вербальні або дієслівні (оніми, що утворилися від особистої дієслівної форми або від дієприслівника); аббревіатурні (оніми, що виникли в результаті скорочення словосполучення, наприклад прізвиська: англійське – *Mod* від *My Other Dad* [Delahunty], українське – *МАЗ* від Микола Азаров [Громадський захисник]); еліпси (оніми, утворені в результаті пропуску одного із слів або осно у багатослівних і двох- і більше основних іменах); суфіксальні (будь-який онім, утворений за допомогою суфікса, наприклад, прізвиська: англійське – *Beefy* [Delahunty], М'ясний, німецьке – *Tönnchen* [Jugendwerkhof], Бочечка, українське – *Американець* [Аркушин]); префіксальні (будь-який онім, утворений за допомогою приставки або заперечення); префіксально-суфіксальні; тавтологічні (оніми, утворені двома лексемами, що мають одну й ту саму сему, найчастіше це відбувається у онімах, в яких основи взяті з різних мов). В випадках, коли неофіційних антропонімів такого способу

Зважаючи на інші ознаки, зокрема стилістичні або синтаксичні виокремлено ще наступні типи онімів: метафоричні (будь-які оніми, утворені

за допомогою метафори, наприклад, прізвиська: англійське – *The Thorpedo* [Delahunty], Торпеда, прізвисько австралійського плавця, Джеймса Торпа, німецьке – *Herzchen* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Серденько, молодіжне, українське – *Лузо* [Аркушин]); вмотивовані (будь-яке власне ім'я, що має прозору семантичну структуру та кореневу морфему, яку можна виділити, через що стає яким мотив номінації, до цього типу належить більшість неофіційних антропонімів, прикладом можуть бути наведені вище метафоричні неофіційні антропоніми: англійське – *Торпеда*, через швидкість плавця, німецьке – *Серденько*, пестливо-інтимне, тобто вказує, що людина найцінніша для мовця, *Лузо* – підкреслює особливості зовнішнього вигляду); кальки (оніми, запозичені шляхом буквального перекладу); словосполучення (оніми, які мають форму прийменникового або безприйменникового словосполучення без дієслова, наприклад, англійське: *the Lizard King* [Delahunty], німецьких прізвиськ не було виявлено, українське: *Зірка Давида* [Прізвиська українських політиків]); фрази (оніми у формі короткого тексту зазвичай з дієсловами, наприклад: англійське: *Hit 'em Where They Ain't* [List of U.S. Presidential Nicknames]) [221, с. 25, 38, 44-47, 66, 92, 165].

З огляду на походження онімів, вони можуть бути відапелятивними, тобто такими, що походять від апелятивів, загальних імен, або трансонімізованими, тобто мають походження від інших власних імен [там само].

1.1.1. Неофіційна антропонімія як ономастична універсалія. Явище ономастичних універсалій вперше було виділено О. В. Суперанською [142, с. 251], і в подальшому їм не наділялося належної уваги зі сторони дослідників ономастики, окрім дослідження, проведеного російською дослідницею В. В. Денисовою, яка вивчала цю категорію універсалій на матеріалі монгольської мови [53].

О. В. Суперанська виділяє три види ономастичних досліджень: глобальні, ареальні та регіональні [142, с. 30]. Перший вид стосується

вивчення типологічних подібностей власних імен в різних мовах, встановленням закономірностей, властивих іменам, незалежно від мови, а, отже, виведенням ономастичних універсалій, які можуть бути паралельні універсаліям загальнолінгвістичним [там само].

Однак, ономастичні універсалії лише частково співпадають з загальними лінгвістичними універсаліями, оскільки оніми відносять до спеціальної лексики [53, с. 38]. За словами О. В. Суперанської «ономастичні універсалії з одного боку мають більш частковий характер, тому що оніми – це лише частина лексики, а з іншого боку – вони повинні виходити за межі лінгвістичних універсалій, через те, що екстралінгвістичний фактор в онімах значно впливовіший, ніж в іншій лексиці» [там само].

Враховуючи специфічність досліджуваного об'єкту в цій роботі, який надзвичайно тісно пов'язаний саме з екстралінгвістичним фактором, виникає питання, чи підпадають неофіційні антропоніми під поняття ономастичної універсалії, якою є власне ім'я взагалі, в зв'язку з тим, що мотиви виникнення імен, виконуваних ними функцій і інформація, яку вони несуть, обумовлені вимогами людського суспільства, які по своїй суті є спільними для всього людства [53, с. 84–87]. І хоча зафіксовані іменами події з навколишнього середовища можуть бути різними, але сам факт такої фіксації вже сам по собі – універсалія [там само]. Загальними можуть бути детонати (тобто, ті, кому ці імена присвоюються) і лексико-семантичні значення їхніх апелювативних основ [там само].

Отже, ономастичну універсалію В. В. Денисова визначає як загальні якості, характерні власним іменам, незалежно від їхньої приналежності до тієї чи іншої мови [53, с. 39–42].

Це визначення можна застосувати і до неофіційних антропонімів, таким чином якщо останні матимуть спільні якості незалежно від досліджуваної мови, то вони дадуть можливість визначити, чи відносяться неофіційні антропоніми до ономастичних універсалій.

За класифікацією В. В. Денисової наявні наступні ономастичні універсалії [там само, с. 43–55]: *екстралінгвістичні та суто лінгвістичні*.

Перші об'єднують наступні ознаки номінації: мотиви присвоєння імені, функції імені та інформація імені, куди можна віднести мінімальний комплекс знань про названого денотата, відношення людини, яка називає тощо). Другі стосуються специфіки власних назв з точки зору мовної організації: фонетико-фонологічні, морфологічні, синтаксичні та лексичні особливості.

Неофіційні антропоніми, таким чином, можуть бути віднесені до ономастичних універсалій, оскільки в англійській, німецькій та українській мовах мають чітку мотивацію (всі виділені у дослідженні ідеографічні моделі співвідносяться з універсальними ономастичними мотивами номінації, виділеними В. В. Денисовою), несуть додаткову інформацію, крім того, чітко оформлені на всіх мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, мають схожі синтаксичні функції (як усі інші імена можуть бути підметом та об'єктом у реченні), а також мають конкретне лексичне значення, яке впливає з їхньої індивідуалізуючої функції. Варто зазначити, що одна з ономастичних універсалій, під які підпадають і неофіційні антропоніми, є наступною: *існує зворотна залежність статусу власного імені від збереження в ньому значення апелятива*. Ця універсалія найяскравіше проявляється, як раз, у системі неофіційних антропонімів трьох досліджуваних мов, оскільки в них найбільше зберігається зв'язок з лексичним значенням апелятива [там само]. Тут виникає зворотний процес: чим більше ім'я пов'язане з лексичним значенням апелятива, тим менш офіційним і широко вживаним воно є. Тобто, у випадку з неофіційними антропонімами, маємо найбільший зв'язок імені з апелятивом, і, таким чином, абсолютно індивідуальні неофіційні власні назви.

Однак, в процесі онімізації апелятива, навіть, якщо він переходить у неофіційний антропонім, відбувається часткова редукція лексичного значення слова-апелятива, що відповідає ще одній лінгвістичній лексичній

універсалії: *під час творення імен, слова-апелятиви повністю або частково втрачають своє лексичне значення, що пов'язане з відсутністю понятійного значення у імен* [там само, с. 73–75]. Хоча у неофіційних антропонімів цей процес не такий розвинутий, як у інших імен, однак він має місце й тут. Скажімо, прізвисько *Заєць* не матиме повного лексичного значення апелятива, тобто не позначатиме тварину в цілому, а лише вказуватиме на певні характеристики денотата: чи то вуха, чи то особливості характеру тощо.

Однак, чи не найважливішими універсаліями, на нашу думку, які вказують на спільну природу неофіційних антропонімів, є наступні [там само, с. 77–79]:

– *повторення однакових назв у різних денотатів*, тобто існування ономастичної омонімії. Це підтверджується матеріалами дослідження, наприклад, прізвиська на основі метеорологічних метафор є майже ідентичними в трьох досліджуваних мовах.

– *варіювання власних імен*, тобто існування декількох імен у одного денотата, що призводить до, так званої, ономастичної синонімії. В цьому випадку, неофіційні антропоніми об'єднує не спільне поняття, а саме те, що вони відносяться до одного денотата. Серед зібраних прізвиस्क це явище найбільш поширене серед політичних неофіційних антропонімів.

Щодо характеристик апелятивів, то неофіційні антропоніми підпадають під наступну лінгвістичну універсалію:

- *апелятивом може бути будь-яка частина мови, однак, найчастіше не-іменники підпадають під вплив процесів субстантивації, в той час, як найбільш застосованими у творенні неофіційних антропонімів, як і онімів взагалі, є іменники* [там само, с. 67-68].

Таким чином, вважаємо закономірним висновок, що неофіційні антропоніми, за характеристиками мало чим відрізняючись від офіційних антропонімів, належать до категорій ономастичних універсалій.

1.2. Процеси вторинного знакопозначення неофіційних антропонімів

Сучасне мовознавство вважає семантику власних імен такою, що знаходиться поза категорією поняття, виходячи з того, що семантика завжди понятійна, а власні назви, антропоніми, зокрема, позначають конкретних денотатів. До таких вчених, які підтримують цю теорію, відноситься О. О. Реформатський, який вважає власні назви «гіпертрофовано номінативними» і такими, що мають лише номінативну функцію [123, с. 9–35]. А. А. Уфімцева, в свою чергу, також обмежує семантику онімів лише функцією позначення і зараховує їх до категорії «лексично неповноцінних» мовних одиниць [154, с. 19–86]. М. Н. Морозова на прикладі топонімів також показує, що семантична структура власних назв характеризується однозначністю та наявністю лише прямого і номінативного значень, що можна застосувати і до антропонімів, оскільки вони виконують таку ж функцію, як і топоніми, тобто називають одиничний конкретний денотат [99, с. 15–39].

Серед іноземних дослідників таку думку розвинув професор Г. Амманн, який підтримував такий погляд на семантику власних імен, через те, що, на його думку, вони виконують лише роль ідентифікаційного знака, таким чином, заперечуючи наявність семантичного значення у такої лексики взагалі [175, с. 71–96].

П. Гартманн також, в свою чергу, називає оніми «екстремальною формою назви», маючи на увазі, що власна назва – це виключно номінативна лексична одиниця [194, с. 60–88].

Однак, спираючись на результати нашого дослідження в трьох генетично-споріднених мовах, ми не можемо погодитися з теорією відсутності семантичного значення у онімів і підтримуємо думку М. Е. Рут, яка вважає, що невирішення даного питання спричинене намаганням розв'язати його для всього ономастичного поля одночасно, що на її думку

неможливо у зв'язку із неможливістю скласти єдину ономастичну модель власних імен. Виходячи з цього, вона пропонує розглядати питання семантичного значення онімів окремо для кожного класу [127, с. 1–4].

З цієї точки зору, клас антропонімів безперечно являє собою цікавий предмет для дослідження, оскільки не дивлячись на те, що топоніми і антропоніми – два найбільш досліджені класи власних імен, семантика останніх майже не аналізувалася [20, с. 333–345]. Це пояснюється тим, що саме стосовно антропонімів, аргумент про відсутність лексичного значення є надзвичайно актуальним. Існування такої точки зору спровоковане ще античним визначенням власних імен, де вони розглядалися як особові назви, тобто трактувалися лише з точки зору їх належності особі. Антична концепція акцентувала протиставлення «нічье – моє власне», яке і діє до цього часу при визначенні семантики людських імен [44, с. 40–41; 129; 130; 202, с. 45–70].

Якщо розглядати значення антропоніма взагалі в будь-якій з досліджуваних нами мов з точки зору звичайної схеми: сигніфікат – денотат – конотат, то стає очевидно, що відсутній яскраво виражений сигніфікат. Його наявність у власних назв, на разі, залишається дискусійною у сучасній лінгвістиці [136, с. 61–88; 225, с. 218–219], але ми погоджуємося з думкою М. Е. Рут, що він існує на рівні семи «людина», яка відповідає категоріальній семі апелятива [126]. Як показало наше дослідження, така ситуація є спільною для англійської, німецької та української мов. Спільним явищем для трьох генетично споріднених мов є той факт, що в них існують формальні показники – флексії [181, с. 81–92; 133, с. 44–61], які в основному являють собою голосні звуки, що додають до семи «людина» сему відношення до статі, коли голосний кінцевий звук імені, як правило, асоціюється із жіночою статтю, але в усіх трьох мовах вони не абсолютні (наприклад: англ. *Richard – Dick, Thomas – Tommy, Elisabeth – Lisa* [223], нім. *Andreas – Andi, Alexandr, Alexandra – Alex* [Duden], укр. *Олександр, Олександра – Саша, Шурік, Шура* [220]). До того ж, в трьох досліджуваних

мовах існують зменшувальні форми власних імен, по яким практично не можливо визначити, кому вони належать, чоловікові чи жінці [29; 55; 74; 77; 182; 198, с. 165–173].

Отже, логічно, виходячи з вищезазначеного, ми можемо визначити сигніфікат антропоніма (жива істота, стать, і т. ін.), однак, на відміну від апелятивів, він стосується конкретного носія, а не називає родове відношення до того чи іншого явища дійсності. Враховуючи, що прізвиська – це різновид антропонімів, то вони в своїй семантичній структурі мають такі ж елементи.

За твердженням М. Е. Рут, яке ми підтримуємо, неофіційні антропоніми, відносячись до власних імен, одночасно являють собою явище вторинної номінації, таким чином, вимагаючи специфічного розгляду питання про їхню семантику, на відміну від семантики власних назв [128, с. 12–30].

Лексичне значення таких онімів – це ядро його референтного значення. Денотативна характеристика дає визначення референту і сама залежить від суспільного фактору [132, с. 180–186].

Крім того, ми схилиємося до тієї точки зору, що окремі оніми, неофіційні зокрема, мають значення, навіть більше, ніж апелятиви [170, с. 57–69]. Власні назви можуть виконувати функцію виділення одиничних об'єктів і пов'язані з поняттям через апелятиви. При вторинному використанні вже відомих існуючих слів для нових номінацій в ономастиці є обов'язковим зв'язок власної назви з індивідуальним конкретним предметом, що, як раз, і відбувається під час присвоєння людині, тобто конкретному денотату, нового імені, а саме прізвиська [174, с. 15–28; 180]. Як показали результати нашого дослідження, це стосується без виключення англійської, німецької та української мов (наприклад, англ. *Chisel* [Delahunty], Долото – прізвисько вчителя праці, дане йому за любов до використання на уроках цього інструменту, нім. *Lotos* [Jugendwerkhof] – прізвисько школярки, що займається йогою, укр. *Пудель* [Аркушин] – прізвисько особи, чия зачіска нагадує собаку цієї породи).

Однак, хочемо наголосити, що погоджуємося і вважаємо за доцільну думку про те, що семантичне значення прізвища не дорівнює поняттю того апелятива, який являється його основою, і не обмежується цим поняттям навіть в тих випадках, якщо апелятивна основа збігається із власною назвою на фонетичному і морфологічному рівнях [70, с. 68–79].

Зміст слова, неофіційного антропоніму зокрема, – це структура, яка включає лінгвістичні та екстралінгвістичні компоненти, як вже зазначалося вище. До лінгвістичних факторів, які формують семантичну структуру онімів, належать етимологія основи, специфіка існування власної назви та особливі мотиви іменування; до екстралінгвістичних – особливі умови існування назви в суспільстві, культурно-історичні асоціації пов'язані з нею, специфіка зв'язку оніма з іменованим об'єктом, а також ступінь відомості об'єкту та його імені, що буде описуватися в наступному розділі [4, с. 165–168].

Як стверджують дослідники англійських прізвищ Вів'ян де Клерк та Барабара Бош, семіотична специфіка неофіційних власних назв обумовлює їх особливе функціонування як засобів мовленнєвого впливу, при цьому в їх семантиці виділяються більш конкретні і більш генералізовані семи. Вони мають відображений або асоціативний характер і можуть бути виражені відповідними дескрипціями [183, 184].

В структуру значення прізвищ, як правило, включається лише деякі семантичні ознаки апелятива [144, с. 79–88; 145, с. 51–60] (наприклад, *Quasimodo* [Dubya Nickname], *Шрек* [Чаленко] – страшний, негарний; *the Cyclone* [Dubya Nickname] – швидкий, емоційний; *Месія* [Чаленко] – любить виголошувати промови (проповіді); *Анчоус* [Фраза] – дуже худий; *Napoleon* [Delahunty] – має великі плани на майбутнє, *Bonsai* [Jugendwerkhof] – маленький зростом, *Reiskeks* [Jugendwerkhof] – підліток харчується, в основному, рисовим печивом, *Lachmütze* [Ksta.de] – школяр носить шапку незвичної форми, *Pfeife* [Ksta.de] – студент любить свистіти), тобто ми можемо сказати, що для неофіційних антропонімів є характерним

неопосередкований спосіб номінації, коли власна назва вбирає лише одну якусь ознаку апелятива, іншими словами, семантична структура прізвиськ базується лише на якійсь частині лексичного значення апелятива, тобто застосовується так звана «периферійна мотивація», про яку ми вже говорили вище. Як бачимо на прикладі вищенаведених прізвиськ, таке твердження є правильним для всіх трьох досліджуваних мов.

Однак, одним із найважливіших компонентів змістовної структури неофіційного антропоніма залишається значення апелятива, від якого утворена власна назва [196, с. 190–193]. У зв'язку з тим, що призначення власної назви в мові і мовленні відрізняється від призначення загальної, ми можемо сказати, що стосовно власної назви, необхідно вказувати на енциклопедичне значення, яке містить суму конкретної інформації про денотат назви. Ця сума інформації базується на обізнаності мовця та слухача про властивості означуваного в “наївній картині світу,” що співвідноситься з типовим образом, тому денотат вказує на означуваний клас реалій, а отже прив'язується до значення апелятива, що лежить в основі новоутвореного антропоніму [там само].

Спираючись на думку А. В. Суперанської, ми можемо підтвердити нашим дослідженням, що основною семантичною функцією онімів є ідентифікація та індивідуалізація, адже це дві найважливіші функції прізвиськ як в англійській, так і в німецькій, і українській мовах. Ономастика, за її ж словами, протиставляє оніми та апелятиви, які належать до денотативного типу, але поняттєвий зв'язок онімів й апелятивів зберігається через внутрішню форму. Денотативний статус онімів пов'язаний з типом індивідуальної одиничності, а при використанні онім уже функціонує як денотатив і реалізує всі можливості закріплені системою конкретної мови. Конотативні оніми більш забарвлені, і тому яскраво відображають можливості власних назв впливати на адресата комунікації. Поняття конотації та денотації в ономастиці більш взаємопов'язані, ніж в

загальній лексиці, де конотація відбиває властивості реального або ідеального денотату та прийняту в суспільстві його оцінку [139, с. 35–46].

Візьмемо для прикладу наступні прізвиська: *the Cyclone Assemblyman*, *Депутат-Циклон* (Теодор Рузвельт, 26-й Президент США) [Political Humor], *der Albatros*, *Альбатрос* [News.de] (Майкл Грос, німецький олімпійський чемпіон з плавання), *Нестор-Ураган* [Фраза] (Нестор Шуфрич, міністр МНС України). Морфологічно та фонетично прізвиська співпадають із відповідними апелятивами в кожній з трьох мов: «циклон» – в англійській, «альбатрос» – в німецькій, «ураган» – в українській. Однак, очевидним є факт, що семантика цих неофіційних антропонімів не обмежується значеннями апелятивів. До семантичної структури апелятивної основи додаються нові емоційні, оцінні та стилістичні компоненти значення. В першому і третьому випадку вони несуть дещо негативний відтінок, у зв'язку із асоціаціями з руйнацією, які викликають апелятиви, а також з відомостями про характер позначуваних осіб, які мають тенденції до деструктивної або непослідовної діяльності. В другому – позитивний, оскільки прізвисько ввібрало в себе апелятивні асоціації з силою, швидкістю, до яких, в даному випадку, додалася асоціація даного денотата з перемогою. Ці приклади свідчать на користь думки про більш розширену семантичну структуру прізвиськ, на відміну від семантичної структури їхніх апелятивних основ.

Аналізуючи різні теорії власних імен, А. В. Суперанская відзначає, що відсутність їхньої єдиної концепції пояснюється «відмінністю вихідних положень і методів їх творців, а також тим, що пошуки власного імені часом відбуваються у діаметрально протилежних напрямках» [140, с. 88]. Крім того, багато теорій створювалися на недостатньому фактичному матеріалі, відірваному від живого мовлення. Наприклад, виходячи з положень Ф. де Соссюра, що будь-яке слово є знак, можна розуміти ідею знака неподільно й не зупинятися на специфіці власних імен. Однак розглянуті вище характеристики власного імені, вказують на зв'язок імені з об'єктом, а

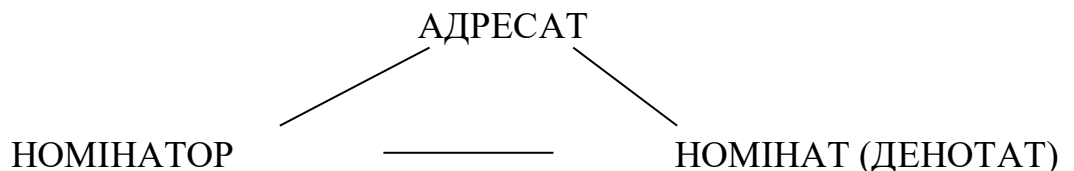
безпосередність цього зв'язку говорить про наявність кардинальних відмінностей загальних імен від власних [135].

Термін «номінація» належить до багатозначних лінгвістичних термінів [219, с. 336], через що необхідно зауважити, що в дослідженні термін «номінація» застосовується не в значенні динамічного процесу, а як статичний результат цього процесу в англійській, німецькій та українській мовах [там само], тобто в роботі розглядаються кінцеві значимі мовні одиниці.

Прізвиська, як і інші власні назви, як в слов'янських, так в германських мовах виникають в результаті наступних процесів [117, с. 10-12]: онімізації апелятива (наприклад, *Лус, Big Dog*), створення по аналогії (наприклад, *King of Camelot* – по аналогії з *King Arthur*), трансонімізації, тобто перехід власного імені з одного типу антропонімів в інший (наприклад, *Вітя, Тимоха, King George, Hurricane Katrina*), а також запозичення іншомовних імен (наприклад, *Наполеон, Саддам Іванович, Pablo*).

Оскільки у цьому розділі увага буде зосереджена на засобах лексичної номінації, то необхідно зауважити, що номінації будуть розглядатися в рамках семантичного трикутника, запропонованого В. Г. Гаком [31, с. 320] (див. схему 1):

Схема 1.

До цієї структури безпосередньо можна віднести ще один елемент – сигніфікат [219, с. 444], який позначає понятійну складову номінації.

Розглянемо ці терміни на прикладі шкільного німецького прізвиська *Angsthase*, що складається з двох слів *Angst*, страх [238], та *Hase*, заєць [238],

і вживається для позначення несміливого, нерішучого учня. Той, кого так називають, – це денотат або номінат, той, хто називає, – номінатор, а той, хто сприймає і декодує інформацію, – адресат. Щодо сигніфіката, то тут він складний і поєднує понятійні значення двох слів: «страх» та «заєць», цим самим підсилюючи інформативність прізвиська.

З наведеного прикладу, а також, як показало дослідження, стає зрозуміло, що неофіційні антропоніми відносяться до власних імен з прозорою вмотивованістю [117, с. 72], що значно відрізняє їхні процеси номінації від процесів номінації засобами інших антропонімів.

В сьогочасному мовознавстві більшість науковців [25, с. 153–160; 70, с. 5–8; 80, с. 3–7; 101, с. 21–29; 139, с. 96–102; 145, с. 37–45], які вивчали явище неофіційної антропонімії в різних мовах, вважають неофіційні антропоніми результатом образної номінації.

За твердженням О. С. Кубрякової, образна номінація обумовлена людським досвідом, психічними переживаннями і практичним мисленням людини. Створення образних номінацій, таких як прізвиська зокрема, засноване на здатності людської свідомості використовувати попередній досвід для ототожнення різних об'єктів, а точніше, їхніх образів. В мовній свідомості спрацьовують міжпредметні зв'язки, що активізуються під впливом об'єктивної дійсності. «Образна модель – це посередник між чуттєво сприйнятим об'єктом дійсності і смислом, значенням, їх сутністю». [85, с. 222–304].

Образна номінація може розглядатися в різних аспектах [31, с. 325–330]: з точки зору частотності, з точки зору її функції, з точки зору денотата і номінатора, з точки зору зовнішньої та внутрішньої (способу найменування) структури, з точки зору парадигматичних та синтагматичних стосунків з іншими лінгвістичними одиницями.

Дослідження неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах в даному розділі буде зосереджено на способах номінацій та на функції номінацій у мовленні.

Первинні номінації – це форми, які використовуються у своїй первісній функції для позначення денотату в умовах мовлення [12, с. 12–15]. Така номінація може ще бути названа *прямою* [31, с. 355].

Виходячи з результатів дослідження, можна зазначити, що з цим типом номінації співпадає процес простої семантичної онімізації апелятива [219, с. 473], коли власна назва, що виникла з загальної без деривації, відображає природні властивості об'єкту в момент номінації і максимально зберігає семантику апелятива.

Однак, на думку В. Г. Гака [там само], якщо одна й та сама форма пристосовується до позначення інших об'єктів, то це вже одиниці вторинної номінації.

Проте, аналізуючи матеріал дослідження, вдалося виявити прізвиська з ідентифікуючою функцією, без специфічних додаткових конотацій, що надає можливість вважати такі антропонімічні одиниці наближеними саме до типу первинної номінації.

Як було вже зазначено вище, *вторинна номінація* – це випадок застосування вже наявної форми для назви іншого об'єкту [144, с. 190–201]. За В. Г. Гаком така вторинна номінація може ще називатися *непрямою* [31, с. 336–337] оскільки, залежно від умов комунікації, слово, що виникло у свідомості співрозмовників, набуває певного суспільно-соціального значення, яке, в свою чергу, може не бути прямо пов'язане із своїм безпосереднім номінативним значенням.

На відміну від В. Г. Гака і В. Н. Телії, прихильники ономасіологічної точки зору вважають вторинною номінацією називання вже названого об'єкту новим ім'ям [54, с. 5–27], що, як практично показало дослідження, дорівнює попередньому визначенню вторинної і непрямой номінації, тому в даній роботі підтримується думка про те, що вторинна номінація і непряма номінація – це термінологічні синоніми.

У випадку вторинної номінації залежність між значенням слова, ситуацією найменування та соціальними відношеннями співрозмовників

виступає на передній план. Саме така мовна ситуація спостерігається під час вживання неофіційних антропонімів, які по суті своїй і являються зразковим прикладом вторинної номінації [57, с. 1–20].

Щодо переносних вторинних номінацій, то вони виявилися надзвичайно продуктивними типами в усіх трьох досліджуваних мовах і представлені двома типами: *метафоричною та метонімічною*.

Під *метафорою* розуміють такий механізм мови, коли слово, що позначає деякий денотат, або клас предметів та ін., використовується для позначення іншого денотату з іншого ряду об'єктів, що в якійсь якості аналогічній першому [219, с. 296].

Для прикладу наведемо такі прізвиська: *Gewitterhexe* [Deutsch-uni] (Gewitter – гроза, Hexe – відьма [238]) – негарна жінка (викладачка) з поганим характером, *Moppsi* [Deutsch-uni] (Mops – мопс [238]) – схожий на мопса студент, *Spassvogel* (Spass – розваги, Vogel – пташка [238]) – веселун. В усіх прикладах існують асоціативні зв'язки між номінаціями та денотатами. В першому номінація інформативна подвійно: надається порівняння характеру з грозою і зовнішності з казковим персонажем. В другому випадку проявляється лише зовнішня схожість, в третьому – асоціація з пташкою, яка перелітає з місця на місце без роботи і лише розважається.

Широке використання метафори як засобу створення неофіційних антропонімів пояснюється характерною функцією самого тропу – номінативною та характеризуючою [219: 296], яка проявляється в тому, що метафорична назва закріплюється за денотатом і стає його прізвиськом.

Метонімічна образна номінація – це такий механізм мови, коли ім'я, що позначає денотат з одного ряду або класу об'єктів, застосовується для позначення іншого денотату з іншого класу, але який асоціюється з першим за суміжністю або віднесеністю до однієї ситуації [14; 219, с. 300].

Дослідження непрямих вторинних номінацій у складі стилістичного прийому метафори й метонімії дозволяє виявити подібності й відмінності в їхніх семантичних механізмах в усіх трьох досліджуваних мовах [124]:

1. При метафорі й метонімії здійснюється усвідомлений перехід з однієї предметно-понятійної області в іншу, тобто денотат тропеїчного значення свідомо виключається із класу, що окреслюється гіперсемою вихідного значення, і переводиться в інший.

2. При метафорі ознака, яка приписується позначуваному в силу подібності за аналогією, береться з області імплікаціонала вихідного значення слова, тобто з периферійних значень використовуваної лексеми. При метонімії ознака береться з області інтенціонала, тобто понятійного значення слова. У вторинному метафоричному й метонімічному найменуванні ознака подібності здобуває статус гипосеми похідного значення.

3. При метафорі й метонімії подібність створюється за рахунок двоплановості – додатка до двох суб'єктів одночасно: властивості того, про кого мова йде, проглядаються через призму властивостей того, чийм іменем він позначається. Кількісний аналіз прізвиськ, утворених на основі метафори, метонімії й антономазії, вказує на той істотний факт, що найбільш частотним лексико-семантичним способом їх номінації є скоріше метафора, ніж метонімія.

Антономазія – найменш розповсюджений спосіб номінації. Це можна пояснити особливостями цього стилістичного прийому, оскільки тут відбувається застосування власного імені у якості прізвиська замість офіційного імені, тобто в цьому дослідженні ми трактуємо антономазію як заміну власного імені особи на власне ім'я, яке вважається найбільш уживаним серед представників нації, до якої належить ця особа [124, с. 9–13]. Наприклад, особу німецької національності можуть назвати *Гансом*, латиноамериканця – *Педро*, не зважаючи на те, які у цих людей офіційні власні імена [там само].

Метонімічно утворені найменування по самому своєму характеру формування – на основі суміжності в самих позначуваних – орієнтовані на функцію виділення того, про що повідомляється [144: 212]. Саме тому мова віддає перевагу метонімії в індикативній сфері, оскільки метонімія виходить із того, що насправді є. Суміжність ознак того, що вже позначене в попередньому значенні слова й нового позначуваного створює підставу для плавного переходу одного змісту в інший і об'єктивну ясність метонімічного переосмислення [144: 190].

Метафоричні ж значення — номінативно-похідні або непрямо-похідні — пристосовані до виконання функції, що характеризує [144: 211]. Тут завжди можливий гіпотетичний домисел і домінує суб'єктивний початок у погляді на дійсність. Тому метафора так широко (набагато частіше, ніж метонімія) використовується у кваліфікативно-оцінній діяльності свідомості.

Прізвиська – найбільш мобільний клас антропонімів. Експресивно-оцінна властивість неофіційних антропонімів в співставлюваних мовах надає велику свободу у виборі моделей та матеріалу для реалізації вторинної номінації. Вони динамічні, легко розширюються за рахунок залучення до сфери образного порівняння нових реалій зовнішнього світу.

1.3. Конотативні характеристики неофіційних антропонімів

Як бачимо на наведених вище прикладах, прізвиська являють собою конотативні імена, що не лише позначають об'єкт, а й відображають ставлення мовця до нього. Будучи семантично прозорими, неофіційні антропоніми надають додаткову інформацію про соціальний статус співрозмовників, їхнє ставлення одне до одного, рівень культури та багато іншого. Їхня семантична основа складається з вказівки на характерну якість названої особи, яка поєднується з функцією ідентифікації денотата [145, с. 15–20].

Конотація, яка входить в структуру семантики цього типу антропонімів, надає їм експресивності, а самі антропоніми стають двоплановими: вони називають денотат [в цьому випадку конкретну особу] і одночасно виражають емотивне ставлення мовця до названого денотату [139, с. 119–123].

За визначенням Баллі, яке, на нашу думку, найбільше підходить для застосування до антропонімів, конотація – це макрокомпонент семантичної структури, який вбирає в себе всю інформацію, яка репрезентує стилістичну, емоційну та оцінну функції, які разом створюють такий зміст мовної одиниці, який традиційно співвідноситься з поняттям експресивності [3, с. 109–117; 13, с. 81–84].

Отже, враховуючи все вищезазначене та підтримуючи думку Л. О. Сергєєвої, а також спираючись на матеріал дослідження, можемо стверджувати, що прізвиська мають безперечно мотивовану природу, визначену задачами вторинної додаткової номінації, що має конотації емотивного і оціночного характеру, де вони виступають обов'язковою складовою семантики, на відміну від багатьох інших одиниць, де такі конотації додаткові і можуть бути відсутніми [131, с. 147-151].

Наше дослідження показало, що конотація є загальною рисою прізвиस्क в усіх трьох досліджуваних мовах, оскільки вона пов'язана з прагматичним аспектом вживання цих одиниць, які використовуються мовцями для відображення їхнього ставлення до названих денотатів. В таких одиницях конотація – це додаткова інформація, яка додається до номінативної функції антропоніма для впливу на реципієнта, реалізуючи, таким чином, експресивну функцію мови, що говорить також про те, що прізвиська мають складну семантичну структуру, відмінну від семантики інших антропонімів [20].

1.3.1. *Стилістичний компонент.* Що стосується стилістичного компоненту конотативності неофіційних антропонімів, то, знову ж таки, він

тісно пов'язаний з іншими двома — емоційним та аксіологічним компонентами значення. Вони безпосередньо впливають на стилістичне забарвлення антропонімів, своєю присутністю в значенні визначаючи стилістичне застосування прізвищ у мовленні, яке обмежується лише неофіційною сферою сплкування [30; 145, с. 39–58].

Прізвища відносяться до групи слів, у структурі значення яких домінує стилістично забарвлений компонент, вони завжди мають яскраво виражений емоційно-оцінний характер і входять у розряд експресивної лексики [124, 11–15].

Оскільки прізвища – це вид антропонімів, то до них правомірно буде застосувати думку Н. Д. Арутюнової про антропоніми взагалі, що одночасно з денотативною функцією індивідуалізації, власним іменам властива і функціонально-стилістична функція, котра проявляється в тому, що ідентифікуючі знаки використовуються в мові як засіб вираження емоційно-оцінних значень [12, с. 45-59].

Однак, за Н. Д. Арутюною, прізвища, являючись підкласом антропонімів, мають характеристики, які їх значно відрізняють від інших імен. Якщо власне ім'я не має узагальнюючих сем, наприклад, не вказує національність свого носія, соціальне положення, риси характеру, то прізвища, як раз навпаки, несуть в собі такі значення. Денотат прізвища максимально конкретний, оскільки співвідноситься з реальною людиною, стає внутрішньою формою нового антропоніма, відображається в структурі нового імені. Таким чином, прізвища повертають власному імені його початковий смисл, коли воно описувало свого власника. Функціонуюче прізвище завжди співвідноситься з конкретно-чуттєвим уявленням про його власника [12, с. 45–59]. Потрібно відзначити, що, з огляду на зібраний матеріал, виявляється, що такі характеристики властиві прізвищам як в германських мовах, так і в українській, що вказує на однакову функцію цього виду антропонімів у цих генетично-споріднених мовах.

Природно, що така конкретика денотата визначає досить вузьке коло користувачів цього роду антропонімів. Прізвисько виникає лише в соціумі, тому що саме в соціумі воно має своє значення, яке, свою чергу, має свою стилістичну забарвленість. Саме особливості соціального використання неофіційних антропонімів впливають на їхні функціонально-стилістичні характеристики [32, с. 201–225].

Прізвиська, як ніякі інші оніми, особливо насичені екстралінгвістичною інформацією, і тому екстралінгвістичний аспект в їхньому вивченні тісно пов'язаний з лінгвістичним і доповнює його, роблячи прізвиська ємкою категорією антропонімів [122, с. 1–27].

Дослідження показало, що прізвиська в трьох мовах існують у великому і малому соціумі, тобто в приватних колах, тому соціальна оцінка прізвиськ, їх наповненість соціальною інформацією не підлягають сумніву. Ця характеристика прізвиськ просліджується і в усіх історичних розвідках цього виду антропонімів іншими дослідниками [179; 202, с. 46–73; 27, с. 6–10; 57, с. 13–15]. В даний час індивідуальні прізвиська так само соціально інформативні. Інформація в соціальному плані містить наступні компоненти:

- 1) вказує на статус названої особи в колективі;
- 2) вказує на його професію, середовище діяльності і професійні якості;
- 3) визначає ієрархічні відносини комунікантів в закритому середовищі;
- 4) надає відомості про майнове положення іменованого;
- 5) характеризує і того, хто називає, і названого, визначаючи їхні особистісні відносини [57, с. 13–15].

Як бачимо, функціонально-стилістичні характеристики неофіційних антропонімів однаково багатоскладові в усіх трьох досліджуваних генетично-споріднених мовах.

1.3.2. *Емоційно-оцінний компонент.* Було встановлено, що серед мовних номінативних одиниць є такі, які орієнтовані не на відображення дійсності, а на вираження ставлення до неї, яке засноване на уявленні про

цінність денотата [29, с. 7–15]. Таким чином, одиниці мови поділяються на дескриптивні і оцінні або аксіологічні. Перші описують явища дійсності, другі інформують про ставлення людини до цих явищ, що вона вважає позитивним, а що навпаки, негативним [65, с. 53–61]. На цій підставі можна виділити типологічну різницю номінативних одиниць, відповідно до якої неофіційні антропоніми безперечно віднесуться до ряду одиниць з аксіологічним значенням, що входить до їхньої семантичної структури і являє собою один із найважливіших її елементів [145, с. 35–48]. Хоча, спираючись на матеріал дослідження, можливо виділити і дескриптивні неофіційні антропонімічні одиниці.

Аналіз соціальних факторів, що лежать в основі створення оцінного потенціалу прізвищ показав, що такими факторами є: а) етноцентризм, б) стереотипізація, в) упередження й негативне відношення до окремих соціальних груп, що виникає з ряду причин: відмінність у вербальній і невербальній поведінці (етнічні прізвища); недоліки різного характеру в іменованих (етнічні, шкільні прізвища, а також прізвища злочинців, політичних і суспільних діячів); незадоволеність, що викликається усвідомленням власного місця у соціальній структурі суспільства й невдоволення подіями, що відбуваються в суспільстві (прізвища політиків); г) позитивне відношення, що відображається до тих або інших індивідів, котре проявляється у вираженні схвалення, похвали, любові, прихильності, ніжності (спортивні, сімейні прізвища) [16, 124].

У прізвищах представлені всі види оцінок: від зневажливих до зменшено-пестливих. Семантичними засобами репрезентації аксіологічно відзначених прізвищ є метафора (*Kipper, Microbe, Shrimp* – прізвища дітей низького росту), метонімія (*Dog-Muncher, Bug-Eater, Rice-Eater* – прізвища вихідців з Азії) і антономасія (*Pedro, Hoolio, Hosea* – прізвища мексиканців) [там само].

Емоційна оцінка антропонімів в досліджуваних мовах може створюватись за рахунок експресивності логічної оцінки, яка, в свою чергу,

входить в предметно-логічну частину значення прізвиська [86, с. 46–48] (наприклад, в англійській: *Bush the Younger* [Political Humor], *Буш-молодший* – прізвисько Президента США, натяк на його батька, який теж був Президентом [14], *Alf* [Jugendwerkhof], *Альф* – шкільне прізвисько, утворене від імені героя телесеріалу, інопланетянина, вказує на те, що поведінка власника прізвиська не вписується в загальноприйнятні норми, *Reiskeks*, *Рисовий Кекс* – шкільне прізвисько, власник якого любить цей продукт [Jugendwerkhof], в українській: *Защербнутий* – прізвисько Анатолія Кінаха, українського політика та бізнесмена, якого громадяни бачать лише в костюмі з краваткою [Фраза]). В цьому випадку емоційна оцінка по характеру завжди співпадає з логічною. Таким чином, в образній номінації, тобто у виникненні прізвиська, беруть участь два фактори: семантичний і стилістичний [126, с. 1–2]. Це досягається шляхом створення семантично прозорих слів, в яких оціночні компоненти легко розуміються реципієнтом і часто бувають гіперболізованими. Стилiстичний фактор, що обумовлює емоційну оцінку, полягає у використанні просторічних апелятивів, що мають яскравий експресивний характер (наприклад, німецьке: *Zickenschwester* [Jugendwerkhof], *Гуляка* — шкільне прізвисько дівчинки-підлітка з нерозважною поведінкою [238], українське: *Ханурик* – прізвисько українського політика Юрія Єханурова [Фраза], *Коровай з Вухами* – прізвисько, дане політичними недоброзичливцями Юлії Тимошенко [Чаленко]).

У більшості випадків емоційна оцінка прізвиськ створюється за рахунок метафоричного переосмислення апелятивів. При цьому в якості внутрішньої форми виступають або окремі компоненти апелятива, які переносяться в другу денотативну сферу, або різні конотації [145, с. 141–148].

Прізвиська виникають і функціонують в будь-якому середовищі, що підтверджується матеріалами даного дослідження, оскільки воно зачепило дуже різні сфери людського спілкування: політичну, освітню та кримінальну

в трьох різних, хоч і генетично-споріднених мовах. Вони є яскравим показником відносин між співрозмовниками і в англійській, і в німецькій, і в українській мовах, і саме комунікація між людьми стає механізмом організації соціальних відносин, засобом впливу суспільства на особу. Соціально-розрізняльну функцію найяскравіше реалізовано саме в системі прізвиськ [57, с. 18–20].

У зв'язку із цим, неофіційні антропоніми розглядають так само як елемент мовної гри. Одною з ознак приналежності людини до якої-небудь групи є розуміння мовної гри цієї групи, гри, заснованої на двозначності з натяком на те, що відомо тільки її членам. Парольна функція яскраво проявляється в прізвиську, у ньому виражено національну специфіку мови, емоційне відношення мовця до об'єкта номінації [там само].

Мовна гра, як засіб вираження оцінки [131, с. 141–143; 160], присутня в усіх трьох мовах, однак варто зауважити, що в англійській вона представлена найбільше, з огляду на зібраний матеріал (наприклад, англійські політичні: *Chimp-in-Chief* [List of U.S. Presidential Nicknames], *Головний Шимпанзе* – прізвисько Президента США Джорджа Буша молодшого, німецькі шкільні прізвиська: *Neiviv* – від прочитаного навпаки *Vivien* [Ksta.de], *Alabama* – від *Allebanna*, яке в свою чергу утворилося від неправильно прочитаного *Annabella* [Ksta.de], українське: *Саддам Іванович* від *Адам Іванович* [Фраза]).

Основоположником ігрової теорії як основи життєдіяльності взагалі є нідерландський історик Й. Хейзинга. Він виділив п'ять ознак гри: воля, незалежний характер, ізольованість, порядок і таємничість [161, с. 26]. Приватний характер гри в рамках мовного варіювання був детально розглянутий у роботах Вітгенштейна [26, с. 173–190]. Гра реалізується в певній ситуації з урахуванням конкретного адресата, вона має оказіональний результат. Традиційним є вживання поняття «мовна гра», «оскільки вона заснована на знанні системи одиниць мови, норми їх використання й способів творчої інтерпретації цих одиниць» [161, с. 15].

До видів мовних ігор відносяться жарт, каламбур, гострота і так далі. Через це видається можливим розглядати прізвисько в усіх трьох досліджуваних мовах як один з видів мовної гри, тому що в ньому проявляються всі п'ять перерахованих вище ігрових ознак. У прізвиськах виражається ставлення суспільства або якої-небудь соціальної групи до певного референта. Однак це ставлення маскується за допомогою різних мовних і мовленнєвих прийомів, тобто мовної гри. Ігровий початок у мовній діяльності має багато джерел, один з них – нетотожність змісту й смислу. [124, с. 31].

Мовна гра, яка створюється за допомогою використання неофіційних антропонімів, зустрічається в досліджуваних мовах на наступних рівнях: фонетичному, морфологічному, синтаксичному, а також в області стилістики й прагматики тексту. З урахуванням вищеперерахованих рівнів неофіційні антропоніми в досліджуваних мовах було класифіковано вслід за В. В. Робустовою за принципом творення на наступні групи [124, с. 13–15] (англійські приклади з роботи В. В. Робустової):

- Фонетичні (засновані на алітерації), наприклад, англійські – *Jolly Jack*, Джон Бойтон Прістлі, завдяки йокширській репутації, *Paddy Pantsdown*, Педді Ашдаун, у зв'язку з розкриттям його конфіденційного листування, *the Welsh Wizard*, Девід Ллойд Джордж, прем'єр-міністр Англії, відомий своєю ораторською майстерністю й відмінними політичними стратегіями, *Lucky Lucan*, англійський лорд Річард Джон Бінгем, відомий своїми успіхами в азартних іграх, серед німецьких – *Ingibingi* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], письменниця Інгеборге Бахман, *Jujube* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], співачка Джульєта Греко, серед українських – *Тавріел*, Таріел Васадзе, власник марки «Таврія» [Чаленко];
- Морфологічні (засновані на усіканні, контамінації, аббревіації): *Becks*, футболіст Девід Бекхем, *Hitch*, Альфред Хичкок, *Winnie*, Вінстон Черчилль, *Satchmo*, Луї Армстронг, від *satchel-mouth* – великий рот, *TINA*, Маргарет Тетчер, по улюбленій фразі – «There Is No Alternative», *FDR*, Франклін

Делано Рузвельт, *JFK*, Джон Фіцджеральд Кеннеді. Серед зібраних нами неофіційних антропонімів, сюди можна віднести такі: німецькі – Fifi від власного імені Sofie [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], *Zensursula*, німецький міністр у справах сім'ї Урсула фон дер Лейєн [RP.Online], українські – *Катя* або *Катер*, депутат Верховної Ради Микола Катеринчук, *Тома* [Фраза], Заступник Голови Верховної Ради Микола Томенко, *СВ* [Прізвиська українських політиків], Сергій Володимирович Львовчкін, заступник Голови партії регіонів [Прізвиська українських політиків];

- Стилістичні (засновані на метафорі, метонімії, оксюмороні): англійські - *the Iron Duke*, герцог Веллінгтон, за твердість характеру, *the Lady of the Lamp*, Флоренс Найтінгейл, за обхід палат уночі з ліхтарем, *the Queen of Crime*, Агата Крісті, *Cat's Eyes*, Джон Канінгем, британський льотчик, за успішне бомбардування в нічний час, *Crocodile*, Ернест Резерфорд, за аналогією із крокодилем з «Пітера Пена», *the Angel of Death* [CrimeZZZ.net], Джозеф Менгель, доктор, відомий своїми звірячими «медичними експериментами» у концентраційних таборах, *Dancing Destroyer* [Delahunty], Герби Гайд, британський боксер, відомий швидкістю руху. До прикладів дослідниці можна навести додаткові з німецького та українського матеріалу – *Kaninchen* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Кролик, молодіжне пестливе, *Katze* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Кішка, Катаріна-Б'янка Віткович отримала за свій вільнодумний характер [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], українські – *Термінатор*, Юрій Луценко, за захист демократії [Прізвиська українських політиків], *Кабальєро* – Микола Катеринчук, за успіх серед жінок [Прізвиська українських політиків].

В окрему групу В. В. Робустова вважає доречним виділити прізвиська-каламбури й прізвиська-гостроти [Робустова 2007: 13-15]. Наприклад, прізвиська-каламбури: англійські – *Attila the Hen*, Маргарет Тэтчер, за схожість стилю правління з Аттилою Гуном, *Bathing Towel*, Роберт Баден-Пауэл, *Crum-Hell*, Олівер Кромвель, *Dictionary Johnson*, Самуель Джонсон, *Old Timber*, Генрі Вуд, німецьке – *Lotti Karotti* [Ksta.de], студентське,

Knuddelschnubbel, Тобіаса Тальхамера, німецького співака, так було названо його коханою дівчиною [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], українські – *Бандерлог Іванович* [Прізвиська українських політиків], Віктор Іванович Балоба, прізвиська-гостроти: англійські – *the Almighty Nose*, Олівер Кромвель, завдяки довгому носу й займаному становищу в Англії, *the Bald Eagle*, Джим Сміт, футбольний менеджер, за відсутність волосся на голові, *Hamburger King*, Моріс Джеймс Макдональд, *the Teflon President* [List of U.S. Presidential Nicknames], Рональд Рейган, за здатність виходити сухим з води, *Wacko*, Майкл Джексон, українське – *Джеймс Бондик*, депутат Партії регіонів Валерій Бондік, за співзвучність свого прізвища з ім'ям агента 007 [[Прізвиська українських політиків] [124, с. 13–15].

1.3.3. *Національно-культурний компонент неофіційних антропонімів.* В системі конотативних характеристик семантики неофіційних онімів визначається також обов'язковий асоціативно-культурний мікрокомпонент значення, де припускається зв'язок неофіційного антропоніму з культурою народу, який її створив [54; 124; 160; 210; 213; 214; 215, с. 90–105].

Аналіз теоретичного матеріалу [54; 124] дозволив виділити лінгвістичні та нелінгвістичні асоціації серед зібраного матеріалу дослідження. До лінгвістичних асоціацій належать фонетична подібність: подібність на основі рими (наприклад, *Amy Dany* [ODN], *Lotti Karotti* [Ksta.de], *Ліза-Підліза* [ПНН]), цитації (наприклад, *Give 'Em Hell Harry* [[List of U.S. Presidential Nicknames]], *Покажи Їм, Гаррі, Де Раки Зимують* – прізвисько Гаррі Трумена, Президента США), етимологія, яку в прізвиськах, враховуючи їхню вмотивованість, дуже легко прослідкувати (наприклад, *the Chicken-Hearted*, *Куряче Серце* [List of U.S. Presidential Nicknames] – прізвисько Річарда Ніксона, Президента США, дане йому за відмову від проведення передвиборчих дебатів, *Eisenhart* [Ksta.de], *Твердий, Як залізо* – шкільне німецьке прізвисько, *Ковбаса* – шкільне українське прізвисько [Чабаненко]), словопохідні відношення (серед антропонімів – гіпокористика,

демінутив, пейоратив та аугментатив особистих імен: нім. *Thimoteus, Timoteus, Thimo, Timmo, Timo, Theus, Tim* [8] укр.: *Іра, Ірочка, Ірка* [78]); асоціації на міжмовних паралелях (антропоніми *Іван – Джон – Жак*) [там само] та ін.

Асоціації нелінгвістичного типу складають реакції, що базуються на фонових знаннях мовців: історичні, літературні, релігійні, політичні, сценічні, наукові, фольклорні, побутові, спортивні та ін. (антропоніми: історичні – *Олександр Македонський*, літературні – *Франкенштейн* та ін.); реакції-характеристики суб'єктивних якостей потенційного референту, його зовнішності; реакції-характеристики, які приховують візуально-динамічний образ; реакції-характеристики, які відображають комунікативний круг мовця; реакції-характеристики, які відображають соціально-просторову оцінку та ін. (наприклад, *Анка Пулеметниця* – суб'єктивні якості, *Манька Циганка* – зовнішній вигляд та ін.) [54].

Конотативне значення неофіційних антропонімів актуалізує свій культурно-історичний компонент через асоціації, які ґрунтуються на фонових знаннях комунікантів. Антропоніми з актуальним прагматичним потенціалом в широких і вузьких контекстах, які закріплено в усній народній творчості, містять оцінно-експресивні конотативні компоненти, утримуючи свою суггестивність в мінімальних контекстах [178, с. 300–314].

Безумовно, прізвиська – це в більшій чи меншій мірі реалізація культурної традиції, наприклад: англійське *King Arthur, Король Артур* – прізвисько Президента США Джона Кенеді [Delahunty], німецьке шкільне – *Gartenzweg* [Ktsa.de], *Садовий Гном*, українське – *Конопська Відьма*, прізвисько Наталії Вітренко [Чаленко].

1.3.4. *Гендерний компонент неофіційних антропонімів.* Як показує дослідження, неформальні антропоніми-ідентифікатори мають також статевікові характеристики. Гендерний фактор реалізується як в лінгвістичному, так в екстралінгвістичному планах застосування прізвиськ.

Збігання цих планів не є обов'язковим, оскільки прізвиська являються вторинною образною номінацією, то часто можливе порушення цих планів, до того ж, це стосується лише української та німецької мов, оскільки в англійській лінгвістичний план вираження статі відсутній (наприклад, шкільні прізвиська: *Бомба* – про товсту дівчинку, *Котик* – про кохану дівчину, *Каланча* – про високого хлопця [Аркушин], пенітенціарні: *Шістка* – про молодшого члена групи [45], німецькі: *der Lotos*, *der Krümel* – обидва антропоніми чоловічого роду стосуються денотатів жіночої статі [Ktsa.de]). У нас, так само, як і в німецькій мові існують морфологічні засоби вираження статі, а саме, суфікси прикметників: чоловічі – -кий-, жіночі – -ка-, середнього роду – -е; іменникові закінчення: чоловіче – нульове, жіноче – -а-, середнього роду – -о-. В німецькій мові відповідно суфікси -er-, -e-, -s-, які додаються як до іменників, так і до прикметників, а також іменникові суфікси жіночого роду -ung-, -chen- та ін. Це підтверджують також інші дослідники [194, с. 49–77; 47, с. 89–92].

Цікава ситуація склалася з вираженням гендерних стосунків через прізвиська в англійській мові, оскільки, як було зазначено вище, лінгвістичний план вираження статі в даній мові відсутній.

Так, зарубіжна ономастика схиляється до думки, що саме такий клас антропонімів, як прізвиська, виступає індикатором міжгендерних відносин завдяки своїй вмотивованості та прозорості семантики. У зв'язку з цим, вони, на відміну від більш стабільних мовних явищ, найбільше і найкраще відображають процеси, що відбуваються в культурі та суспільстві [207, с. 281–282].

Проведені дослідження показують, що в англійській мові, так само, як і в німецькій, і українській, утворення та використання прізвиськ тісно пов'язано зі статтю їх носіїв та авторів. Так, наприклад, жіночі прізвиська менш чисельні, і мають тенденцію до вираження дружнього ставлення, на відміну від чоловічих, яких більше, і які мають на меті досягнути

гумористичний ефект або розкритикувати недоліки власника прізвища [там само].

В той час, як інші власні імена взагалі обираються довільно, прізвища мають вмотивовану природу, і в англійській мові можуть мати різне конотативне забарвлення. Так, наприклад, є неофіційні антропоніми, які відображають мужність (наприклад, *Mike*), жіночність (наприклад, *Suzie*) і ніжні почуття до дітей (наприклад, *Suziekins*). Тобто, як бачимо, на відміну від усталеної думки про те, що англійській мові бракує засобів для вираження емоцій, носії мови розпізнають різні конотативні відтінки, закладені в антропонімах даного типу [177, с. 16–19; 223].

Головна тенденція серед англійських прізвищ, які, в принципі не мають лінгвістичних засобів для вираження гендерних особливостей, залишається відображати ці особливості семантично, тобто, тут підключається вже зазначений раніше компонент – культурний. Мається на увазі, що чоловічі прізвища відображають характеристики, які культура того чи іншого народу, в даному випадку англійського, приписує чоловікам і жінкам, а саме: чоловічі конотації – сила, жорсткість, зрілість, в той час як жіночі – краса і доброта. Так, чоловічі прізвища фонетично коротші, часто утворені від прізвищ і не такі ніжні, як жіночі [176; 178, с. 302–308; 195; 207, с. 285; 205].

Ще одна характеристика, яка впливає на відображення гендерних особливостей англійських прізвищ – це їхній фонетичний склад [223, с. 8–12].

Вежбицька вважає, що англійські чоловічі прізвища, як правило, підпадають під односкладову структуру CVC [приголосний-голосний-приголосний], наприклад, *Bob* та *Bill*, в той час як жіночі часто двоскладові і закінчуються на «зменшувальний» суфікс, наприклад, *Debbie* та *Lindy*, а не *Deb* або *Lin* [214, с. 32–98], що, як показало дослідження, можна правомірно застосувати і до німецької та української мов (наприклад, німецьке – *Fifi* від

Sofie [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], українське – *Юзя* від *Юля* [Аркушин]).

1.5. Методика зіставлення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах

Особливості збору і узагальнення фактів, які формують методик наукової роботи, визначаються як специфікою досліджуваних одиниць, так і теоретичними засадами ономастики. Основним завданням цього параграфу є представити огляд наявних методик дослідження неофіційних антропонімів і опис етапів роботи з фактичним матеріалом.

У процесі вивчення неофіційних антропонімів на одному із перших етапів – етапі збору фактичного мовного матеріалу дослідники стикаються з деякими труднощами, обумовленими значною часткою суб'єктивності стосовно того, що кваліфікувати як неофіційний антропонім. У зв'язку з цим виникає необхідність визначитися з колом лексем, які вважаються прізвиськами.

За А. В. Суперанською у систему сучасного неофіційного іменування людини входять наступні типи прізвиськ [140, с. 45]: 1. Індивідуальні імена-характеристики; 2. Групові імена-характеристики; 3. Іменування сімей (родів); 4. Імена, що відбивають положення людини в сім'ї: А. Імена представників одного покоління: 1) імена подружжя: групові; іменування дружин, утворені від імен, прізвищ або прізвиськ їх чоловіків; іменування чоловіків, утворені від імен, прізвищ або прізвиськ їх дружин; 2) імена братів і сестер; Б. Імена представників різних поколінь: 1) іменування нащадків, утворені від імен, прізвищ або прізвиськ їх предків по чоловічій лінії; 2) іменування нащадків, утворені від імен, прізвищ або прізвиськ їх предків по жіночій лінії; 5. Іменування, що відбивають положення людини в суспільстві або його суспільну оцінку; 6. Індивідуальні додаткові найменування.

На нашу думку, перший, п'ятий та шостий розряди можуть бути об'єднані в одну групу, оскільки мають подібні функції, і одне й те саме прізвисько може бути і характеристикою, і відображати положення людини у суспільстві, і функціонувати просто як додаткове найменування. З огляду на це, можемо стверджувати, що матеріал дослідження відповідає цим трьом групам.

Таким чином, під терміном «неофіційний антропонім» та «прізвисько» у цьому дослідженні розуміється корпус індивідуальних найменувань, що включає до свого складу:

1) повні (паспортні) особисті імена й прізвища, а також їх короткі варіанти в комбінації або з'єднанні з означальними компонентами (атрибутивні й композитні імена);

2) різноманітні (графемні, фонемні, морфемні й лексемні) модифікації офіційних особистих імен і прізвищ реальних осіб (відантропонімічні прізвиська);

3) штучні (спеціально сконструйовані), використовувані для вторинної, неофіційної номінації особи (звичайні й оцінні прізвиськові іменування).

4) відапелятивні неофіційні імена.

Об'єднуючи в дослідженні такі види антропонімів — неофіційні форми особистих імен, модифікованих прізвищ, прізвиськ, а також загальнооцінних іменувань одним терміном «неофіційний антропонім», ми підтверджуємо тим самим спільність для кожної із груп індивідуальних найменувань ряду ономазіологічних універсалій, у тому числі, таких, як номінативність, недоречність уживання в офіційній сфері, стилістична заниженість. Одночасно підтверджуємо, що одна й та сама особа може бути названа в неофіційній обстановці як побутовим іменем, так і модифікованим паспортним, доповненим означальним компонентом, тобто прізвиськом [187, с. 13–24].

Одночасно ми не заперечуємо, що між названими видами антропонімів немає повної тотожності у функціональному відношенні, про що більш

докладно піде мова нижче. Зараз, однак, відмітимо лише, що скорочені й гіпокористичні особисті (побутові) імена — це переважно ідентифікуючі знаки, для яких типова багатфункціональність, у той час як прізвиська виконують у своїй переважній більшості ідентифікуючу функцію, що характеризує, тобто їм властива біфункціональність, а деяким з них властива яскраво виражена функція, що лише характеризує [15, с. 23–31].

Відсутність між особистими неофіційними іменами й прізвишками повної тотожності у функціональному відношенні послужило, очевидно, основною причиною їх роздільного вживання деякими вченими, що займаються дослідженнями проблем антропонімії. Так, Н. Н. Ушаков [155, с. 170], говорячи про межі прізвиська, не бачить достатніх підстав поєднувати особисті неофіційні імена із прізвишковими іменуваннями в один з розрядів антропонімів на тій підставі, що для прізвиस्क типовим є корпоративність уживання, семантична наповненість, індивідуальність створення. Наприклад, деякі дослідники [114, с. 10] не включають в прізвиська іменування антропонімичного походження типу *Тихоня* (від Тихонов), *Пєпєкрю* (від Петро Петрович Крюков) і т.п.

М. В. Голомидова [40, с. 67–80] усі лексеми, що мають зв'язок з особистим іменем, вважає варіантами цього імені, у тому числі й такі, як *Майонез* (від Майя), *Махорка* (від Марфа) (приклади авторки). Основні причини цього криються, за нашим переконанням, у відсутності однозначного розуміння термінів «прізвисько» і «неофіційне ім'я». Як правило, термін «неофіційне ім'я» розуміється занадто вузько, обмежуючись лише короткими формами особистого імені. Звужується нерідко й розуміння терміна «прізвисько», коли йому приписують конотації винятково негативної властивості. Наша точка зору по цьому питанню зводиться до розуміння терміна «неофіційні антропоніми» у більш широкому плані. В. Кані до неофіційних іменувань особи відносить усі похідні від офіційних антропонімів і онімізовані апелятиви [197, с. 59].

Однак, у зв'язку з відсутністю між чотирма названими видами антропонімів повної тотожності у функціональному плані там, де їхня функціональна специфіка не буде дозволяти розглядати неофіційні імена особи як гомогенний номінативний лексичний клас, наші міркування будуть будуватися з урахуванням специфіки кожного з видів антропонімів, виділених Н. В. Подольською [221, с. 113].

Виділяючи основні чотири види неофіційної іменної лексики, ми тим самим функціонально диференціюємо вторинну номінацію особи, але одночасно підтверджуємо, що одна й та сама особа може бути названа в неофіційній обстановці як своїм іменем, так і модифікованим або доповненим означальним компонентом – прізвиськом, заснованим на використанні всіляких розпізнавальних ознак, властивих денотату, а також оцінним іменуванням абстрактного характеру, яке може бути застосовне до багатьох індивідумів і яке може не виражати статичних властивостей іменованого об'єкта. Одночасно, вживаючи узагальнюючий термін «неофіційний антропонім», ми підкреслюємо тим самим спільність для кожного з них ряду ономазіологічних універсалій, у тому числі таких, як непридатність (недоречність) вживання в офіційній сфері, стилістична заниженість, словотворча okazional'nost', що включаються в мовний реєстр на субстандартному рівні [203, с. 57–71; 204].

Яскравими прикладами, що підтверджують це твердження, є наявність великої кількості неофіційних імен у політиків: наприклад, у колишнього Президента США Джорджа Буша їх налічується близько 150: *W, GW, GWB, 43, Bush Jr., Bush the Younger* [Political Humor] і т.д. У голови Соціал-демократичної партії Німеччини Франца Мюнтеферинга їх близько 50: *der Messias der SPD, der Schattenkanzler* [RP.Online]. Український прем'єр Юлія Тимошенко має теж декілька, серед них: *Мама, Коровай з Вушками, Тюлька, Газова Принцеса, Леді Ю* [Прізвиська українських політиків].

З огляду на вищезазначене в цьому дослідженні терміни «неофіційний антропонім» та «прізвисько» використовуються як синоніми.

Оскільки неофіційні антропоніми – це вид власних імен, який серед свого розряду найтісніше пов'язаний з апелятивом, то, на нашу думку, вартим уваги є роз'яснення лінгвістичної опозиції антропонім – апелятив [141, с. 133–141]. Крім того, видається необхідним уточнити поняття «онім» та «власне ім'я», чи є вони синонімічними чи доповнюють одне одного, оскільки в науковій літературі часто це питання взагалі не розглядається.

В ономастичній теорії поняття «апелятив» і загальне ім'я частково співпадають, проте вони не ідентичні ні у функціональному, ні в змістовному планах [219, с. 437]. Обоє вони протиставляються поняттю «власне ім'я» або «онім», але в різних планах. Термін «апелятив» протиставляється в ономастиці терміну «онім». Обоє вони, і онім, і апелятив лежать поза граматичними категоріями. Термін «онім» більш системний, ніж термін «власне ім'я», тому що він пов'язаний з такими термінами, як «ономастика», «ономастикон», «онімізація» (апелятива), а також з назвами всіх розділів ономастики (антропоніміка, топоніміка і т.д.). Протиставлення апелятива й оніма має як наслідок протиставлення апелятивної і ономастичної лексики. У сучасних граматиках англійської, німецької та української мов традиційно протиставляються загальні імена (або загальні іменники) і власні імена (або власні іменники) [80, с. 2–5]. Проводиться таке розмежування лише в класі іменників. А в розділах про такі частини мови, як прикметник, прислівник і займенник говориться про можливість їх субстантивації. Однак у жодній з досліджуваних у роботі мов немає ніяких принципових обмежень для онімізації — переходу будь-якої частини мови або навіть словосполучення у власне ім'я. Наприклад, іменник «мотузка» - прізвище *Мотузка*, прізвисько *Мотузка*; прикметник «чорний» — прізвище *Чорний*, прізвисько *Чорний*; різні дієслівні форми, переважно імперативні: «сядь» — прізвище *Сядь*, прізвисько *Христе, спать!* і т.д. [117, с. 8 – 15]

На основі аналізу наведених прикладів стає очевидним, що межа між власними іменами й загальними проходить не тільки усередині класу імен-іменників, але й за межами цього класу. Саме тому вводиться термін

«апелятив», що позначає будь-яке «невласне слово», не обов'язково ім'я-іменник, оскільки власні імена можуть бути утворені практично від будь-якої частини мови, при цьому іноді без усякої деривації, наприклад, неофіційне прізвисько Джеймса Ханта, британського гонщика, *Hunt the Shunt*, дослівно: «зловити виліт з траси» [Delahunty], яке йому діалося за велику кількість аварій або українське *Ахвоня, дай руб!* [Аркушин].

Власне ім'я відноситься до будь-якого ономастичного поля (*ономастичне поле* – це частина ономастичного простору, що включає оніми певного класу (антропонімія, топонімія, астронімія, зоонімія і т.д.) [143], під ономастичним простором, зокрема, більшість дослідників звичайно розуміють комплекс власних імен усіх класів, вживаних у мові певного народу в певний період для іменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів. Таке поле утворюється (про що свідчать результати нашого спостереження й дослідження тематичних груп ономастичної лексики) по одному із трьох шляхів, що представляють собою характерні ономастичні універсалиї: 1) онімізація апелятива, 2) трансонімізація іншого власного імені, 3) онімізація апелятива з одночасною трансонімізацією іншого власного імені: змішаний шлях, реалізований у процесі створення нового, власного імені як дво- або багатоскладової лексеми або як словосполучення.

На перший погляд, онімізація апелятива із чисто теоретичної точки зору досить просте явище, під час якого відбувається перехід від незліченної кількості денотатів до єдиного денотату. Н. В. Подольська, що приділила велику увагу як фіксації, опису, так і розвитку радянської ономастичної термінології, під *онімізацією апелятива* розуміє: «Перехід апелятива або апелятивного словосполучення через зміну функції у власне ім'я і його подальший розвиток у будь-якому класі онімів» [221, с. 25–27]. Прикладом можуть бути англійське *Tiger*, Тигр [Delahunty], німецьке *Birne*, *Груша*, прізвисько канцлера Гельмута Коля [RP.Online], українське *Росомаха* [Чабаненко].

Тут робиться акцент на функціональній відмінності між апелятивом і власним іменем: функція індивідуалізації (ідентифікації, виділення з ряду подібних один одному об'єктів), властива власним іменам, як відомо, прямо протилежна функції узагальнення (універсалізації, відомості об'єктів з якогось роду), властивої апелятивам [там само].

Онімізація апелятива — це найдавніший спосіб створення власних імен, формування в лексичному складі мови ономастикона. Пориваючи із класом апелятивів, такі імена надалі зазнають своїх власних, ономастичних перебудов, які відбуваються головним чином на рівні словотвору (дери́вації). Виникаючи для позначення одного об'єкта, ім'я нерідко переходить на інший об'єкт, а це вже випадок трансонімізації, тобто другого шляху створення назв [202, с. 11].

Протилежним процесом онімізації є *апелятивація* або *деонімізація*, тобто перехід оніма з розряду власних імен до розряду загальних, в результаті якого утворюються так звані *апелоніми*. Прикладами такого процесу можуть використання імен, як орфографічно пишуться з маленької літери, і використовуються узагальнено, наприклад: *павлики морозови*, *донжуани* [221, с. 37].

Трансонімізація, тобто мотивація іншими онімами, коли неофіційні антропоніми утворюються вже від наявних у мові й функціонуючих у мовленні антропонімів, топонімів і т.д., є другою основною моделлю номінації [42, стор. 81]. Наприклад, англійське *Blue Beard*, Синя Борода, кримінальне прізвисько [CrimeZZZ.net], німецьке *Kongo*, Конго, студентське [Ksta.de], українське *ЛМ*, від назви сигарет «ЛМ», прізвисько першого Президента України Леоніда Макаровича Кравчука [Фраза].

Процес трансонімізації відбувається безупинно й не завжди зауважується носіями мови в процесі його використання. При трансонімізації можливі й природні переходи імені з одного об'єкта на іншій. Яскравими прикладами такої трансонімізації слугують топоніми, географічні назви, які стають антропонімами, наприклад, прізвисько Віктора Януковича – *Великий*

Дон [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків] [21, с. 43–61].

Очевидно, граничним випадком трансонімізації буде перенос назви усередині свого класу з одного підкласу в іншій [221, с. 35]. У нашому дослідженні це стосується антропонімів, які з офіційних по різних причинах перейшли до розряду неофіційних.

Трансонімізація відбувається в процесі номінації практично всіх видів неофіційних антропонімів — прізвиська за допомогою трансонімізації можуть бути і шкільні, і студентські, і політичні, і кримінальні і т.п [22, с. 20–24]. У якості найпоширенішої основи мотивації в цьому випадку і в англійській, і в німецькій, і в українській мовах фігурують антропоніми в їхніх різних варіантах, які, як правило, належать відомим історичним особам або літературним персонажам, наприклад, *Наполеон*, *Казанова* і т.п [Аркушин].

І, нарешті, третій шлях створення назв — це змішаний спосіб [42, с. 144].

Особливість третьої моделі мотивації неофіційних антропонімів полягає в синхронному або різночасному з'єднанні при мотивації нової назви (неофіційного імені людини) двох основних моделей мотивації, онімізаційної і трансонімізаційної. Результатом цього процесу є виникнення антропоніма, що виявляється похідним одночасно від двох лексичних одиниць апелятива й власного імені, який може належати до будь-якого класу онімів (топонімів, антропонімів, міфонімів і т.д.) [там само].

Кількість створених по третій моделі прізвиськ набагато уступає кількості антропонімів, створених по першій (онімізації апелятива) і другий (трансонімізації іншого власного імені), але разом з тим у функціональному плані використовується майже так само часто, як і перші два основні типи мотивації неофіційних власних назв. Змішаний спосіб утворення виступає як самостійна модель мотивації. Це має істотне значення для визначення місця

власного імені як цілого в лексичній системі мови й в історико-культурному контексті [24, с. 33–38].

Характерною особливістю сучасної лінгвістичної системи є присутність в ній таких явищ як полісемія, омонімія, синонімія [31, с. 136–150]. Це яскраво проявляється в термінологічному полі ономастики, де поняття часто можуть бути багатозначними, що викликає деякі труднощі у їх трактуванні.

В цьому дослідженні будуть розглядатися такі поняття як «номінація», «денотат», «сигніфікат», «референт», «номінатор», «номінат», «номінант».

На теренах України основні поняття ономастичної термінології було сформовано в 70-х роках минулого століття разом з становленням радянської теорії мовної номінації [125, с.79–92].

Отже, термін «номінація» багатозначний і має такі значення: 1) утворення мовних одиниць, яка мають номінативну функцію, причому «номінація» позначає і процес, і саму мовну одиницю, 2) загальна кількість лінгвістичних проблем, пов'язаних з назвами, а також з словотвором, фразеологією, полісемією, яка розглядаються також в номінативному аспекті, 3) розділ лінгвістики, який вивчає структуру актів іменування, і співпадає з терміном «ономасіологія» [219, с. 336]

Терміни «денотат», «сигніфікат» та «референт» тісно між собою пов'язані.

В словнику ономастичної термінології Н. В. Подольської зазначено: «Денотат [імені] (об'єкт номінації, референт імені) – Будь-який об'єкт, який називається власним іменем». Тобто за цим визначення, «денотат» і «референт» – синоніми [221, с. 53].

Однак, у загальнолінгвістичному плані «денотат» має декілька значень, і лише в першому своєму тлумаченні є синонімом поняття «референт», а саме: позначуваний предмет, тобто, у нашому випадку, іменованій об'єкт. Отже, «референт» і «денотат» означають одне і відповідають німецькому терміну *Bedeutung*, тобто буквально «значення» [219, с. 128].

Щодо «сигніфіката», то цей термін позначає понятійну складову мовного знака, тобто відображення властивостей певного денотата у свідомості людини. Термін «сигніфікат» протиставляється «денотату» як актуалізація об'єкта цього денотата в мові. Наприклад візьмемо референт «викладач». В розмовному мовленні цей референт може бути актуалізовано безкінечним числом прізвиськ, кожне з яких і буде сигніфікатом, наприклад, прізвиська *Штатив* і *Циркуль* [Аркушин] позначають одного і того ж викладача фізики.

За В. Г. Гаком розрізняються термін «номінатор», «номінат», «номінант». Номінатор – це суб'єкт, який дає назву. Номінат – об'єкт, якому дають назву, а номінант – це сама власна назва. Виходячи з цього, В. Г. Гак пропонує вважати, що на рівні мовної системи номінатом є сигніфікат, який складається у людини в результаті виявлення специфічних рис денотата, а отже терміни «номінат» і «сигніфікат» виступають як синоніми. Іншими словами, можна сказати, що номінат представлений об'єктивно існуючим в реальності денотатом [31, с. 250–252].

В сучасній лінгвістиці існують загальноприйняті методи дослідження ономастичних одиниць. Серед них: ареальний, історичний, дослідження основ, картографічний, дескриптивний, метод синхронного зрізу, статистичний, стратиграфічний та типологічний, а також формантний [1; 117, с. 15–19].

Виходячи з завдань цієї роботи, під час дослідження прізвиськ використовувалися такі методи: зіставно-типологічний метод дозволив виявити закономірності творення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах, а також їхні формальні відмінності; методика компонентного аналізу застосовувалася для визначення семних характеристик досліджуваних одиниць; методика лінгвістичного моделювання – для класифікації неофіційних антропонімів за конкретними моделями; процедура кількісного аналізу – для кількісно-якісної характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та

українській мовах, дескриптивний – в процесі опису досліджуваних одиниць, дослідження основ – під час з'ясування мотиву номінації, тобто екстралінгвістичної причини вибору або утворення саме цього неофіційного антропоніму та семантичних особливостей прізвищ, формантний метод – в ході виявлення структурних типів неофіційних антропонімів [221, с. 87].

Коло досліджуваних одиниць було обмежено трьома соціальними групами, представленими матеріалом у всіх трьох мовах: прізвиська політиків та публічних людей, кримінальні та молодіжні, до яких увійшли шкільні та студентські. Загалом було зібрано методом суцільної вибірки зі словників та у публіцистичному матеріалі 3000 одиниць.

Такий вибір має найповніше відобразити ономастичні процеси, які відбуваються в англійській, німецькій та українській мовах, та надасть змогу вивести типологічні типи неофіційних антропонімів.

Висновки до розділу 1

Таким чином, проведений аналіз літератури дозволяє зробити наступні висновки:

1. Неофіційні антропоніми – складне мовне явище, яке відносять до вторинної номінації, тому вони розглядаються і з лінгвістичної, і з екстралінгвістичної сторін. У лінгвістичному плані ця категорія досліджується як частина антропонімичного поля в якості складової його периферійної зони.

2. Неофіційні антропоніми належать до розряду ономастичних універсалій, оскільки мають всі основні ознаки останніх, а саме: мотиви присвоєння імені, функції імені та інформація імені, куди можна віднести мінімальний комплекс знань про названого денотата, відношення людини, яка називає, вони оформлені на всіх мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, мають схожі синтаксичні функції (як усі інші імена можуть бути підметом та об'єктом у реченні), а також мають конкретне лексичне значення, яке впливає з їхньої індивідуалізуючої функції в усіх трьох

досліджуваних мовах, крім того, неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах мають наступні характеристики, що вказують на їхню універсальність: повторення однакових назв у різних денотатів, тобто існування ономастичної омонімії, та варіювання власних імен, тобто існування декількох імен у одного денотата, що призводить до так званої ономастичної синонімії;

3. З стилістичної точки зору неофіційні антропоніми в досліджуваних мовах мають конотативний, зокрема стилістичний, емоційно-оцінний, національно-культурний та гендерний компоненти в своєму значенні.

4. Термін «апелятив» позначає будь-яке слово, не обов'язково іменник, оскільки власні імена можуть бути утворені практично від будь-якої частини мови, і протиставляється терміну «онім», тобто власному імені. Різниця відображається у функціональній відмінності між апелятивом та онімом: першому притаманна функція узагальнення, а другому – функція індивідуалізації.

5. Шляхи утворення будь-яких онімів: 1) онімізація апелятива, 2) трансонімізація іншого власного імені; 3) онімізація апелятива з одночасною трансонімізацією іншого власного імені: змішаний шлях, реалізований у процесі створення нового, власного імені як дво- або багатоскладової лексеми або як словосполучення.

6. Під терміном «неофіційний антропонім» у цьому дослідженні розуміється корпус індивідуальних найменувань, що включає до свого складу:

а) повні (паспортні) особисті імена й прізвища, а також їх короткі варіанти в комбінації з означальними компонентами (атрибутивні й композитні імена);

б) різноманітні (графемні, фонемні, морфемні та інші) модифікації офіційних особистих імен і прізвищ реальних осіб (відантропонімі прізвиська);

в) штучні (спеціально сконструйовані), використовувані для вторинної, неофіційної номінації особи (звичайні й оцінні прізвиськові іменування);

г) відапелятивні неофіційні імена.

РОЗДІЛ 2

ФОРМАЛЬНІ МОДЕЛІ НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

В цьому розділі дисертаційного дослідження представлено структурну типологію досліджуваних номінативних одиниць на основі морфологічної будови неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

У відповідності з завданнями цього наукового дослідження, неофіційні антропоніми розглядаються з огляду на їхні особливості у структурному плані, тобто з точки зору словотвору та способів їх творення.

За В. Г. Гаком [31, с. 339], з огляду на зовнішню форму можна виділити два типи номінацій: самостійну (лексичну) та несамостійну (граматичні та інтонаційні засоби). Для того, щоб дослідити засоби граматичної номінації серед неофіційних антропонімів у процесі дослідження було застосовано принципи ономастичного словотвору, який можна розглядати як розділ ономастичної граматики, що вивчає процеси, моделі та структури антропонімів [117, с. 9–22]. Принципи виділення відповідних розділів ономастичної граматики залежать від граматичної системи мови, а, оскільки, англійська, німецька та українська мови генетично споріднені, то це надало можливість вивчити словотвір неофіційних антропонімів, щоб виявити та порівняти їхні спільні й відмінні моделі в досліджуваних мовах.

За А. В. Суперанською, існують чотири головні способи виникнення власних імен (ВІ): трансформування апелятива у ВІ (онімізація), запозичення іншомовних ВІ, перехід ВІ з одного розряду до іншого (трансонімізація) та штучне створення імен-оказіоналізмів [140, с 38–45].

Зважаючи на те, що неофіційні антропоніми – це клас власних імен, зазначений підхід до способів утворення власних імен можна частково

застосувати для визначення ієрархічності також і серед граматичних моделей неофіційних антропонімів [169; 209; 212].

Таким чином, у розділі представлені різні структурні моделі в рамках групи відапелятивних прізвиськ, неофіційних антропонімів, утворених способом трансонімізації, куди, на нашу думку, можна віднести і запозичення іншомовних ВІ, а також розглянути типи трансонімізованих неофіційних антропонімів.

Як показав зібраний матеріал дослідження, запропонований А. В. Суперанською перелік способів утворення власних імен є неповним, якщо застосувати його для класифікації неофіційних антропонімів. Оскільки, в процесі вивчення спеціальної літератури було підтверджено різноманітність і своєрідність неофіційних антропонімів, їх системних зв'язків та організації і структури як підрозділу онімів [17; 57; 128; 220], то ми вважаємо необхідним виділити і інші способи утворення прізвиськ в трьох досліджуваних мовах. Наприклад, серед останніх в усіх трьох досліджуваних мовах, виділено значну групу прізвиськ, утворених за допомогою конверсії, що можна вважати типологічною особливістю цього класу онімів. Отже, на нашу думку, ця група може бути виділена на рівні з вищезазначеними, що, в свою чергу, підтверджує особливість прізвиськ як розряду антропонімів, яка однаково активно проявляє себе в англійській, німецькій та українській мовах.

Також, вважаємо за потрібне уточнити, що класифікація засобів творення власних імен А. В. Суперанської враховує лише однокомпонентні антропоніми, а, оскільки, зібраний матеріал містить двокомпонентні і багатоконпонентні прізвиська, то кількість моделей утворення неофіційних антропонімів значно розширюється. Це пов'язано з тим, що під час структурного аналізу власних імен, неофіційних антропонімів, зокрема, виявляють не просто похідні слова, а часом, цілі словосполучення або, навіть, речення [9]. Серед матеріалу дослідження є такі приклади неофіційних антропонімів, що підтверджують цю думку (наприклад,

англійське – *Give Them Hell, Harry!* [Delahunty], Покажи їм, де раки зимують, Гаррі! – прізвисько американського Президента Гаррі Трумена, або прізвисько прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко – *Женщина С Косой В Хорошем Смысле Етого Слова* [Прізвиська українських політиків]). Така структура неофіційних антропонімів пов'язує ономастику як з словотвором, так і з синтаксисом.

Таким чином, враховуючи наявний матеріал дисертаційного дослідження, ми пропонуємо наступну класифікацію структурно-формальних моделей: неофіційні антропоніми розподілятимуться на такі, що утворилися від апелятивів та інших онімів, а також на однокомпонентні та багатокомпонентні неофіційні антропоніми, серед яких виділятимемо чисельні моделі їх утворення.

До того ж, в дослідженні структурно-граматичні моделі неофіційних антропонімів проаналізовано з врахуванням частотності виявлення певної зовнішньої форми в кожній з тематичної групи (політичні, студентські та пенітенціарні прізвиська), а також з точки зору типології словотворчих процесів, характерних для цього виду антропонімів в трьох досліджуваних генетично-споріднених мовах.

Однокомпонентні, двокомпонентні й багатокомпонентні конструкції розглядаються в рамках зібраного матеріалу трьох досліджуваних тематичних груп з огляду на їхню продуктивність в кожній з досліджуваних мов. Таким чином, це дослідження надасть можливість виявити спільні та відмінні процеси утворення нових неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

2.1. Відапелятивні моделі неофіційних антропонімів

Всі наявні класифікації творення онімів взагалі можна узагальнено представити схемою, запропонованою Н. Б. Гарбовською, яку також можна

застосувати і до утворення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах [34, с. 12]:

Схема 1

В цьому розділі розглянемо моделі творення неофіційних антропонімів в трьох досліджуваних мовах, що стосуються відапелятивних способів творення, а саме: онімізації та деривації.

Найзагальнішим визначенням онімізації можна вважати таке: це перехід загальної назви, апелятива, до розряду власних назв, онімів [117; 139, с. 73]. Однак, зважаючи на матеріал дослідження, в цій роботі визначення онімізації більш вузьке – це процес переходу апелятива до розряду неофіційних антропонімів в трьох генетично-споріднених мовах. Спираючись на матеріал дослідження, можна стверджувати, що такий спосіб творення прізвищ є спільним для англійської, німецької та української мов (наприклад, *Socks* [Tripod.com], *Шкарпетки*, прізвище американського мафіозі, *Fuchse* [Ksta.de], *Лисиця*, німецьке студентське прізвище, *Батон* [Аркушин], українське студентське прізвище).

Враховуючи високу частотність таких прізвищ (705 в англійській мові, 504 в німецькій, 596 в українській), а також їх існування в усіх трьох тематичних групах, політичній, кримінальній та студентській без виключення, можна стверджувати, що онімізація – це продуктивний спосіб вторинної номінації.

Онімізація може відбуватися в два способи: загальна назва може ставати власною без будь-яких змін, а може змінюватися свій морфемний склад в процесі утворення антропоніма (за Н. В. Подольською, це семантичні

та граматичні способи утворення онімів) [221, с. 92] (наприклад, *Immortal* [Seriemorder.dk], *Безсмертний*, прізвисько американського мафіози, *Troll* [Jugendwerkhof], *Троль*, німецьке студентське прізвисько, *Kumайка* [Чабаненко], українське студентське прізвисько порівняйте з *Nevada-tan*, *Невада-тан*, прізвисько американського злочинця, яке складається з трансонімізованого топоніма та японського запозиченого суфікса, *Tulpenheini* [Jugendwerkhof], *Нюня*, німецьке студентське прізвисько у складі якого дві основи, *Зю-Зю* [Аркушин], українське студентське прізвисько, утворене в процесі еволюції власного імені Юля в Юзя, а потім в Зю-Зю).

За Н. В. Гарбовською, ми розглядатимемо випадки утворення неофіційних антропонімів таким чином: якщо прізвисько утворене без зміни морфемного складу апелятиву, від якого воно утворилося, то воно вважатиметься простим відапелятивним неофіційним антропонімом, створеним шляхом онімізації апелятива [34, стор.12].

У випадку, коли прізвисько утворюється в процесі різних морфологічних змін апелятива, то, на нашу думку, такий неофіційний антропонім вважатиметься утвореним за допомогою деривації (наприклад, *Sabretooth* [Nicknames used by G. W. Bush], *Шаблезубий*, – американське політичне прізвисько журналіста Барни Франка, *Pegleg* [Seriemorder.dk], *Дерев'яна Нога*, – прізвисько американського мафіози Річарда Лоунергана, *Herzensbrecher* [Jugendwerkhof], *Серцеїд*, – німецьке студентське прізвисько, *Ice mann* [Jugendwerkhof], *Льодяна Людина* – німецьке студентське прізвисько, утворене шляхом поєднання англійського запозиченого слова «ice», «лід» та німецького «Mann», «людина», *LM* [Фраза], *ЛМ*, – прізвисько Президента України Леоніда Макаровича Кравчука, утворене за допомогою аббревіації, – українське), яка розглядається в окремому пункті.

2.1.1. *Однокомпонентні неофіційні антропоніми.* Що стосується зовнішньої форми вторинної номінації, до якої належать неофіційні антропоніми, то вона може бути двох типів: розвертання (заміна слова

словосполученням або реченням) і конденсація (використання слова замість словосполучення, а словосполучення замість речення) [31, с. 365].

В нашому випадку, в усіх досліджуваних групах і мовах неофіційні антропоніми найчастіше представляють процес конденсації, оскільки відбувається заміна офіційного антропоніма, тобто імені, по батькові (яке передбачене структурою українських імен) і прізвища, одним новим антропонімом. Однокомпонентні антропоніми складають 37,6% від усієї кількості зібраних прізвиськ: в англійській мові – 348 одиниць, в німецькому матеріалі – 249, в українському – 532 (наприклад, *Dino* [Dubya Nickname], *Діно*, *Senator* [Nicknames used by G. W. Bush], *Сенатор*, *Landslide*, *Переможець* [Political Humor] – американські політичні прізвиська, *Labertasche*, *Смішна Шанка*, *Schönling*, *Красуня*, *Schwitzer*, *Светр* – студентські німецькі прізвиська [Jugendwerkhof], *Шана*, *Мілка*, *Кастиль* – українські молодіжні прізвиська [Чабаненко]).

Варто зауважити, що в нашому дослідженні однокомпонентними неофіційними антропонімами вважаються такі, що графічно оформлені одним словом за всіма правилами орфографії відповідної мови [10, с. 77; 52, с. 59; 100, с. 102; 211, с. 68]

Такі чисельні показники свідчать про надзвичайну продуктивність однокомпонентних моделей серед трьох генетично споріднених мов, що, в свою чергу, говорить про спільні процеси словотвору серед англійських, німецьких та українських антропонімів.

Однокомпонентні прізвиська в більшості випадків тісно пов'язані з вторинною лексичною номінацією, яку розглянуто в попередньому розділі. Вони базуються на різних ознаках денотата, тобто особи, яку позначають, і мають прозору мотивацію (наприклад, *Apples* [CrimeZZZ.net], *Яблука*, прізвисько американського мафіози Х'ю Макінтоша, який любив яблука, *Birne* [News.de], *Груша*, німецьке студентське прізвисько на позначення денотата зі специфічною формою голови, *Волянчик*, українське студентське прізвисько, вмотивоване прізвищем Волинець [Чабаненко]).

2.1.1.1. *Прості відапелятивні неофіційні антропоніми.* Щодо власних імен взагалі, то дослідники одностайно сходяться в одному: антропоніми генетично походять від апелятивів, які у лінгвістиці називаються антропоосновами [2], а що стосується прізвищ, то така ситуація ще більш очевидна, оскільки неофіційні антропоніми, на відміну від інших власних імен як раз і мають прозору семантику [126].

Отже, відапелятивні неофіційні антропоніми утворюються шляхом простої онімізації апелятивів, тобто базуються на семантичних асоціаціях (наприклад, *Shrub* [Political Humor], *Кущ* – американське політичне прізвище Д. Буша, чиє прізвище перекладається з англійської як «кущ», *Ratte* [Jugendwerkhof], *Щур*, – німецьке студентське прізвище, *Гарант* – українське політичне прізвище на позначення Президента [Громадський захисник])

Найчастіше неофіційні односкладові антропоніми утворюються на основі іменників. Існують також прикметникові і віддієслівні форми, хоч і значно рідше [103, с. 84–92].

Спираючись на думку дослідників етимології онімів, які вважають, що антропоніми утворюються від загальних імен [220, с. 13, 224], випадки утворення прізвищ від прикметникових і дієслівних антропооснов ми вважаємо утвореними за допомогою конверсії, у зв'язку із з тим, що під час онімізації такі антропооснови, переходячи в розряд власних імен, одночасно стають і іменниками, тобто відбувається процес субстантивації.

Конверсія є неморфологічним способом творення слів за допомогою переходу однієї частини мови до іншої без участі афіксів [225, с. 247], отже утворені таким чином прізвища дорівнюють своїм антропоосновам.

Оскільки існують чисельні види конверсії в залежності від того, до якої частини мови переходить лексична одиниця, з вищезазначеного очевидно, що ми розглядаємо лише субстантивацію, тобто перехід різних частин мови в розряд іменників [там само].

В зв'язку з тим, що слово стає не просто субстантивом, а саме власною назвою, то одночасно з субстантивацією і відбувається процес онімізації [34, с.15].

На відміну від німецької та української мов, де серед зібраного матеріалу налічується лише приблизно по 2,5% прізвиськ, утворених таким способом (наприклад, українські – *Прищавий, Рудий, Вухатий* [Аркушин], німецьке – *Turbo* [Jugendwerkhof], Надшвидкий), при чому субстантивуються в основному прикметники [47], в англійській мові субстантивація і, відповідно, онімізація за допомогою конверсії, значно більш продуктивна [10]. Це пов'язано з особливостями граматики англійської мови [там само], де багато морфем нульові, і тому конверсія поширюється на всі частини мови.

В процесі словотвору за допомогою конверсії, при якому словотвірним засобом виступає лише парадигма слова, при переході слова з однієї частини мови в іншу в момент утворення власної назви ця парадигма міняється [219, с. 324]. Через те, що в англійській мові більшість морфем нульові, як ми вже зазначали вище, зміна парадигми англійської антропооснови не дуже помітна, на відміну від німецької та української мов, де субстантивація прикметників і дієслів відзначається на відмінюванні новоутворених неофіційних власних назв [47, с. 256], в чому проявляється відмінність суто аналітичних моделей творення неофіційних антропонімів в англійській мові від синтетичних моделей прізвиськ німецької та української мов [219, с. 31].

Однак, хоч і з деякими відмінностями, така модель творення неофіційних антропонімів за допомогою конверсії поширена в англійській, німецькій та українській мовах (наприклад, *Curly* [Tripod.com], *Кучерявий* – прізвисько американського мафіозі Хайма Хольца, *Junior* [List of U.S. Presidential Nicknames], *Менший* – прізвисько Джорджа Буша, що вказує на його молодший статус у сім'ї, *Speak* [Dubya Nickname], *Говорун* – прізвисько Голови Палати Представників Конгресу США, *Gnadenlos, Безжалісний* – німецьке студентське прізвисько, *Kurze, Короткий* – німецьке студентське

прізвисько, *Kleine, Малий* – німецьке студентське прізвисько [Jugendwerkhof], *Курчавий* – українське політичне прізвисько Андрія Шкіля, *Старший* – політичне прізвисько Віктора Януковича [Громадський захисник]).

Оскільки, до того ж виділено групу неофіційних антропонімів в досліджуваних мовах, яка утворилася від прикметникових та дієслівних антропооснов за допомогою конверсії, це спонукало нас вважати конверсію продуктивним способом творення неофіційних номінацій в усіх трьох генетично-споріднених досліджуваних мовах.

Відомостей про використання антропооснов інших категоріальних типів для утворення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах нами не було виявлено [188; 193; 211].

2.1.1.2. Дериваційні моделі однокомпонентних неофіційних антропонімів. В цьому розділі дисертаційного дослідження вважаємо доцільним взяти за основу визначення деривації, запропоноване О. Селівановою, яка вважає, що деривація – це процес творення слова на базі вже наявних у мові слів [225, с. 114]. Цей процес може бути семантичним або словотвірним залежно від способу [37, с. 38–45]. Оскільки семантичні способи творення неофіційних антропонімів були розглянуті в розділі 2 цього дослідження, то цей пункт присвячений словотвірним моделям прізвиस्क в англійській, німецькій та українській мовах. У зв'язку з цим, а також спираючись на думку О. Селіванової, терміни деривація та словотвір використовуються нами як синоніми [225, с. 114], маючи на увазі морфологічні способи творення неофіційних антропонімів в трьох досліджуваних мовах. Відповідно головним цілям словотвору, згідно його призначенню ми визначаємо словотвір або деривацію як систему засобів, одиниць, зв'язків і т.д., що служить процесам номінації й ними обумовлену [46, с. 15–28; 49, с. 67–80; 55; 63, с. 35–50; 225, с. 563].

Отже, враховуючи різноманітність морфологічних засобів творення антропонімів в генетично-споріднених мовах, ми вважаємо необхідним

виділити серед однокомпонентних прізвиськ наступні групи, спираючись на запропоновану О. Селівановою схему відмінностей між різними словотвірними моделями [225, с. 228-229]:

- деривати, які утворені на основі різних антропооснов за допомогою афіксів;
- композити, що утворилися за допомогою двох або більше твірних основ;
- аббревіатури, тобто, такі неофіційні антропоніми, які не мають повних мотиваційних основ у своєму складі.

Інформація про морфологічну структуру композитних імен і про граматичні характеристики їх складових не дуже широко представлена в науковій літературі. Ще менше досліджень стосується неофіційних антропонімів. Це пов'язано з розповсюдженою науковою думкою про відсутність семантики у власних імен, а, отже, відповідно, неможливість їх досліджувати [123], однак в нашому дослідженні матеріал вказує на протилежне, що також підтверджується дослідженнями інших науковців, наприклад, М. Е. Рут [126].

Словотвір по своїй суті пов'язаний з виникненням і використанням назв. Це і є та ланка в мовній системі, що відповідає за формування позначень елементів зовнішнього й внутрішнього досвіду людини, що безпосередньо стосується неофіційних антропонімічних номінацій в трьох генетично-споріднених мовах, оскільки вони і є результатом досвіду людини [218, с. 156].

Оскільки при створенні нових найменувань, зокрема неофіційних антропонімів, відбувається використання різнорівневих засобів, то система словотвору кожної з досліджуваних мов виконує стосовно них своєрідну організуючу роль: різнорідні формальні засоби поєднуються в досить складне ціле, створюючи разом упорядковану сукупність тісно між собою зв'язаних словотворчих моделей, взаємодоповнюючих і підтримуючих один одного [219, с. 467]. Переваги кожного зі способів словотвору серед

досліджених ономастичних одиниць англійської, німецької та української мов визначаються сукупним впливом безлічі різних факторів, серед яких не тільки тип мови й особливості її структури, але й ономасіологічні (понятійні) категорії, що групують навколо себе різні словотворчі моделі [там само]. Ці моделі по-різному проявляють себе в трьох тематичних групах неофіційних антропонімів (політичній, кримінальній та студентській). Як показали результати аналізу прізвищ, в кожній з тематичних груп в більшій чи меншій мірі переважає та чи інша модель словотвору.

Формуючи одиниці номінації, словотвір як особлива підсистема мови має у своєму розпорядженні визначену сукупність матеріальних засобів моделювання цих одиниць, а також набір словотворчих значень, які можуть бути виражені за допомогою цих засобів. Межі конкретної словотворчої системи обумовлено, отже, тим, яке коло значень і ономасіологічних категорій і за допомогою яких саме матеріальних засобів може бути при потребі реалізовано на рівні похідного слова [10, с. 79]. Оскільки словотвір являє собою область моделювання особливих одиниць номінації, похідних, таким чином, можна зробити висновок, що неофіційні антропоніми як семантично, так і граматично представляють собою похідні вторинні номінації.

В досліджених нами генетично-споріднених мовах похідні вторинні номінації утворюють істотну частину антропонімичного складу, причому частину найбільш мінливу, гнучку, рухливу, що безупинно поповнюється й розвивається, а тому найменш піддається строгій фіксації. Легко виникаючи в живій мові в міру необхідності, нові прізвиська найбільше безпосередньо відбивають всі зміни в суспільстві, всі перетворення в його діяльності. Так, прізвиська фіксують ставлення виборців до політиків, соціальне становище денотата та ін., що було розглянуто в другому розділі цього дисертаційного дослідження. Фіксація неофіційних антропонімів виправдана лише виникненням у них стабільних властивостей як у плані семантики, так і в плані форми [58, с. 1–19], що і є характерним для зібраних нами прізвищ.

Розвідка доводить, що генетично-споріднені англійська, німецька та українська мови, як одні з найрозвинутіших мов світу, мають досконалу систему засобів словотвору, і це дає можливість створювати велику кількість нових слів, зокрема і антропонімів. Вони з'являються в мові як закономірні лексичні одиниці, оскільки їх утворення іде за суворо визначеними закономірностями у кожній з мов [10, с. 77; 100, с. 102; 52, с. 59; 211, с. 68,].

Розглянувши групу однокомпонентних дериватів можемо зауважити наступне: всі три досліджені мови мають широкий набір морфологічних засобів для створення вторинних номінацій, як то: політичних, кримінальних та студентських антропонімів.

Акт номінації словотворчого характеру обов'язково припускає використання певної формальної операції або формального засобу, вибір якого підлягає значеннєвому завданню цього акту й щодо цього цілком закономірний [144, с. 129–222].

2.1.1.2.1. Суфіксальні моделі неофіційних антропонімів. Серед дериваційних засобів для відапелятивних прізвиськ в англійській, німецькій та українській мовах переважають різні види афіксацій: суфіксація, конфіксація та префіксація, скорочення, що може бути кінцевим, серединним і початковим [221, с. 48].

Словотворчі моделі, побудовані при участі афіксів, відрізняються звичайно за своїм значенням від тих, які з'являються в ході словоскладання або аббревіації [там само].

Афіксація менш зв'язана зі згортанням і семантичною компресією висловлень, ніж словоскладання; словоскладання проявляє залежність від того, наскільки великий або, навпаки, незначний ступінь відхилення композита від його мотивуючої синтаксичної конструкції. Граничним випадком цього роду є, очевидно, деякі типи складноскорочених слів. Але ступінь розбіжності між первинними й похідними одиницями впливає на семантичну виразність і слова і його вмотивованість. Префіксація не так

змінює семантику вихідного слова, як суфіксація, а, отже, і ономазіологічні наслідки обраної формальної операції повинні виявитися нетотожними [219, с. 56–70].

При афіксації відбувається або включення вихідного знака в клас знаків, позначуваний афіксом, або уточнення цього знака по цілком певним параметрам. Перше властиво суфіксації, друге – префіксації. Суфіксація приводить до того, що нове похідне ідентифікується по його входженню в певний клас або розряд явищ, префіксація веде до того, що нове найменування виникає в результаті переосмислення старого і його уточнення новими локативними, тимчасовими або оцінними характеристиками [35, с. 140–158].

Отже, суфіксальні моделі досліджених неофіційних антропонімів в трьох досліджуваних мовах відповідають наявним у мовах наступним суфіксам, які ми наводимо у порівняльній таблиці №1:

Таблиця №1

Англійські суфікси	Німецькі суфікси	Українські суфікси
Іменникові: -er: <i>Dasher, Killer, Nightstalker</i> -ness: <i>Johnness</i> -s: <i>Nails, Legs, Lips, Bugs, Potatoes, Shadows, Socks</i> -y: <i>Snorky, Herby, Woody, Chimpy</i> Зменшувальний: -ie: <i>Richie, Cookie, Bushie, Brownie,</i>	Іменникові на позначення чоловічого роду: -er: <i>Stopper, Blonder, Dober, Kurzer, Faulenzer, Quacker, Streber, Träumer, Unsichtbarer</i> -ling: <i>Strömling, Bückling</i> -or: <i>Laminator</i> Іменникові на позначення жіночого роду: -ie: <i>Zombie, Yoppie, Hippie, Blondie, Netzkunnie</i> -ei: <i>Weichei, Spiegelei</i>	Іменникові на позначення чоловічого роду: -ик: <i>Рижик, Пряник, Хвостик, Коржик</i> -ок <i>Хом'ячок</i> -чик <i>Ракетчик, Воланчик, Гонщик</i> -аль, <i>Правдаль</i> Іменникові на позначення жіночого роду:

<p><i>Nellie</i></p> <p>Діалектний суфікс</p> <p>-zza: <i>Jezza, Mozza, Wazza, Wozza, Chazza, Gazza</i></p> <p>Запозичений суфікс</p> <p><i>Nevada-tan</i></p>	<p>-in: <i>Träumerin, Matschfreundin</i></p> <p>Зменшувальні суфікси:</p> <p>-chen: <i>Seelchen, Stöckchen, Muttchen, Juttchen, Hähnchen, Quambärchen, Nickelchen, Klötzchen, Zipfelchen</i></p> <p>-lein: <i>Gräflein, Kaiserlein,</i></p> <p>-i: <i>Fetti, Hoschi, Grutti, Goschi, Gnomi, Grinsi, Mommi, Mopsi, Rumpfi, Stoffi, Scwippsi, Tortellini, Tussi</i></p> <p>Словотворчий суфікс –o-</p> <p><i>Schlanko, Anarcho, Schizo</i></p>	<p>-(ч)ка <i>Біологічка, Хімічка, Снігурочка</i></p> <p><i>Інопланетянка</i></p> <p>Зменшувальний:</p> <p>-(о)єчк(а) <i>Пандочка</i></p>
--	--	---

З прикладів у таблиці №1 можна зробити висновки, що завдяки відсутності граматичних ознак роду в сучасній англійській мові, система суфіксів неофіційних антропонімів значно відрізняється від розподілу суфіксів в німецькій та українській мовах. Якщо в останніх суфікси несуть значення не лише належності до частини мови, а ще й роду, то в англійських суфіксах однокомпонентних неофіційних антропонімі-дериватів ця ознака відсутня.

В свою чергу, англійські суфікси іменників можуть бути розділені на дві групи - одна з них включає вихідні основи в клас актантів, інша - у клас абстрактних іменників зі значенням опредмечених станів, якостей, властивостей і т.п [10, с. 23–35] . Додаванням суфіксів з першої групи досягається віднесення мотивуючої основи до числа актантів - як діючих осіб, так і знарядь, інструментів дії, без формального розрізнення цих розрядів і при частому сполученні в одному найменуванні зазначених значень (наприклад, такі суфікси як – «er» та – «ist»). При утворенні

найменувань діючої особи значення похідного близько буквальному й варіює в тих межах, які описані вище: *Killer*, той, хто вбиває, та ін.

Щодо вживання тих чи інших суфіксів в тій чи іншій тематичній групі, то, спираючись на зібраний матеріал, можна зробити висновок, що частотність тих чи інших суфіксів приблизно однакова в усіх тематичних групах, за виключенням двох: групи кримінальних англійських прізвиськ та групи прізвиськ викладачів українською мовою.

На відміну від української мови, в кримінальній тематичній групі прізвиськ в англійській мові активно вживається суфіксальна деривація. Це пов'язано з надзвичайно продуктивним англійським словотворчим суфіксом –er (-or), який позначає того, хто виконує дію, а також ще одного суфікса з таким же значенням –ist, який також вживається досить продуктивно (наприклад, *Rapist*). Враховуючи специфіку кримінальних прізвиськ, такий спосіб словотвору дуже чітко відображає особливості здійснення злочинцем правопорушень, але треба пам'ятати, що самі суфікси не несуть в собі якоїсь оціночної семантики (наприклад, *Butcher*, *М'ясник*, *Chopper*, *Різник*, *Killer*, *Вбивця* [Tripod.com], *Enforcer*, *Насильник*, *Nightstalker*, *Нічний Бродяга*, *Terminator*, *Вбивця*, *Hunter*, *Мушкетер*, *Plumber*, *Сантехнік* [CrimeZZZ.net]). Такі прізвиська складають 20% від загальної кількості прізвиськ в цій тематичній групі англійською мовою. В даній групі є цікавою та обставина, що злочинниця отримує обов'язково прізвисько з ознакою жіночого роду, для чого використовуються граматичні засоби, зокрема суфіксальна деривація за допомогою єдиного продуктивного суфікса –ess в англійській мові, який додає семантичне значення жіночого роду до англійських лексем, (наприклад, *Murderess* [CrimeZZZ.net]). Англійські жіночі прізвиська в даній групі складають лише 2%. Українських жіночих прізвиськ на даному етапі дослідження не було виявлено.

Таблиці чітко демонструє генетичну спільність германських мов (суфікс –er та зменшувальний суфікс -ie) та відмінність від них української мови.

До того ж, англійська демонструє здатність до адаптування та використання варваризмів, як то японський постфікс *-тан*, чого не було помічено а ні в німецькій, а ні в українській мовах.

Ще однією особливістю англійської мови є те, що в ній розвинувся особливий суфікс *-azza* (*-ozza*, *-ezza*), який з'явився спочатку в регіональному австралійському варіанті англійської мови, а потім був запозичений британським та американськими варіантами. Етимологічно цей суфікс походить від суфікса, який використовувався на території Австралії з чоловічими іменами, як то Gary – Gazza або Barry – Bazza. Припускають, що цей суфікс набув поширення в Британії з 1968, коли туди потрапив телесеріал з головним героєм актора Barry Humphries, який і мав таке прізвище [Zza-Nicknames]. В даний момент в Британії цей суфікс використовують для утворення і чоловічих, і жіночих прізвищ, при чому лише серед публічних людей (чоловічі: *Bozza – Boris Johnson*, *Chazza – Charles*, *Принц Вельський*, *Jeza – Jeremy Clarkson*, *Mozza – Morrissey*, *Wazza – Wayne Rooney*, *Wozza – Antony Worrall Thompson*, *Gazza – Gary Lineker*; жіночі: *Chezza – Cherie Booth and singer Cheryl Cole*, *Gezza – Geri Halliwell*, *Mazza – Mariella Frostrup*, *Shazza – Sharon Osbourne*, *Maria Sharapova*, *Ozzy – Osbourne*, *Shezza – Sheryl Crow* [Zza-Nicknames]). Ані в німецькій, ані в українській мовах не було виявлено діалектних впливів на формування прізвищ в жодній з трьох тематичних груп, в зв'язку з чим, можемо припустити, що це також типологічна особливість словотвору неофіційних антропонімів англійської мови.

Функція суфіксів другої групи так само полягає у вказівці на входження в особливий клас слів, причому й тут суфікс виступає в якості ономасіологічного базису найменувань, а основа — у якості ономасіологічної ознаки, тобто величини змінної [35, стор. 151]. Приєднавши суфікс *-r(y)* до основи агентивного змісту, ми одержимо ономасіологічну структуру *nomina collectivae*, тобто значення “збірне поняття”, а основа відповість на запитання про те, яке воно конкретно й з кого складене, таким чином,

формальна операція по додатку суфікса веде до ототожнення даного предмета, явища й т.п. по його класовій приналежності. В нашому випадку, денотат, тобто позначувана неофіційним антропонімом особа ототожнюється з групою або явищем.

Додаток префіксів веде звичайно до інших наслідків, тому що ономасіологічним базисом найменування є основа, а префікс лише вказує на змінну ознаку позначуваного. Префікс не стільки класифікує, скільки уточнює вихідний знак, обмежуючи його в локативному або тимчасовому відношенні або ж сприяючи його оцінці [35, стор. 151], очевидно, у зв'язку саме з такою специфікою ролі префікса, серед 3000 зібраних одиниць було виявлено кілька німецьких неофіційних антропонімів, утворених за допомогою префіксації: наприклад, *Extrawurst*, Неординарний тип, *Überzahn*, Гарнюня [119, с. 73–85].

Щодо однокомпонентних дериваційно сформованих неофіційних антропонімів, то, спираючись на проаналізований матеріал, можемо стверджувати, що їх однаково активно використовують в англійській, німецькій та українській мовах. Загальна кількість таких прізвищ у зібраному матеріалі складає 15% (серед англійських – 156, німецьких – 253, українських – 41, з них суфіксально – 73, 8, 25 відповідно у кожній з досліджуваних мов).

2.1.1.2.2. Композитна модель неофіційних антропонімів. Словоскладання приводить до виникнення похідних з іншими ономасіологічними структурами, якими, в нашому випадку, є неофіційні антропоніми [112, с. 95–120]. Сполученням двох і більше повнозначних одиниць утворюється нове власне ім'я, мотивацію якого чітко розпізнаємо через встановлення відносин між первинними складовими, що поєдналися. У найпростіших випадках ці відносини є атрибутивними, родо-видовими [10, с. 149]. В якійсь мірі можна припустити, що спосіб мотивації при словоскладанні протилежний тому, що використовується при суфіксації: за

допомогою уточнення однієї основи другою нова номінація виділяє денотат із класу предметів, а не включається його до цього класу [35, стор. 3].

Словоскладання відноситься до продуктивних засобів словотворення в англійській та німецькій мовах (наприклад, *Carrothead* (морква + голова), *Chickenleg* (курча + ноги), *Lovescats* (любити + коти) [Delahunty]). При чому цей процес може поєднуватися із трансонімізацією: *Ashbug* – це прізвище, поєднане з апелятивом. В українській мові це явище теж присутнє, хоча менш розповсюджене (наприклад, *Завгар* [Прізвиська українських політиків]). На цей спосіб словотворення в англійській мові припадає 45 неофіційних антропонімів, а в німецькій – 131, в українській серед зібраного матеріалу є 2 приклади.

Словотвірний аналіз прізвиськ у всіх трьох мовах і тематичних групах дозволив виділити наступні композитні моделі, в основі яких лежать такі комбінації:

1) іменник + іменник: американські політичні – *Balloonfoot* (кулька + нога) [Delahunty], *Commander-in-Thief* (командувач + злодій), *Leaker-in-Chief* (базікало + начальник) [Dubya Nickname], кримінальні – *Shotgun* (вистріл + пістолет), *Scarface* (шрам + обличчя) [Seriemorder.dk], німецькі студентські – *Boxernase* (боксер + ніс), *Vauchmann* (живіт + людина), *Blechpapst* (бляха + папа римський), *Briefpirat* (лист + пірат), *Chipsohr* (чипси + вухо), *Erbsenzähler* (горошини + той, хто рахує = скупий), *Eierkuchen* (яйце + пиріжок) [Jugendwerkhof], українських неофіційних антропонімів, утворених за такою схемою не було виявлено.

2) прикметник + іменник: американські кримінальні – *Hotseattle* (гарячий + Сієтл), *Blackbeard* (чорний + борода) [Seriemorder.dk], німецькі студентські – *Blauzahn* (блакитний + зуб), *Eisenherz* (залізний + серце), *Eisenfaust* (залізний + кулак) [Jugendwerkhof], українське політичне – *Завгар* (завідуючий + гараж, прізвисько Миколи Азарова) [Прізвиська українських політиків].

3) дієслово + іменник: німецьке прізвище – *Mümmelmann* (їсти, як кролик + людина) [Jugendwerkhof], англійських та українських прізвищ такого типу нами не було виявлено.

4) прикметник + прикметник: німецьке студентське – *Eisenhart* (залізний + твердий) [Jugendwerkhof], англійських та українських прізвищ такого типу нами не було виявлено.

5) повторення основ: звуконаслідувальні німецькі студентські – *Dingdong* [Jugendwerkhof].

6) синтаксична структура: *Monkey-in-a-Man-Suit*, Мавпа у Костюмі (про Джорджа Буша), *Честь-Имею-По-Визову* (Ян Табачник) [Громадський захисник], *Данашливи!* (прізвище Миколи Азарова після того, як під час обговорення бюджету він вигукнув в зал таку фразу) [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків].

Як показали результати дериваційного аналізу неофіційних антропонімів в генетично-споріднених мовах найбільш розвинені композитні словотвірні моделі серед німецьких прізвищ. Це пов'язано зі специфікою німецької мови в сфері способів творення лексичних одиниць: в цій мові широко розповсюдженні складні слова, що семантично можуть замінити повноцінні словосполучення і, навіть, речення [211, с. 79–85]. Саме серед німецьких неофіційних антропонімів було виділено 5 композитних моделей, на відміну від англійської та української.

Найменшу кількість композитних однокомпонентних антропонімів було виявлено в українській мові, лише 6 одиниць (*Жиртрест* [Аркушин], *Завгар*, *Данашливі!* [Прізвища українських політиків], *Честь-Имею-По-Визову*, *Мороз-Всьому-Голова* – прізвище Олександра Мороза, *Боря-Кто-Заказівал-Таксі-На-Петровку* – прізвище Бориса Колесникова, яке виникло після випадку, коли останнього бачили у якості водія Рената Ахметова та ще декілька інших [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]), що свідчить про відмінність слов'янської мовної групи від германської.

Вказівки на пряму залежність багатьох типів складних слів від синтаксичних конструкцій уже зазначалися в класичних роботах з індоєвропейістики й германістики [58]. У теорії генеративної граматики ці концепції знайшли нову форму, але головна ідея, тобто, утворення складного слова на основі синтаксичного цілого, збереглися. Це й же принцип, як бачимо на прикладах, працює і в сфері утворення неофіційних антропонімів. Таке складне прізвисько неначе завершує низку синтаксичних трансформацій, являючи собою кінцевий результат перетворення фрази на слово, конденсуючи таким чином семантичне значення всієї синтаксичної структури [8; 40; 58; 119].

Таким чином, можливість утворення похідних неофіційних антропонімів на основі різнорівневих одиниць, тобто при використанні різних джерел деривації, веде до постановки складних проблем, що стосуються: а) неоднорідності процесів словотвору прізвицьк при їхньому протіканні від мотивуючого слова, з одного боку, і від мотивуючої синтаксичної структури, з іншого, а, отже, і б) зв'язків словотвору з іншими рівнями будови мови - не тільки з морфологією, але й синтаксисом. Звертання до джерел номінативної діяльності людини змушує визнати ще раз глибокий і органічний зв'язок понять, що формуються і відображаються у вигляді неофіційних номінацій, із судженнями про іменоване явище а, отже, органічний зв'язок похідних слів із синтаксичними структурами і їх семантикою.

2.1.1.2.3. Аббревіатурна модель неофіційних антропонімів. Ще одним способом утворення прізвицьк як в англійській, так і в українській мові є аббревіація, коли використовуються, як правило, або одна перша, або декілька початкових літер офіційних антропонімів (наприклад, американські – JC, LeahJ, LeahW, SS, T-Rex, V, E, JP, J-Train, ТФ, КК, ВВ, GWB, BJ Clinton, LBJ [List of U.S. Presidential Nicknames], LM – Л.М. Кравчук, МАЗ – Микола

Азаров [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]).

Рідко аббревіатура може поєднуватися із суфіксальною деривацією (наприклад, eep – eeper, GWeezer [Tripod.com]), що було виявлено лише в англійському матеріалі.

В німецьких неофіційних антропонімах, на відміну від англійських і українських прізвиськ, утворених за допомогою аббревіації не було виявлено. На нашу думку, це пояснюється більш розвинутими композитними процесами, на відміну від двох інших порівнюваних мов.

В англійській мові серед досліджуваних груп аббревіатури більше всього поширені серед політичних неофіційних антропонімів, а саме серед прізвиськ президентів США. Так, майже всі президенти США у 20-му сторіччі мали аббревіатури-прізвиська, які склалися з перших літер їхніх імен, наприклад, GWB, George W. Bush, BJ Clinton, Bill Clinton, LBJ, Lyndon B. Johnson, JFK, John F. Kennedy, FDR, Franklin D. Roosevelt, TR, Theodore Roosevelt [List of U.S. Presidential Nicknames].

2.1.2. Полікомпонентні неофіційні антропоніми. До багатоконпонентних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах, як вже зазначалося вище, ми відносимо всі прізвиська, які мають структуру словосполучення.

Говорячи про словосполучення, ми маємо на увазі синтаксичну конструкцію, яка формується за рахунок поєднання двох або більше значущих слів на підставі граматичного зв'язку [219, с. 469]. Від речення така конструкція відрізняється тим, що не має категорій модальності, часу, особи, інтонації.

Саме в таких прізвиськах якнайкраще можна прослідити зв'язок словотвору із синтаксисом, оскільки такі власні назви по своїй структурі дорівнюють словосполученням і, навіть, реченням.

В цій класифікаційній групі неофіційних антропонімів проявляється типологічна різниця слов'янських мов та германських мов на синтаксичному рівні, тобто українські неофіційні антропоніми відрізняються від англійських та німецьких прізвиськ. Наприклад, в германській групі, як і всі іменники, власні імена можуть використовуватися з артиклем, якого не існує в українській мові [137, с. 58].

Аналізуючи зібраний матеріал, ми відштовхувалися від того, що будь-яке багатоконпонентне прізвисько – це словосполучення. Щодо визначення словосполучення, то, на нашу думку, правомірно застосувати визначення цього явища, що використовується західними науковцями, а саме: словосполучення (фраза) – це група слів, які функціонують як одне ціле в синтаксисі речення [196, с. 67].

Спираючись саме на це визначення, ми можемо повноцінно класифікувати багатоконпонентні неофіційні антропоніми в таких генетично-споріднених мовах як англійська, німецька та українська, що належать до різних мовних груп індоєвропейської сім'ї, оскільки визначення словосполучення, запропоновані українськими та радянськими вченими не охоплюють особливостей аналітичних мов, вважаючи словосполученням конструкцію із повнозначних слів [225, с. 562; 219, с. 469; 200; 202]. Таке обмеження не надає змоги правильно класифікувати англійські та німецькі прізвиська, до складу яких входить означений артикль, тому що він не вважається повнозначною частиною мови, однак, він також несе значення конкретизації, уточнюючи таким чином денотат [134, с. 150–160], і тому ми не вважали можливим ігнорувати такий член багатоконпонентних прізвиськ.

Однак, ми застосували вітчизняний підхід до класифікації словосполучень з точки зору їх морфологічної будови, тобто по належності головного слова до тієї чи іншої частини мови [219, с. 469], а саме: іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові.

Слід зауважити, що зважаючи на те, що власні імена, утворені за допомогою словосполучень значно відрізняються за структурою від інших

неофіційних номінацій, в цьому пункті ми спираємося на вузьке визначення терміну «номінація», тобто позначення предмету за допомогою одного або декількох слів [31, с. 313]. В цьому випадку, декілька слів, тобто словосполучення, використовується для позначення денотату, таким чином являючи собою засіб вторинної номінації [31, с. 314], а, отже і неофіційним антропонімом в нашому випадку.

Це пов'язано з тим, що серед зібраних нами прізвиськ є одиничний приклад неофіційного антропоніму, який дорівнює реченню у наказовому способі. Але, враховуючи специфічність використання прізвиська лише як номінативної одиниці, ми вважаємо недоцільним вважати його реченням, і розглядатимемо його як словосполучення.

Такий підхід надає змогу класифікувати багатокomпонентні прізвиська відповідно до частини мови головного слова у словосполученні, а також виділити різні структурні моделі, за якими утворюються неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах.

Структурні елементи прізвиськ будуть позначені такими скороченнями: Art (article) – артикль, N (noun) – іменник, Adj (adjective) – прикметник, Pron (pronoun) – займенник, Prep (preposition) – прийменник, PI (participle I) – дієприкметник, PII (participle II) – дієприслівник, V (verb) – дієслово.

Варто зауважити, що дослідники сходять на думці про те, що на відміну від однокомпонентних неофіційних антропонімів, багатокomпонентні прізвиська ґрунтуються на описовій характеристиці денотата і часто мають на меті уникнути повторної номінації в тексті, через що їм притаманна деяка книжність [59, с. 97–99].

Синтаксичною особливістю прізвиськ у мовах германської групи є те, що вони вживаються із артиклем (наприклад, англійське – *the Ant, Мурашка, the Brain, Мозок, the Claw, Кіготь, the Hawk, Яструб* [Delahunty], німецьке – *der Albatros, Альбатрос* [Jugendwerkhof]). Враховуючи, частотність таких прізвиськ в англійській мові, ми пропонуємо їх вважати перехідною формою

від односкладових до багатоскладових, оскільки артикль додає конкретизуюче значення до апелятива, хоча і не є значущою частиною мови, як ми вже і зазначали вище. Українських прізвиськ такого типу не існує, у зв'язку із відсутністю такої частини мови, як артикль. Серед англійських політичних, кримінальних та студентських прізвиськ така модель досить продуктивна, серед багатоконпонентних неофіційних антропонімів таких налічується 9,8%. Однак, щодо розподілу кількості по групам, то найширше вона представлена серед кримінальних та політичних.

Отже, серед зібраних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українських мовах було виділено наступні моделі:

1. (Art) Adj + N: англійське – *the Black Panther*, *Чорна Пантера*, *the Black Widow*, *Чорна Вдова*, *the Dark Stragler*, *Темний Бродяга*, *the Acid Killer*, *Кислотний Вбивця* [Seriemorder.dk] *Greasy Thumb*, *Брудний Палець* [List of U.S. Presidential Nicknames], німецьке – *Big Mango*, *Велике Манго* [Jugendwerkhof], українське – *Залізний Фелікс*, *Шоколадний Король*, *Шоколадний Заєць*, *Ржавий Таракан*, *Конотопська Відьма*, *Газова Принцеса* [Громадський захисник]. Як видно з наведених прикладів такі прізвиська представлені в усіх трьох генетично-споріднених мовах, однак, серед німецьких така модель дуже рідко зустрічається, а щодо українських, то вона широко представлена лише серед політичних неофіційних антропонімів, на нашу думку, це пов'язано з вищезазначеною характерною рисою багатоконпонентних прізвиськ, а саме: розгорнута характеристика не дуже зручна для використання в мовленні [59, с. 96].

2. (Art) N + Prep + N: англійське – *the Beast of Buffalo*, *Звір з Буфало* [List of U.S. Presidential Nicknames], *the Beast of Alcatraz*, *Звір з Алькатразу*, *Duchess of Death*, *Герцогиня Смерті* [Seriemorder.dk], *Schoolmaster of Politics*, *Директор Політики*, *President Without a Party*, *Президент Без Партії*, *Atlas of Independence*, *Атлант Незалежності*, *Colossus of Debate*, *Гігант Дебатів* [List of U.S. Presidential Nicknames], німецьких прізвиськ цього типу не виявлено з вищевказаних причин, українське – *Коровай з Вухами* [Фраза].

Щодо англійської мови, то така модель розповсюджена серед політичних (як перший приклад) та кримінальних неофіційних антропонімів.

3. N + N: англійське – *Alligator Man*, *Людина Алігатор*, *Bandit Queen*, *Королева Бандитів*, *Golf Bag*, *Сумка для Гольфу*, *Gentlemen Boss*, *Керівник Джентльменів* [Seriemorder.dk], німецьких та українських прізвиськ такого типу не було виявлено серед матеріалу. Ця група яскраво відображає аналітичність англійської мови, коли два іменники формують словосполучення, що дорівнює словосполученню іменника з прикметником в українській мові або складному слову в німецькій [81, с. 225-240].

4. N + Adj: німецьке – *König Lustig*, *Король Веселий* [Jugendwerkhof]. Прізвисько з прикметником у постпозиції було виявлено лише серед німецьких студентських.

5. (Art) N + N + N: англійські – *Cell Phone Bandit*, *Стільниковий Телефонний Терорист* [Tripod.com].

6. (Art) Adj + Adj + N: англійські – *The Jolly Black Widow*, *Весела Чорна Вдова* [Seriemorder.dk]. В двох інших мовах прикладів не виявлено.

7. Adj + N + N: англійські – *Last Call Killer*, *Вбивця з Останнього Дзвінка* [Seriemorder.dk], *White House Iceberg*, *Айсберг Білого Дому* [List of U.S. Presidential Nicknames]. Прізвиська такої складної структури, як цей і два попередні пункти були виявлені лише в англійській мові, що, знову ж таки, на нашу думку, підтверджує аналітичність англійської мови на відміну від німецької та української мов.

8. N + РІ: англійське – *Lady Rotten*, *Леді Гниль* [Seriemorder.dk]. Німецьких та українських неофіційних антропонімів такої моделі не знайдено.

9. N + Adj + N: англійське – *Lord High Executioner*, *Лорд Великий Кат* [List of U.S. Presidential Nicknames]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

10. (Art) N + V: англійське – *The President Select*, *Президент Обраний* [Dubya Nickname]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

11. V + N: англійське – *Comeback Kid*, *Хлопець*, *Що Повернувся* [List of U.S. Presidential Nicknames]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

12. (Art) N's + Adj + N: англійське – *The World Greatest Hero*, *Найбільший Герой Світу* [List of U.S. Presidential Nicknames]. Серед німецьких і українських прізвиськ такий тип відсутній.

13. V + Pron + N + N: англійське – *Give 'em Hell, Harry!* *Покажи Їм Чортів, Гаррі!* [List of U.S. Presidential Nicknames] Такий неофіційний антропонім, що дорівнює повному реченню, присутній лише в англійській мові, і є унікальним по своїй структурі.

14. Pron + N: англійське – *His Freudulency*, *Його Шахрацтво*, *His Accidency*, *Його Випадковість* [Dubya Nickname]. Цей тип неофіційних антропонімів присутній лише в англійській мові і формується по моделі звернення до благородної особи, наприклад, Його Високість. Такі прізвиська виявлено по відношенню до Джорджа Буша.

15. Ad + Adj and Adj: англійське – *Old Rough and Ready*, *Старий Прямолінійний та Готовий до Дій* [List of U.S. Presidential Nicknames].

16. Adj + N + Adj: англійське – *Old Man Eloquent*, *Старий Красномовець* [List of U.S. Presidential Nicknames]. Остання та попередні моделі представлені лише серед англійських неофіційних антропонімів.

17. N + Prep + N + Prep + Adj + N + N: українське – *Женщина з Косой в Хорошем Смысле Етого Слова* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українских политиков], політичне прізвисько Юлії Тимошенко, утворене запозиченнями з російської мови, представляє найскладнішу структуру із усіх зібраних. Воно наближається до речення, однак, на відміну від *Give 'em Hell, Harry!*, не має завершеного вигляду речення через відсутність предикату.

Така велика кількість структурно-граматичних моделей англійських неофіційних антропонімів свідчить про те, що аналітичність мови, в нашому випадку англійської, надає більше можливостей для створення вторинних номінацій.

Загалом, як показує аналіз зібраних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мові, структурно-граматичні моделі вторинної номінації надзвичайно різноманітні.

Ці моделі варіюються від односкладових простих прізвиськ до складних номінацій зі структурою речення. Типологічними особливостями є тенденція англійської мови до поширення багатокomпонентних прізвиськ (201 одиниця, 2 одніці та 13 одиниць у кожній з досліджуваних мов відповідно), в той час як однокомпонентні неофіційні антропоніми, утворених способом складання твірних основ, на відміну від української мови, розповсюджені в германських мовах (45, 131, 6 одиниці відповідно). В українській мові більшість прізвиськ однокомпонентні, утворені простою онімізацією, тобто дорівнюють антропоосновам (348, 249, 532 одиниці відповідно).

Таким чином, порівнюючи морфологічні та граматичні способи утворення вторинних номінацій, можна зробити висновок, що німецька мова має більш широкий набір морфологічних засобів для створення неофіційних антропонімів шляхом онімізації, в той час як в англійській більше розвинуті багатокomпонентні прізвиська. Щодо української, то її характерною рисою є обмеженість синтаксичних та морфологічних засобів, оскільки переважає проста онімізація серед однокомпонентних прізвиськ і структура прикметник + іменник серед багатокomпонентних.

2.2. Відонімні моделі неофіційних антропонімів

Трансонімізація як явище мови й засіб утворення неофіційних антропонімів належить до лексико-семантичного типу словотвору [219].

Слідом за Н. В. Подольською [117], ми розглядаємо перехід онімів із одного розряду в інший як характерне для ономастичної лексики синхронічне явище, яке яскраво проявляє себе серед відібраного англійського, німецького та українського матеріалу (наприклад, українські прізвиська: *Бакс-Банні* – ім'я кролика, героя американського мультиплікаційного фільму [Громадський захисник], *Буш* – прізвисьце американського президента, дане денотату за схожість з останнім [Аркушин], *Пінокіо* – ім'я казкового героя, англійські прізвиська: *Elvis* – ім'я культового співака Елвіса Преслі стало прізвиськом американського Президента Біла Клінтона [List of U.S. Presidential Nicknames], *King George* – ім'я історичної постаті перейшло в розряд неофіційних антропонімів Джорджа Буша, ще одного американського Президента [List of U.S. Presidential Nicknames], німецькі прізвиська: *Alf* – ім'я головного героя американського комедійного серіалу про прибульця, *Sherlock* [Jugendwerkhof] – ім'я літературного героя та ін.).

За Є. С. Отіним [220] трансонімізація буває абсолютною або безафіксною, лексико-семантичною і змішаною, із застосуванням афіксів. Виходячи із матеріалу дослідження та способів його утворення, ми пропонуємо власну класифікацію неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

Зібраний матеріал дозволив нам виявити, що прізвиська, утворені за допомогою трансонімізації можуть бути класифіковані відносно їхнього походження на суто трансонімізовані, тобто такі, що утворилися на основі інших власних імен, та трансформовані [120], до яких відносяться неофіційні антропоніми, в процесі творення яких були залучені не лише оніми, але й інші лексичні мовні одиниці, а саме: іменники, прикметники, числівники (*Bush the Second*), цифри (*Bush I*) [List of U.S. Presidential Nicknames] та інші структури.

Щодо їхньої зовнішньої структури, то, розглядаючи суто трансонімізовані і трансформовані прізвиська, ці дві групи можна поділити на такі підгрупи:

1. Однокомпонентні.
2. Двокомпонентні.
3. Багатокомпонентні.

При чому, однокомпонентні переважають серед суто трансонімізованих, в той час, коли двокомпонентні та багатокомпонентні в своєму складі часто мають елементи, неонімного походження.

2.2.1. Трансонімізовані неофіційні антропоніми. Такі прізвиська складають досить чисельну групу в матеріалах всіх трьох досліджуваних мов (в англійській мові 295 одиниць, в німецькій – 496, в українській – 404). Таким чином у процентному співвідношенні, в англійській мові таких неофіційних антропонімів серед усіх тематичних груп налічується 29, 5%, в німецькій – 49,6%, а в українській – 40,4%. Така розповсюдженість пов'язана, скоріше за все із тим, що такі прізвиська надають можливість найшвидше ідентифікувати нову особу в колективі. Наприклад, якщо в студентському колективі дві Юлії, то одна з них може не отримати прізвисько, а інша отримає, наприклад, зафіксоване нами *Юзя*. Те ж саме стосується прізвищ.

Між суто трансонімізованими неофіційними антропонімами ми вирізняємо також граматично трансонімізовані, тобто такі, форма яких була змінена за допомогою граматичних процесів, але крім афіксів інших частин мови не було застосовано.

2.2.1.1. Однокомпонентні моделі трансонімізованих неофіційних антропонімів є найчисельнішими (в англійській мові 231 одиниць, в німецькій – 493, в українській – 373). Як бачимо, в німецькій мові на цю модель припадає майже 100% трансонімізованих неофіційних онімів. Серед таких неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах просліджуються схожі тенденції, а саме, в основному, прізвиська утворюються від 1) антропонімів: офіційних антропонімів, імен історичних

постатей та літературних героїв, а також неофіційних антропонімів інших людей (наприклад, англійське – *Quasimodo* [Nicknames used by G. W. Bush], від імені літературного героя, німецьке – *Blümchen* [Jugendwerkhof], квіточка від прізвища *Blume*, що перекладається як Квітка, українське – *Гімлер* [Аркушин], від імені історичної особи, *Коба* [Громадський захисник]– політичне прізвисько, утворене від прізвиська Йосифа Сталіна); 2) топонімів: назв міст, районів, місцевостей, а також країн (наприклад, англійське – *Al Capone of Los Angeles* [Seriemorder.dk], змішаний випадок, утворений від імені міста та антропоніма, німецьке прізвисько – *Manhattan* [Jugendwerkhof], що походить від назви району міста Нью-Йорк в США); 3) етронімів (наприклад, англійське – *Turk* [Jugendwerkhof], серед німецьких прізвиськ, утворених від етронімів не виявлено, українське прізвисько – *Китайка* [Чабаненко]).

Розглядаючи випадки утворення прізвиськ від антропонімів варто зауважити, що серед них часто зустрічається граматична трансонімізація за допомогою скорочення, і, спираючись на отриманий матеріал, ми можемо стверджувати, що цей процес може стосуватися будь-якої частини антропоніма: кінцевої (наприклад, *Thomas* – *Tommy*, *Tosha* [Delahunty], *Alexandra* – *Ali* [Jugendwerkhof], *Мельник* – *Меля*, *Боднар* – *Бодя* [Аркушин]), початкової (наприклад, *Robin* – *Bobbie*, *Jennifer* – *Fern* [Звезды]), а також середньої (наприклад, *Rudolph* – *Rafe* [Звезды], *Фельдман* – *Федік* [Аркушин]). Зустрічаються випадки скорочення не однієї частини, а декількох, найчастіше це – початкове та кінцеве скорочення (наприклад, *Elizabeth* – *Libby* [Delahunty], *Олексій* – *Льоха* [Аркушин]).

Таким чином, було виділено наступні підгрупи неофіційних антропонімів, утворених за допомогою граматичної трансонімізації:

1. ініціальні, з відсіченою фінальною частиною,
2. фінальні, з елімінованою початковою частиною,
3. медіальні, з одночасно редукованими початковою та фінальною частинами.

Очевидно, що такий розподіл прізвиськ на підгрупи стосується, як правило, однокомпонентних неофіційних онімів, хоча нами і було зафіксовано декілька винятків, наприклад, *Сан Санич* [Фраза] – прізвисько колишнього мера Києва, Олександра Олександровича Омельченка, яке відноситься до групи медіальних, при чому це стосується обох його компонентів.

Набір моделей скорочених неофіційних антропонімів від офіційних досить широкий. Такі групи прізвиськ можуть бути представлені наступними структурами відповідно:

1. основа без фінальної частини,
2. основа + змінена частина,
3. основа без початкової частини,
4. змінена частина + основа,
5. змінена частина + основа + змінена частина,
6. змінена основа.

Варто зауважити, що використовуючи термін «основа» стосовно цієї групи неофіційних антропонімів, ми дещо порушуємо загально прийнятне визначення основи як ядерної частини слова, з якою пов'язано лексичне значення та яка залишається, якщо не враховувати словозмінних морфем [219, с. 353]. Це пояснюється тим, що, по-перше, такі прізвиська утворюються від офіційних антропонімів, які самі по собі не мають повноцінного лексичного значення, а, по-друге, тим, що під час утворення неофіційних онімів можуть порушуватися межі морфем, і таким чином, основа може мати залишки афіксів або, навпаки, вона може бути неповною. Таким чином, основою в нашій роботі вважається центральна частина антропоніма, яка надає можливість реконструювати офіційний онім з переробленого прізвиська.

З вище зазначених різних варіантів структур найбільш поширені в усіх трьох досліджуваних мовах ініціальні, а саме: основи зі зміненими фінальними частинами. Найрідшими і в англійській, і в німецькій, і в

українській мові основи зі зміненими початковими частинами. Щодо останньої, то нам вдалося виявити лише одне прізвисько такого типу в українській мові в студентській групі неофіційних онімів, а саме: *Штурман*, утворене від прізвища Шурман [Аркушин], тобто була додана приголосна в саму основу прізвища, змінивши його семантичне наповнення.

Розглянемо деякі неофіційні антропоніми такого типу. Наприклад, англійські кримінальні прізвиська *Rusti* від прізвища італійського походження Rastelli та *Samoots* від прізвища японського походження Samuzzo [Seriemorder.dk] утворені способом граматичної онімізації і належать до групи ініціальних, де збережена основа прізвища, а фінальна його частина змінена, при чому у першому прізвиську відбулася також зміна голосної, щоб вимова прізвиська відповідала вимагає англійської фонетики. Ще одним прикладом англійського неофіційного антропоніму цього типу може бути *Andi*, створеного на основі власного імені Andreas. Тут теж відбувається відсікання фінальної частини з наступним додаванням фінального «і». Політичні англійські неофіційні антропоніми також налічують такі приклади: *Bubba* [Political Humor] – прізвисько колишнього Президента США, утворене від його прізвища Bush із зміною кінцевої частини.

Вище вже згадувалося про гендерні ознаки в закінченнях прізвиськ, які виявляються у застосуванні тих чи інших суфіксів для утворення нових неофіційних номінацій, однак хочемо звернути увагу і тут на розповсюдженість суфікса –іє серед англійських прізвиськ (наприклад, *Bushie* від прізвища Bush, *Brownie* від прізвища Brown, *Richie* від власного імені Richard).

Серед німецьких неофіційних антропонімів такий ініціальний тип теж переважає. Наприклад, прізвиська *Bischi*, утворене від прізвища Bischoff, та *Borni*, утворене від прізвища Bornschein, є яскравими прикладами скорочення фінальної частини прізвищ для створення неофіційних студентських прізвиськ. Теж стосується і власних імен (наприклад, прізвиська *Uri* від імені

Ursus, *Bea* від власного жіночого імені *Beatrix* та *Ulki* від також жіночого *Ulrike* [Jugendwerkhof]).

Щодо українських неофіційних антропонімів, то тут маємо таку саму тенденцію серед прізвиськ, які походять від імен та прізвищ. Для прикладу наведемо декілька прізвиськ, що утворилися від офіційних власних імен: студентські – *Шмига* від Шморгун, *Правдаль* від Правдолюбенко [Чабаненко], політичні – *Омеля* від Омельченко, *Тигипок* від Тигипко, *Тимоха* від Тимошенко, *Янек* від Янукович, *Макарич* від Макарович (прізвисько першого Президента України Леоніда Макаровича Кравчука), *Червонець* від Червоненко [Громадський захисник], *Андрон* від Андрій [Чабаненко]. Як бачимо, більшість наведених прикладів – це прізвиська, які структурно підпадають під групу основа + змінена частина.

Однак, інші структурні групи теж представлені в усіх трьох генетично-споріднених мовах досить неоднорідно.

Розглянемо приклади прізвиськ із структурою, в якій зникає або змінюється початкова частина і залишається основа. Серед англійських прізвиськ таких не було виявлено, в німецькому матеріалі нашого дослідження такий був один приклад (*Bille* від імені *Sybille*) [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], однак серед українських такі випадки є більш частотними (наприклад, політичне – *Чучма* від Кучма [Фраза], студентське – *Мілка* від Людмила, тут маємо випадок каламбуру, коли ім'я співзвучне з назвою шоколаду, тобто відбулася наступна трансформація: Людмила – Людмилка – *Мілка*, *Юта* від Анюта, *Буш* від прізвища Бардабуш, *Лера* від Валера [Аркушин]). Вважаємо, що така ситуація серед цих прізвиськ вказує на типологічні особливості української мови, яка різниться від германської групи тим, що в останніх перший склад, як правило, наголошений, на відміну від української, де наголос вільний, і припускаємо, що це впливає на те, що в англійському та німецькому матеріалі майже відсутні прізвиська з елімінованими початковими частинами.

Група неофіційних антропонімів, які відповідають схемі змінена частина + основа + змінена частина, теж представлена лише українськими прізвиськами в нашому матеріалі (наприклад, політичне – *Ханурик* від Схануров [Прізвиська українських політиків], *Сладка* від Злата [Чабаненко]).

Також нами було виділено групу прізвиськ, утворених за допомогою лише зміни основи (наприклад, політичне – *Кидалов* від Кивалов [Фраза], студентське – *Штурман* від Шурман [Чабаненко]). В наведених прикладах після змін основи виникають нові асоціації, як і у випадку з прізвиськом *Мілка*.

Слід зазначити, що можливі різні вторинні варіанти неофіційних антропонімів на основі одного офіційного. Така варіативність дозволяє говорити про те, що існує не лише одноразове скорочення ініціальної або фінальної частин офіційних антропонімів, але й, так би мовити, багаторазове або паралельне, оскільки декілька похідних форм існують одночасно.

Щоб виявити, чи існують якісь правила і закономірності, які б впливали на утворення неофіційних антропонімів в досліджуваних мовах, ми проаналізували наступні випадки, які були зафіксовані в нашому матеріалі: англійські – *Bubba*, *Bushwa*, *Bushit* від прізвища Bush (політичне) [Dubya Nickname], німецькі – *Juttchen*, *Jutti*, *Juttali* (студентське) від жіночого імені Jutta [Jugendwerkhof], українські – *Кравчучан*, *Кравчучка* від прізвища Кравчук (студентське), *Юзя*, *Зю-Зю*, *Юла* від Юля [Чабаненко], *Порох*, *Порошок* від Порошенка (політичне) [Прізвиська українських політиків].

Як бачимо з наведених прикладів, обмежень, в принципі, не існує. Такі паралельні форми можуть існувати як у односкладових імен Bush, Юля, так і у багатоскладових. При чому багатоскладовість не впливає на кількість створюваних форм. З прикладів видно, що односкладові імена мають, навіть більше варіантів, ніж односкладові.

Припускаємо, що варіативність прізвиськ на базі того чи іншого офіційного антропоніма обмежується лише здатністю імені скорочуватися на різну кількість складів, що стосується багатоскладових, і об'єднуватися з

різними афіксами, які можуть бути як загально прийнятими для вживання з антропонімами, так і незвичними, що створює додатковий прагматичний та стилістичний ефект [3, с. 13 –150].

Все вищезазначене стосувалося однокомпонентних суто трансформованих прізвиськ.

2.2.1.2. *Двокомпонентна модель трансонімізованих неофіційних антропонімів.* Серед відонімних їх було виявлено лише три українських, а саме: вже зазначене *Сан Санич* та *Саддам Іванович*, прізвисько Адама Мартинюка, народного депутата України, *Петро Рошенович*, прізвисько Петра Порошенка, українського політика [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков]. Перше має еліміновані початкову та фінальну частини в обох компонентах, а друге має змінений лише перший компонент, який відповідає структурі змінена частина + основа, яка теж змінена додатковою буквою «д». Щодо третього, то тут маємо незмінений антропонім з ергонімом «Рошен», який походить від прізвища політика Порошенко з елімінованими початковою та фінальною частиною. Як бачимо, це випадок, коли офіційний антропонім став базою для різних типів онімів: прізвиська і ергоніма, який, в свою чергу, став знову ж таки базою для прізвиська.

Серед англійських неофіційних антропонімів був зафіксований також випадок двохкомпонентного трансонімізованого прізвиська, де офіційний антропонім, прізвище, поєднується з аббревіатурою – *BJ Clinton*, яке вналежить Президенту США Біллу Клінтону [List of U.S. Presidential Nicknames].

Таким чином, всього було зафіксовано в англійській мові 1 одиницю, в німецькій – жодної, а в українській – 3 одиниці.

Багатокомпонентних серед суто трансонімізованих в ході нашого дослідження виявлено не було в жодній з досліджуваних трьох генетично-споріднених мов.

2.2.2. *Трансформовані неофіційні антропоніми.* Трансформовані неофіційні антропоніми представлені найбільше у англійському матеріалі, хоча не є типологічною особливістю цієї мови, оскільки схеми, по яким вони будуються не є суто властивими саме англійській мові, і такі прізвиська можуть виникнути і в німецькій, і в українській мовах. Єдиним виключенням є структура, коли поєднується артикль з антропонімом. Оскільки артикля як такого не існує в українській мові, то і прізвиськ такої структури теж не може бути.

2.2.2.1. *Однокомпонентна модель трансформованих неофіційних антропонімів.* На відміну від відонімних неофіційних антропонімів, серед трансформованих прізвиськ мало однокомпонентних. Однокомпонентні трансформовані неофіційні антропоніми зустрічаються у німецькому матеріалі (наприклад, *Ulknudel* [Jugendwerkhof]– Ulk від повної форми жіночого імені Ulrike та слово Nudel, Лапша, яке у фразеологічних оборотах вказує на товсту людину жіночої статі [Duden]), що, на нашу думку, спричинено схильністю німецької мови до широкого застосування композитних слів. Було зафіксовано 3 одиниці.

2.2.2.2. *Двокомпонентна модель трансформованих неофіційних антропонімів.* Щодо двокомпонентних прізвиськ, то варто зауважити, що ці моделі розповсюджені в англійській мові, і можна виділити такі групи:

- артикль + ім'я, характерна лише для германської групи мов, (наприклад, *The Ken and Barbie*, пара злочинців, чиї прізвиська утворені з імен відомих ляльок [Seriemorder.dk]);
- ім'я + числівник, (наприклад, прізвиська американських Президентів: *Bush 41*, *Bush I*, *Bush II*, *Bush 43* – ці прізвиська вказують на те, що син і батько були Президентами Америки, таким чином конкретизуючи кожного з них, *Roosevelt I*, *Roosevelt II* використовуються на позначення Теодора Рузвельта та Франкліна Рузвельта відповідно [List of U.S. Presidential

Nicknames], українське: *Петро Перший* – прізвисько Петра Порошенка за схожість з ім'ям російського царя [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков]);

- ім'я + прикметник, який може бути як у постпозиції, так і у препозиції стосовно оніму (наприклад, англійські кримінальні *Stupid Marty*, *Дурна Марта*, *Wild Bill*, Дикий Білл, *Phil Lucky*, Щасливчик Філ [CrimeZZZ.net], політичне *Big Bill*, Великий Білл, прізвисько Президента США Вільяма Тафта, крім того, варто зауважити, що форма Білл – це теж неофіційний антропонім, який походить від імені Вільям [List of U.S. Presidential Nicknames], українські: *Добрий Юра* – прізвисько депутата Юрія Мироіченко за стиль поведінки у Парламенті та на телебаченні, *Великий Дон* – прізвисько Віктора Януковича [Прізвиська українських політиків]).

- ім'я + іменник, який може бути як у постпозиції, так і у препозиції стосовно антропоніму (наприклад, англійське політичне прізвисько Президента Джиммі Картера *Jimmy Peanut*, Джиммі Арахіс [List of U.S. Presidential Nicknames], кримінальне *Micky Scars* [CrimeZZZ.net]). В цьому випадку власне ім'я може бути представлене топонімом (наприклад, неофіційні антропоніми Президентів США Бенджаміна Харрісона, Ендрю Джонсона та Грувера Клівленда були *White House Iceberg*, Айсберг Білого дому, *Tennessee Tailor*, Кравець з Теннессі, *The Beast of Buffalo* [List of U.S. Presidential Nicknames], Звір з Буффало, відповідно, де поєднуються назва місця, Білий дім, та іменник, а також назва штату чи міста, як в останньому випадку, та іменник, серед німецьких та українських неофіційних антропонімів таких не було виявлено). Всього зафіксовано 46 одиниць в англійській мові та 28 – в українській.

2.2.2.3. Полікомпонентні трансформовані неофіційні антропоніми теж представлені лише в англійському матеріалі такою широко розповсюдженою моделлю:

- ім'я + артикль + іменник або прикметник (наприклад, *Petty the Pig*, *Dan the Man*, *Jack the Hat* [CrimeZZZ.net], *Bush the Younger* [List of U.S. Presidential Nicknames]).

Підсумовуючи наше дослідження формальних моделей трансформованих неофіційних антропонімів можемо зробити наступний висновок: такий тип неофіційних антропонімів є спільним для англійської, німецької та української мов, його можна вважати достатньо продуктивним в плані формування прізвиськ: в українській мові серед досліджених одиниць 28 складають прізвиська, утворені за допомогою цього виду номінації, в англійській мові відсоток таких неофіційних антропонімів дещо більший – приблизно 63. В німецькій мові, однак, трансформовані неофіційні антропоніми непоширені, оскільки серед зібраного матеріалу було зафіксовано всього 3 одиниці.

Результати дослідження формальних моделей неофіційних антропонімів представлено в наступних статтях: «Дериваційні моделі прізвиськ в англійській та українській мовах» [74], «Конверсія як спосіб утворення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах» [75], «Трансонімізовані неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах» [77], а також в тезах наукової конференції: «Семантична онімізація в творенні англійських, німецьких та українських прізвиськ» [76].

Висновки до розділу 2

Таким чином, спираючись на результати нашого дослідження, ми можемо стверджувати, що антропонімічні системи трьох генетично споріднених мов стосовно структурно-граматичних моделей неофіційних антропонімів мають загальні риси:

1. Для англійської, німецької та української мови характерним способом творення і однокомпонентних, і багатоконпонентних неофіційних

антропонімів є онімізація апелятивів. Серед дериваційних засобів для відапелятивних неофіційних онімів в англійській, німецькій та українській мовах переважає є суфіксація, скорочення, що може бути кінцевим, серединним і початковим, абрєвіація, словоскладання (іменник + іменник: англійські та німецькі, прикметник + іменник: у всіх трьох досліджуваних мовах, дієслово + іменник та прикметник + прикметник, повторення основ: серед німецьких, складна синтаксична структура: серед англійських та українських прізвищ).

2. Серед багатоконпонентних неофіційних антропонімів було виділено наступні моделі $Art + Ad + N$: серед англійського та українського матеріалу: $Ad + N$: для всіх трьох досліджуваних мов, $N + Prep + N$: серед англійських та українських неофіційних антропонімів, $N + Ad$: серед німецького матеріалу, $N + N$, $Art + N + Prep + N$, $(Art) N + N + N$, $(Art) Ad + Ad + N$, $Ad + N + N$, $N + PII$, $N + Ad + N$, $Art + N + V$, $V + N$, $Art + N's + Ad + N$, $V + Pr + N + N$, $Pr + N$, $Ad + Ad \text{ and } Ad$, $Ad + N + Ad$: серед англійських прізвищ, $N + Prep. + N + Prep. + Ad + N + N$: один український неофіційний антропонім. Тобто, типологічними особливостями є тенденція англійської мови до поширення багатоконпонентних прізвищ, в той час як німецька тяжіє до одноконпонентних неофіційних антропонімів, утворених способом складання твірних основ, на відміну від української мови, де тяж більшість прізвищ одноконпонентні, однак утворені простою онімізацією, тобто дорівнюють антропоосновам.

3. Серед суто трансонімізованих неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах просліджуються схожі тенденції, а саме, в основному, прізвища утворюються від 1) антропонімів, 2) топонімів, 3) етніонімів.

4. Трансформовані неофіційні антропоніми представлені найбільше у англійському матеріалі, хоча не є типологічною особливістю цієї мови, оскільки схеми, по яким вони будуються не є суто властивими саме англійській мові, і такі прізвища можуть виникнути і в німецькій, і в

українській мовах. Серед них виділено такі типи: проміжний *артикуль* + *ім'я*, *тім'я* + *числівник*, *ім'я* + *іменник*, характерні лише для германської групи мов, найбільше для англійської; *ім'я* + *прикметник*, який може бути як у постпозиції, так і у препозиції стосовно антропоніму, зустрічається у всіх трьох досліджуваних мовах, модель *ім'я* + *артикуль* + *іменник* або *прикметник* зустрічається лише в англійському матеріалі.

5. Прізвиська, утворені за допомогою трансонімізації зберігають свою головну функцію: одночасно поєднують персоніфікацію особи та вказують на характерні ознаки об'єкта найменування, відрізняючись від інших неофіційних антропонімів тим, що в них відсутній чітко виражений оцінний компонент.

РОЗДІЛ 3

КОНТЕНСИВНІ МОДЕЛІ НОМІНАЦІЇ НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Специфіка досліджуваних одиниць дозволяє запропонувати класифікацію прізвиськ в залежності від моделей утворення та від позначуваного ними денотату чи сигніфікату. В зв'язку з цим, у другому розділі пропонується типологія неофіційних антропонімів у трьох досліджуваних мовах у вигляді виділених мотиваційних моделей прізвиськ та ідеографічної класифікації зібраного матеріалу.

2.1. Ономасіологічні моделі образних номінацій неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах.

2.1.1. Метафорична модель номінації неофіційних антропонімів. У першому розділі було зосереджено увагу на тому, що неофіційні антропоніми – це одиниці вторинної номінації з яскраво вираженим аксіологічним компонентом. Однак, серед матеріалу було виявлено ряд одиниць, які не можуть бути однозначно класифіковані як експресивні одиниці вторинної номінації, оскільки у них відсутні додаткові конотаційні значення. Таким чином, пропонуємо вважати такі прізвиська максимально наближеними до процесів первинної або прямої номінації.

Наприклад, випадком прямої номінації можна вважати, неофіційний антропонім, пов'язаний із прізвищем колишнього Президента США Д. Буша, а саме *Shrub* [List of U.S. Presidential Nicknames]: лексема «*bush*» перекладається як «кущ», але в англійській мові існує ще одна лексема із значенням «кущ» – «*shrub*» [Longman], яку досить часто використовують у

якості прізвиська Президента. Тобто відбувається синонімічна заміна на слово з таким самим значенням без особливих конотацій, оскільки саме слово не має додаткових значень, які могли би додати йому експресивності у випадку використання у якості прізвиська.

В німецькій мові прикладом може бути неофіційний нейтральний антропонім *Träumer* – *Мрійник* [Jugendwerkhof], який просто констатує властивість школяра мріяти, не відображаючи ставлення до цієї якості [Duden].

До цього типу номінацій можна також віднести прізвиська типу: *The Little* [Political Humor], *Kurze, Kleine* [Jugendwerkhof], *Малий, Великий, Кучерявий* [Чабаненко] та ін., в основі яких є прикметники, що виділяють денотат за специфічною ознакою, не маючи додаткових номінацій. Такі неофіційні антропоніми утворені за допомогою конверсії, і тому, вважається можливим віднести всі прізвиська такого типу до тих, що більше відповідають визначенню первинної номінації. Останні приклади утворено за допомогою семантичної онімізації, тому можна вважати, що такі прізвиська змішаного типу, на межі первинного і вторинного типів, складаючи периферійну зону у ономастичному полі неофіційних антропонімів.

Крім цього, особливою категорією неофіційних антропонімів є гіпокористичні назви, тобто скорочення від офіційних імен типу *Rob* від *Robert* [Delahunty], *Вітя* від *Віктор* [Громадський захисник]. Серед українських прізвиськ, сюди можна віднести також неофіційні антропоніми, утворені від форм по батькові, наприклад, *Данилич, Володимирівна* [Прізвиська українських політиків]. Вони, як і попередні приклади, не мають яскраво виражених додаткових значень, оскільки утворилися за допомогою різних типів усічення. На цій підставі, такі прізвиська можна також вважати більше відповідними типу первинної номінації.

Гіпокористична група прізвиськ, яка включає трансонімізовані неофіційні імена, об'єднує декілька типів антропонімів: «ім'я, по батькові, прізвище». Варто зазначити, що в українській мові дана група більш широко

представлена, оскільки в англійській та німецькій відсутня така форма звертання, як ім'я та по батькові, яка в українській надає широкі можливості для формування трансонімізованих прізвиськ (наприклад, *Сан Санич* – прізвисько Олександра Олександровича Омельченка, мера міста Києва, *Данилич* – прізвисько Леоніда Даниловича Кучми, Президента України та ін. [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков]). Тут можна виділи наступні підгрупи:

- вмотивовані ім'ям денотата, в основному являючи собою побутові варіанти власних імен (наприклад, англійські: *Tommy* від *Tomas*, *Daisy* від *Dorothy*, *Dick* від *Richard*, *Katie* від *Katherine*, *Rafe* від *Ralph*, *Rocking Ronnie* [Delahunty], німецькі: *Alf* від *Ralf* *Rapha* від *Raphael*, *Claudi* від *Claudia*, *Fidi* та *Frizi* від *Friederike* [Jugendwerkhof], українські: *Вітя*, *Юлька*, *Петя*, *Андрон* [Аркушин] та ін);

- вмотивовані формою по батькові денотата, що стосується лише української мови, оскільки в германських мовах така форма антропоніма не прийнята, тому на нашу думку, це надає нам право вважати цю характеристику української системи антропонімів її типологічною особливістю на рівні даного дослідження (наприклад, *Антонівна*, *Володимирівна*, *Кирилович*, *Петрович*, *Санич* [Чабаненко] та ін.);

- вмотивовані прізвищем денотата (наприклад, англійські: *Bushwa*, *Roosevelt I* – Теодор Рузвельт, 26-й Президент США, *Roosevelt II* – Франклін Рузвельт, 32-й Президент США [List of U.S. Presidential Nicknames], *Pootie-Poot* – прізвисько Володимира Путіна, Президента Росії, дане йому Джорджем Бушем, діючим Президентом США [Nicknames used by G. W. Bush], німецькі: *Schred* – прізвисько колишнього німецького канцлера Герхерда Шредера [Gerhard Schroeder], *Baggi* – шкільне прізвисько від *Baganz* [Jugendwerkhof], українські: політичні – *Тимоха*, *Ющ*, *Яник* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков], молодіжні – *Лаврик* від прізвища Лавренюк, *Лаврентій* від Лавренчук, *Лазик*

– від батьківського імені Лазар, *Мушка* від прізвища Муха та інші [Аркушин]).

Причиною відокремлення таких прізвиськ в окрему групу є те, що семантично вони відрізняються від утворених на основі апелятивів. Ці антропоніми не дають додаткової інформації про названу особу, її фізичні якості, характер чи діяльність. В зв'язку з тим, що спосіб утворення таких онімів – трансонімізація, семантична структура в них не така складна, як у відапелятивних антропонімів. Цей вид прізвиськ зберігає лише невелику стилістичну забарвленість, як правило, відносячись до розмовного стилю (порівняйте, англійське: *Bush* і *Bushwa*, *Ronald* і *Ron*, *James* і *Jimmy* [Delahunty], німецьке: *Schreder* і *Schred*, *Angela* і *Andi* – прізвисько діючого канцлера Німеччини Анжели Мерхель [RP.online], українське: *Лариса Володимирівна* і *Володимирівна*, *Дмитро* і *Дімон* – з шкільних прізвиськ вчителів та дітей [Чабаненко], *Тимошенко* і *Тимоха* – Юлія Тимошенко [Громадський захисник]).

Однак, у будь-якому випадку, наведені вище приклади не можуть вважатися повноцінно первинними номінаціями вже хоча б через те, що вони являють собою повторні іменами денотатів. У зв'язку з цим, пропонуємо вважати такі прізвиська перехідними формами між первинною та вторинною номінаціями.

Отже, даний тип номінації є спільним для англійської, німецької та української мов, хоча він і не досить продуктивний в плані формування неофіційних антропонімів: в українській мові серед досліджених одиниць 0,2% складають прізвиська, утворені за допомогою цього виду номінації, в англійській мові відсоток таких неофіційних антропонімів хоч дещо і більший, однак, теж досить незначний – приблизно 0,5%. В німецькій мові він ще менший – 0,1%.

Вторинний тип номінації неофіційних антропонімів – найрозповсюдженіша модель їх утворення в усіх трьох досліджуваних мовах [118; 121, с. 10–15; 220, с. 12; 221, с. 35;]. В першому розділі проаналізовано

особливості та метафори та метонімії як засобів вторинної номінації для створення прізвиськ. Мета другого розділу – класифікувати типи метафор та метонімії, які використовуються для створення неофіційних найменувань особи.

Проаналізувавши отриманий матеріал, можна стверджувати, що метафорична номінація в сфері неофіційних антропонімів відбувається на підставі дійсної або уявної подібності названого денотату з іншим об'єктом і є загальним продуктивним типом номінації для трьох досліджуваних мов. В англійській та німецькій мовах такі прізвиська складають близько 15%, а в українській 20%. Така частотність і підтверджує продуктивність даного способу.

Тип метафор, описані в лінгвістичних дослідженнях, породжено універсальними категоріями. Оскільки неофіційна антропонімія належить до універсальних лінгвістичних явищ, правомірно буде застосувати загальноприйняті визначення мотиваційних метафоричних моделей, які застосовано для створення прізвиськ. Найчастіше виділяються біоморфні (антропоморфні, зооморфні, фітоморфні), соціоморфні, географічні або просторові, метеорологічні, військові та інші [163, с. 10–55]. Користуючись найзагальнішою класифікацією, за А. П. Чудиновим [там само], серед досліджуваних неофіційних антропонімів в трьох мовах вдалося виокремити наступні з цих груп:

Антропоморфні: наприклад, англійське – *the Muscles from Brussel*, М'язи з Брюсселя, прізвисько Арнольда Шварцнеггера [Delahunty], німецьке – *Lieblingzahn*, Улюблений Зуб, молодіжне інтимне прізвисько [Jugendwerkhof], українське – *Лисий*, студентське прізвисько викладача, *Сейлоріун* – запозичене японське власне ім'я дівчинки на позначення схожої на неї студентки, по тій же причині виник неофіційний антропонім *Пушкарьова*, тобто дівчина з брикетами на зубах [Аркушин].

Ця група одна ж найбільших – до неї входить близько 22,5 % неофіційних антропонімів.

Серед антропоморфних також можна виділити такі підтипи:

- анатомія: *Three-Fingered Brown*, Трипалий Браун, прізвисько бейсболіста, який в дитинстві втратив половину вказівного пальця та мав паралізований мізинець, *The Mouth*, Рот, прізвисько боксера Мохамеда Алі, *The Legs*, Ноги – прізвисько американської акторки Бетті Гребл [Delahunty], в німецькій мові присутньо багато молодіжних інтимних прізвиськ, утворених від слова «серце» та його похідних, як то: *Herz*, Серце, *Herzchen*, Сердечко, *Herzelein*, Серденько [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], оскільки німецькі прізвиська переважно по структурі – це багатокореневі складені слова, то серед них можна виділити такі, де частиною слова є якраз лексема, що вказує на анатомічну особливість денотата, наприклад: *Nasenbär* [Jugendwerkhof], що дослівно означає «ведмежий ніс», однак слово «bär» в цьому випадку позначає просто людину, не маючи стосунку до тварини як такої, тому відповідне прізвисько можна перекласти приблизно як *Носанчик*; українські – *Довга Нога*, дане за високий зріст чоловіка [Аркушин];

- здоров'я/хвороби: як правило такі прізвиська стосуються ментального здоров'я людини і найчастіше в англійській мові представлені прикметниками «mad» та «crazy», наприклад, прізвисько англійського політика, радника Маргарет Тетчер, Кейта Джозефа, *The Mad Monk*, Божевільний Монах, пов'язане з його зацикленістю на питаннях вільної ринкової економіки, або прізвисько англійського футболіста Х'юса, *Crazy Horse*, Божевільний Кінь, дане йому за його ентузіазм та витривалість, *Psycho*, Псих, прізвисько англійського футболіста Стюарта Пірса, який відрізнявся агресивною манерою гри [Delahunty], німецьке – *Quatschi*, Дурник [Jugendwerkhof], українське – *Унцифаліт* [Аркушин], чоловік, який часто хворіє, прізвисько утворилося від назви хвороби «енцефаліт» за допомогою зміни ініціальної частини слова

- сім'я: *Uncle Joe* [Delahunty], британське прізвисько Сталіна в період Вітчизняної війни, дане йому Вінстоном Черчелем; прізвисько німецького піаніста Віллі Зомерфельда – *Väterchen*, Батечко, яке дала йому його дружина, *Mütterchen*, Мамуся, прізвисько дружини письменника і журналіста Левіна Шюкінга [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], серед українських прізвиськ також представлені такого типу неофіційні антропоніми: *Доця*, може виникати у зв'язку з тим, що дівчина – єдина дитина, або вказує на те, що дівчина дуже пещена, не працює і не допомагає батькам, *Батя*, часто отримують старші хлопці у компанії або ті, хто вищий, більший та сильніший, *Дід* вказує на те, що денотат або має подібність до старого чоловіка або поводить, як старий, може бути негарним, а також може вказувати на учня, який декілька років залишався у одному класі, також є категорія, яка вказує на позашлюбне походження дитини – *Байстрюк*, *Байстрючка* [Аркушин].

- реальні чи нереальні особистості: так само, ми вважаємо, що до цієї групи відносяться прізвиська, утворені шляхом трансонімізації імен відомих реальних чи нереальних особистостей, оскільки вони так само конденсують негативну або позитивну оцінку та мають асоціативний характер.

Загальновідомі уявлення про референт надають конотацію прізвиськам, утвореним на основі інших антропонімів [36, с. 5–18]. Зокрема, в якості антропонімічних апелювативів можуть бути імена історичних постатей, літературних, казкових, міфічних або біблійних персонажів (наприклад, англійські політичні: *King George* – Джордж Буш старший, *Elvis* – Білл Клінтон отримав таке прізвисько за популярність серед жінок, *Jesus W. Bush* – Джордж Буш молодший, який часто виголошує промови і обіцяє «царство демократії» [List of U.S. Presidential Nicknames], німецькі шкільні: *Alf*, *Casanova*, *Eisenherz* – Залізне Серце, *Gartenzwerg* – Садовий Гном, *Wichtel* – Домовик, *Yeti* – Йєті, Снігова Людина [Jugendwerkhof], українські політичні: *Конотопська Відьма*, прізвисько Наталії Вітренко, *Голова Професора Доуеля*, прізвисько Анатолія Кінаха, *Коба*, прізвисько Іосіфа Вінського

[Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]). Такого роду прізвиська використовуються, як правило, для характеристики осіб з точки зору їх інтересів, схильностей, здібностей, зовнішності, найчастіше з метою іронічно висміяти такі особливості. Варто зауважити, що, в зв'язку з тим, що такі власні імена входять до лексичного складу багатьох мов, вони часто мають інтернаціональний характер і можуть бути легко зрозумілі для представників інших культур (наприклад, *Quasimodo* [Nicknames used by G. W. Bush] – прізвисько Діка Чейні, віце-Президента США, дане йому Джорджем Бушем, Президентом США, у зв'язку із характерною зовнішністю, *American Bluebeard*, *Синя Борода Америки* [CrimeZZZ.net] – американський серійний вбивця Гельмут Шмідт, *Шрек* – прізвисько Президента України Віктора Ющенко, яке виникло у зв'язку з хворобою, що змінила його зовнішній вигляд, *Раїса Фантомасівна* – Раїса Богатирьова, депутат Верховної Ради від Партії Регіонів, яка, неначебто, нещодавно зробила пластичну операцію на обличчі, що й спровокувало виникнення такого прізвиська, *Валя-Золота Ручка* – Валентина Семенюк, голова Фонду держмайна України, отримала таке прізвисько від однієї з журналісток на честь однієї з відомих злодійок 20-х років минулого століття Соньки-Золотої Ручки, яка, дякуючи своєму адвокату на колінах, зняла з його руки золоту обручку, яке натякає на те, як пані Семенюк діє на своєму посту, *Снігурочка* – прізвисько Юлії Тимошенко, дане за її любов до білого вбрання [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків], *Термінатор* – Анатолій Онопрієнко, український серійний вбивця [Seriemorder.dk], *Коцей* – худий хлопець [Аркушин]). Прізвиська цього типу є найпоширенішими, оскільки зустрічаються в усіх досліджуваних мовах і в усіх групах без виключення. Такими антропонімічними апелятивами найчастіше бувають імена історичних особистостей або літературних героїв (наприклад, такі загальновідомі власні імена мають більш-менш сталі асоціації: *Наполеон* – людина з великими

амбіціями, *Казанова* – чоловік-спокусник жінок, *Ейнштейн* – розумна людина та ін. [Аркушин]).

Природоморфна група метафор поєднує в собі декілька чисельних підгруп:

- зооморфні: в цій групі відбувається перенос за моделлю тварина – людина, при чому ця група одна з найбільших, приблизно 20% від всіх прізвиськ, наприклад, англійське – *Rabbit* [Delahunty], Кролик, прізвисько Гаррі Ангстрема, баскетболіста, який став героєм декількох художніх новел, німецьке – *Krümelmaus* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Маленька Мишка, пестливе молодіжне прізвисько, українське – *Росомаха* [Чабаненко], прізвисько за зовнішній вигляд. Прізвиська, утворені на основі назв тварин, найчастіше характеризують зовнішність або характер людини [107] (наприклад, *Big Dog*, *Великий Пес* – прізвисько Біла Клінтона, що стояв на охороні прав громадян, *Dino* – від *Dinosaur*, *Динозавр* – Жан Крет'єн, Прем'єр-міністр Канади, давно на політичній арені [Political Humor], *Monkey-in-a-Man-Suit*, *Мавпа у Людському Костюмі* – Джордж Буш молодший, який під час публічних виступів має специфічну міміку [Dubya Nickname], *the Cobra*, *Кобра* – Маврін Дауд, американська журналістка, що постійно критикує Президента Буша [Nicknames used by G. W. Bush], *Red Fox of Kinderhook*, *Рудий Лис із Кіндерхука* – 8-й Президент США Мартін Ван Бурен відзначився своїми компромісами [List of U.S. Presidential Nicknames], *Faulbär*, *Лінивий Ведмідь*, *Лежень* – шкільне прізвисько учня, *Kleber*, *Шкана* – прізвисько вчителя, який дуже повільний і весь час стомлений, *der Albatros* – спортсмен, сильний, швидкий, *Gaul*, *Кінь* – німецьке шкільне учнівське прізвисько, зовнішня подібність [Jugendwerkhof], *Кролик Сеня* – схожий на кролика зовнішністю і молодістю, *Ржавий Таракан* – зовнішня подібність, *Анчоус* – зовнішня подібність [Прізвиська українських політиків]). Тут важливо зазначити, що, оскільки англійська, німецька та українська мови належать до групи індоєвропейських мов, то характерним є те, що вони

відзначаються однаковими образними асоціаціями, пов'язаними з певними тваринами [41, с. 61–68], які в свою чергу викликають асоціації, пов'язані з давніми фольклорними традиціями. Так, лисиця в усіх трьох мовах асоціюється із хитрістю, вовк – із жорстокістю, ведмідь – із повільністю, силою, незграбністю, часто невеликим розумом, півень – із задиристим, пихатим характером [там само]. Таким чином, прізвиська, де апелюють тваринами виступають ці, а також інші тварини, назви яких належать до спільного індоєвропейського пласту лексики, викликають майже однакові асоціації в англійській, німецькомовній та українськомовній середовищах, а, отже, мають подібні аксіологічні компоненти своїх семантичних значень. Однак, зооморфні прізвиська в німецькій мові мають одну особливість: в складних словах, як то *Problembär* – *Ходяча Проблема*, *Transitbär* – *Пан Прозорість*, *Grinsemeierbär* – *Усміхнений Бургомістр*, є слово «*bär*» [RP.online] – що може взагалі не асоціюватися ні зі зростом, ні з вагою людини, тобто така схема порівняння людини з ведмедем не співпадає з наявною в англійській та українській мовах, тому, на нашу думку, таку мотивацію можна вважати типологічною особливістю німецької мови.

Зооморфні прізвиська об'єднують різноманітні мотивуючі ознаки, як то: особливості форми, розмір частин тіла тварин, характер і манера пересування, особливості звуковідтворення, спосіб життя, а також особливості психіки, приписані тваринам людьми (наприклад, *Monkey-in-a-Man-Suit*, *Мавпа у Людській Одежі*, – прізвисько Джорджа Буша, яке він отримав за свою досить виразну міміку під час публічних виступів [Dubya Nickname], *The Hawk*, *Яструб* – Ернест Руполо, американський мафіозі, отримав таке прізвисько за швидкість та безжальність в своїх діях, *Problembär*, *Ходяча Проблема* – німецький політик Йозеф Аккерман [RP.online], *Кролик Сеня* – прізвисько Арсенія Яценюка, українського політика, Міністра МЗС України, яке відображає особливості його зовнішності, а також те, що він був наймолодшим міністром на даний момент в Україні [Прізвиська українських політиків]);

- фітоморфні: перенесення за моделлю «рослина – людина» є менш популярним, всього в групі налічується незначна кількість онімів такого типу. Частка неофіційних антропонімів з фітонімним компонентом на відміну від зооморфних прізвиськ є малочисельною як серед політичних, так і серед пенітенціарних, на відміну від молодіжних неофіційних власних імен, наприклад, англійське – *Tree-man* [Nicknames used by G. W. Bush], прізвисько Міністра екології США, *Tokyo Rose* [Delahunty], Токійська Троянда, Іва Тогурі, американська пропагандиска японського походження. Проте, серед шкільних неофіційних антропонімів в усіх трьох мовах знаходимо досить чисельні приклади: *Lotus*, *Лотос* – американське прізвисько японської дівчинки в школі, *Blümchen*, *Квіточка* – німецький неофіційний антропонім дівчини із прізвищем *Blume* [Jugendwerkhof], *Ромашка* – українське шкільне прізвисько, дане дівчині за приколку для волосся у формі ромашки, *Каштан* – темноволосий хлопець; *Квітка*, *Квіточка* – симпатична дівчина, *Квашена Капустя* – прізвисько від прізвища Квашук, *Боровичок* – денотат родом із села Боровичі [Аркушин].

- метеоморфні: модель «природні явища – людина», як правило, застосовується, щоб описати характер денотата, наприклад, *Air Jordan*, Повітряний Джордан, прізвисько Майкла Джордана, баскетболіста, дане йому за дивовижне вміння стрибати, *White Lightning*, Біла Блискавка, прізвисько Алана Доналда, ігрока в крикет, яке він отримав за своє біляве волосся та надзвичайну швидкість своєї гри [Delahunty], наприклад, *The Cyclone*, Циклон, *Hurricane Karen*, Ураган Карен, радник Президента Джорджа Буша отримала таке прізвисько за свій енергійний характер [Political Humor], німецькі молодіжні неофіційні антропоніми – *Wirbelwind*, Вихор, *Kugelblitz*, Кульова Блискавка [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], дані за особливості характеру, *Нестор-Ураган* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков] – швидкий, руйнівний, непередбачуваний, такий, що викликає страх;

- нежива природа: модель «неживий об'єкт – людина» часто виражається в переносі назв коштовностей на людину з позитивним значенням, як то англійське – *The Black Diamond*, прізвисько Тома Кріба, англійського боксера початку 20-го сторіччя, дане йому у зв'язку з його численними перемогами, а також через те, що до початку спортивної кар'єри він був шахтарем, а в англійській мові вугілля називають чорним діамантом, *Bubbles*, Бульбашки, прізвисько адмірала американського флоту Уільяма Джеймса, дане йому за те, що у чотирічному віці, він був зображений з бульбашками на рекламі мила [Delahunty], німецьке – *Kugelperle* [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], Кругла Перлина, пестливе молодіжне прізвисько, що дається вродливим дівчатам, українське – *Золотце*, студентське прізвисько, дане за схемою ім'я Злата – хороша дівчина – Золотце [Аркушин].

Соціоморфні: сюди варто включити різні неофіційні антропоніми, утворені за декількома моделями, які пов'язані зі стратифікацією людського суспільства, зокрема прізвиська з мотивацією професії людини, її соціального статусу, наприклад, англійське – *the Cowboy Philosopher*, Ковбой-Філософ, прізвисько американського актора та гумориста Уїлла Роджерса, який почав свою кар'єру, граючи ковбоїв у водевілях, *the Groser*, Едвард Хіс, Прем'єр-міністр Великобританії у 1970-74 роках, отримав таке прізвисько, завдяки тому, що активно сприяв вступу Великобританії до СОТ [List of U.S. Presidential Nicknames], *the Professor*, Професор, Джиммі Едвардс, англійський актор, який прославився ролями вчених, і через що отримав таке прізвисько, *the Preston Plumber*, Престонський Слюсар, Том Фінні, футболіст, який до грав у Престонському футбольному клубі, а до початку кар'єри футболіста працював слюсарем [Delahunty], німецьке – *Grillmeister*, Гриль-майстер, студентське, за вправність у готуванні на грилі, *Prinz* [Ksta.de], Принц, молодіжне, натяк на благородне походження або поведінку, українське – *Фюрер*, прізвисько В'ячеслава Кириленка, яке він

отримав за посаду голови фракції НУ-НС у парламенті [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]. Отже, тут виділяємо такі підгрупи:

- релігія: *the Pope of Trash*, Сміттевий Папа Римський, прізвисько американського кінорежисера Джона Уотерса, фільми якого відомі своєю аморальністю та поганим смаком, німецьких прізвиськ такого типу не було виявлено серед зібраного матеріалу [Delahunty], українське – *Пін* вказує на денотата, який має відношення до священників як родич або сусід, або як прислужник у церкві, а також може позначати людину, зовнішність якої схожа на зовнішній вигляд священника або бородою і волоссям, або одягом, прізвиська *Монах* чи *Монашка* схожі за значенням, однак можуть також позначати відлюдькувату людину, самотню, без сім'ї [Аркушин];

- міфологія: прізвиська цього типу представлені в німецькій та українській мовах більше, ніж в англійській, наприклад, англійське, *Dracula* – американський мафіози, Джозеф Гуглієльмо [Seriemorder.dk], німецьке – *Kobold* [Jugendwerkhof], Домовий, використовується для називання непосидючих дітей, українське – *Леший* може позначати або особу неохайну, або таку, яка не спілкується з товариством, *Чорт*, як правило, вказує на поганий характер [Аркушин];

- національність: *The Flying Dutchwoman*, Летюча Голандка, прізвисько легкоатлетки, голандки за походженням, дане англійською пресою під час Олімпійських ігор у Лондоні, утворене за аналогією з назвою легендарного корабля «Летючий Голандець», *The Flying Finn*, Летючий Фін, прізвисько Міка Хаккена, гонщика «Формули-1» [Delahunty], прізвисько *Циганка* та різні його варіанти як то *Циганок*, *Циганка Аза*, позначає і національність і зовнішній вигляд, темну шкіру чи волосся, *Турок* так само позначає і зовнішній вигляд, і можливий стосунок до національності чи країни, і характер, в останньому випадку, як правило, замкнутість, нерозумність [Аркушин];

- місце проживання або народження чи в загальному розумінні – просторів: в цьому випадку розглядається модель «місце – людина», наприклад, англійське – *Afghan* [Delahunty], прізвисько Марка Вау, австралійського ігрока в крикет, яке він отримав за матч, коли він дебютував, через подібність до вступу радянських військ до Афганістану, німецьких прізвиськ не було виявлено, українське – *Борщазівка*, студентське прізвисько, отримане за місце проживання, *Чорнобиль* – переселенець із Чорнобильської зони, родом звідти [Аркушин];

- соціальний стан: англійське – *The King*, Король, прізвисько американського кіноактора Кларка Гейбла, дане йому за його мужній та благородний зовнішній вигляд, співака Елвіса Преслі та багатьох інших відомих людей, які на думку інших займали перші місця у своїх видах діяльності, те саме стосується жінок, наприклад, *The Queen of Hearts*, Королева Сердець, неофіційний антропонім принцеси леді Діани, який виник у зв'язку із її благодійною діяльністю та після того, як у інтерв'ю вона сказала, що бажає стати королевою в людських серцях і не бачить себе королевою Великобританії [Delahunty], німецьке – *Baron*, може позначати і поважну поведінку, і керуючу роль у групі [Jugendwerkhof], українське – *Принц* чи *Принцеса* позначають людину гарної вроди, *Король* найчастіше позначає людину з гордовитою осанкою та поведінкою, *Барон* чи *Баронеса* застосовуються для позначення людей, які або нічого не роблять, або занадто пихаті [Аркушин];

- професія чи інший вид діяльності: дослідження дозволило виявити в українській мові, на відміну від англійської та німецької, що на фоні цієї вторинної метафоричної номінації існує особливий спосіб утворення прізвиськ для вчителів (наприклад, *Штатив*, *Крокодил*, *Енциклопедія*, *Жираф(а)*), вирізняється специфічний метафоричний семантичний спосіб надання прізвиськ вчителям: *Хімік* (*Хімічка*), *Біолог* (*Біологічка*), *Географ* (*Географічка*), *Фізик* (*Фізичка*), *Математик* (*Математичка*), *Фізрук* (*Фізручка*) і тому подібне, тобто відбувається онімізація професій, пов'язаних

з шкільними предметами [Аркушин]. Загальновідомі якості про предмет виступають конотаціями у таких прізвиськах, де апелятив – це загальна назва (англійське – *Boss* [CrimeZZZ.net], українські - *Завгар, Пасічник, Пастор, Ракетник, Ди-джей Коля* [Прізвиська українських політиків] – характеристики занять та професій, а також хобі людей). При чому, із прикладів видно, що, не дивлячись на різні часові і просторові, соціальні та ментальні умови утворення прізвиськ, можна провести чіткі паралелі у конотаціях в англійській, німецькій і українській мовах. Очевидно, це явище знову ж таки, підтверджує спільність асоціацій для цих трьох генетично-споріднених мов, при чому не лише в рамках однієї держави, а, враховуючи глобалізаційні процеси, у міжнародному масштабі, оскільки англійська та німецька мови мають тенденції до поширення в країнах, де вони не є рідними.

Артефактна метафора включає в себе модель «предмет, вироблений людиною – людина», в процесі застосування якої відбувається перенесення приписуваних предмету якостей на людину (наприклад, *Puppet Boy, Маріонетка*, – прізвисько самого Джорджа Буша, Президента США, що вказує на його залежність від оточення у прийнятті рішень [List of U.S. Presidential Nicknames], *Cell Phone Bandit, Телефонний Бандит* – прізвисько американського грабіжника банків Кандіса Роуза Мартінеза [Seriemorder.dk], *Leuchtturm, Маяк* – прізвисько німецького підлітка, улюблений одяг якого був біло-червоний светр [Ksta.de], *Коля-Паровоз* – Микола Рудьковський, міністр транспорту отримав таке ім'я у зв'язку із аваріями на залізниці, які пов'язують із його невмілим керуванням [Фраза]). Однак, є також більш позитивне застосування цієї метафоричної моделі, а саме: вона часто використовується у зв'язку із професією людини, наприклад, *Штатив*, прізвисько вчителя фізики, *Олівець*, прізвисько вчителя малювання, який постійно ходить з олівцем, або *Зубило* – вчитель праці в школі, *Клізма* – шкільна медсестра [Аркушин].

Сюди ж, на нашу думку, можна віднести прізвиська, мотивуюча основа яких включає позначення предметів побуту людей, назви одягу та взуття, продуктів харчування, деталей механізмів, оскільки вони, являючи собою конденсовані наочно-образні визначення, реалізують необхідність деталізації, конкретизації або гіперболізації ознаки, що виражено неофіційним антропонімом. Отже, в цій групі було виділено такі підгрупи:

- продукти харчування: досить розповсюджена група, пов'язана з тим, що люди часто мають або якісь улюблені страви, або їхній вигляд нагадує якісь продукти, англійські - оскільки німецькі прізвиська тяжіють до складених однослівних форм, то серед них можна виділити наступні приклади – *Chipsohr*, Вуха, як Чипси, досить частим елементом прізвиськ у німецькій мові є основа «-nudel», початкове значення якого «лапша», однак в німецькій мові відбулася семантична трансформація цієї лексеми, і разом з прикметником, вона позначає людину, яку характеризують, при чому, найчастіше це – особа жіночого роду [Ksta.de], наприклад, *Ulknudel*, яке дослівно означає «смійна лапша», однак стосується дівчини, яка має веселу вдачу, крім того, частим елементом прізвиськ є слово «цукор» у складі інтимних ласкавих прізвиськ, у своєму позитивному значенні, наприклад, *Zuckerrippe*, Солодка Лялька, *Zuckertiger*, Солодкий Тигр, як варіант може бути лексема «мед», наприклад, *Hönigkater*, Медовий Котик [Das Lexicon der prominenten Kosenamen], українські – *Коровай з Вушками*, прізвисько яке поєднує в собі натяки на два продукти, коровай та печиво «вушки», і належить Юлії Тимошенко, яке вона отримала за свою зачіску у вигляді коси [Прізвиська українських політиків], *Пончик*, рум'яний повний хлопчик, *Пампушка*, повненька дівчинка, *Мед*, підлабузник або людина, яка має який стосунок до меду: або працює на пасіці, або продає мед, *Крупа* – малий зростом хлопець [Аркушин].

- механізми: англійське – *Pistol Pete*, прізвисько американського тенісиста Піта Сампраса, яке він отримав за свої сильні подачі, часто такі неофіційні антропоніми вказують на заняття людини або на характер людини

[Delahunty] [Gerhard Schroeder], німецьке – *Stopper*, Стопор, на позначення особи, яка грає захисником у футбольній команді, українське – *Мотор*, денотат постійно чинить мотори, або швидко все робить, *Молоток*, низький зростом хлопець, крепкої статури, може бути також мова про надійність людини, тобто особа з таким прізвиськом тримає своє слово і не підводить [Аркушин];

- інструменти: англійське – *The Hammer* [Delahunty], Молоток, прізвисько Головного констебля Глазго Девіда Мак'Ні, яке він отримав за твердість захисту закону, німецьке – *Schlotterlotte* [Ksta.de], Дірява Труба, на позначення характеру дівчини, яка відзначається екстремальною поведінкою, українське – *Цвях*, високий і худий денотат, *Труба*, худий і високий хлопець, таке саме значення має прізвисько *Трос*, *Сокира*, хлопець плаває, «як сокира» [Аркушин];

- предмети домашнього вжитку: англійське – *The Refrigerator* [Delahunty], Холодильник, прізвисько американського гравця регбі Уіл'яма Пері, яке він отримав за свій зріст та вагу, а також приписувану йому здатність з'їсти вміст цілого холодильника, німецьке – *Rümpel*, Прасувальна Дошка, позначає дуже худу особу [Deutsch-uni], українське – *Снічка*, дівчина із запальним характером, швидко «спалахує», *Телевізор*, позначувана особа постійно дивиться телевізор [Аркушин];

- інше: англійські – *Big Train*, Великий Потяг, прізвисько американського бейсболіста Уолтера Джонсона, яке він отримав за свою швидкість та статуру, *the Rocket*, Ракета, прізвисько, розповсюджене серед спортсменів, яке їм дають за швидкість гри, наприклад, так називають австралійського тенісиста Рода Лейвера та американського бейсболіста Роджера Клеменса [Delahunty], німецьке – *Schlaftablette* [Deutsch-uni], Снотворне, прізвисько вказує на занадто пасивний характер денотата, українське – *Медицинська Клізма*, шкільна медсестра, *Копійка*, у дитинстві позначувана особа збирала копійки, або ж вказує на ощадливість чи скупий характер, *Копиця*, повна велика дівчина, *Кнопка*, найменша серед учнів

дівчинка, *Ходяча Енциклопедія* [Аркушин], може стосуватися і дівчини, і хлопця, які вважаються найрозумнішими у класі чи групі.

Таким чином, можна зробити висновок, що в англійській, німецькій та українській мові існують спільні моделі метафоричної номінації за виключенням релігійних та національних метафор, які відсутні в німецькому матеріалі. Такі мотиваційні паралелі підтверджують висунуту гіпотезу про належність неофіційних антропонімів до ономастичних універсалій.

3.1.2. Метонімічний тип номінації прізвиськ в англійській, німецькій та українській мовах. За результатами дослідження можна стверджувати, що метонімічна номінація – явище досить розповсюджене як в досліджуваних германських, так і в українській мові. Отриманий матеріал дозволяє визначити, що для подібного типу номінації, як правило, застосовують назви частин тіла, назви одягу.

Наприклад, такі прізвиська: англійське – *T-Rex*, *tyrannosarus rex*, Тиранозавр – студентське прізвисько отримане за малюнок динозавра на парасольці, *Eyebrows*, Брови, *Thumb*, Великий Палець, дане за те, що у дівчини пошкоджений великий палець після автокатастрофи [Delahunty], німецьке – *Boxernase*, Боксерський Ніс, *Vauchmann*, Чоловік с Животом, *Goldlöcken*, Золоті Кучері [Jugendwerkhof], українське – *Губа* вказує однозначно на особу з повними губами, *Ніс* позначає денотата, у якого ця частина обличчя відрізняється від середньостатистичних показників або розміром (великий), або формою (кривий або зламаний) [Аркушин].

Найрозповсюдженішими типами метонімії, які використовуються для утворення прізвиськ в англійській, німецькій та українській мовах є:

- перенесення зовнішнього вираження на внутрішній стан: українське – відповідні німецьке та українське прізвисько *Kopf* [Jugendwerkhof] та *Голова* [Аркушин] позначають розумну людину,

- синекдоха (перенесення назви частини на ціле), яка найчастіше і найкраще проявляється у використанні назви частини тіла людини замість

імені: англійське – *Flat-Nose*, *Плаский Ніс* – відомий американський злочинець Джордж Каррі [Seriemorder.dk], *The Voice*, Голос, прізвисько американського співака Френка Синатри, *The Sweater Girl*, Дівчина у Светрі, прізвисько Лани Тернер, американської актриси, яка на початку кар'єри носила вузькі светри, щоб підкреслювати свою фігуру [Delahunty], німецьке – *Nasenmann* [Ksta.de], Носань, яке складається з двох лесею «ніс» та «людина» і позначає хлопця з довгим носом, як уже зазначалося вище, оскільки в німецькій мові переважають складені неофіційні антропоніми, то зачасту неможливо виокремити випадки чи то метафори, чи то метонімії у чистому вигляді, як у цьому прізвиську, українське – *Зуб*, денотат має великі передні зуби, *Вушко* позначає дівчину з великими вухами, *Воша*, позначувана особа мала у дитинстві воші, *Родимка* вказує, що хлопець має родимку на лобі [Аркушин].

Цікаве явище вдалося виявити у німецькій мові – метафорично-метонімічну номінацію, тобто змішаний тип, наприклад, таке прізвисько як *Anzugaffe* [Deutsch-uni]. *Anzugaffe* включає метонімічну частину *Anzug* – «костюм», а також метафоричну – *Affe* [Duden 2000], «мавпа», тобто це прізвисько відображає улюблений стиль денотата і в той же час порівнює його вигляд у костюмі з мавпою.

Не зважаючи на розповсюдженість явища метонімії, число неофіційних антропонімів, утворених завдяки цьому типу номінації не надто велике: в англійській – 3,5%, в німецькій приблизно 3% і в українській мові – 2,5% від загальної кількості матеріалу.

Оскільки неофіційні антропоніми – знаки вторинної номінації, то в англійській, німецькій та українській мовах існують приклади, коли один денотат позначається декількома неофіційними антропонімами, про що згадувалося в першому розділі.

Таким чином, можна вважати, що існують синонімічні ряди прізвиськ, оскільки вони вказують на один і той самий об'єкт, тобто деяка кількість сигніфікатив вказує на один денотат, що підтверджує належність неофіційних

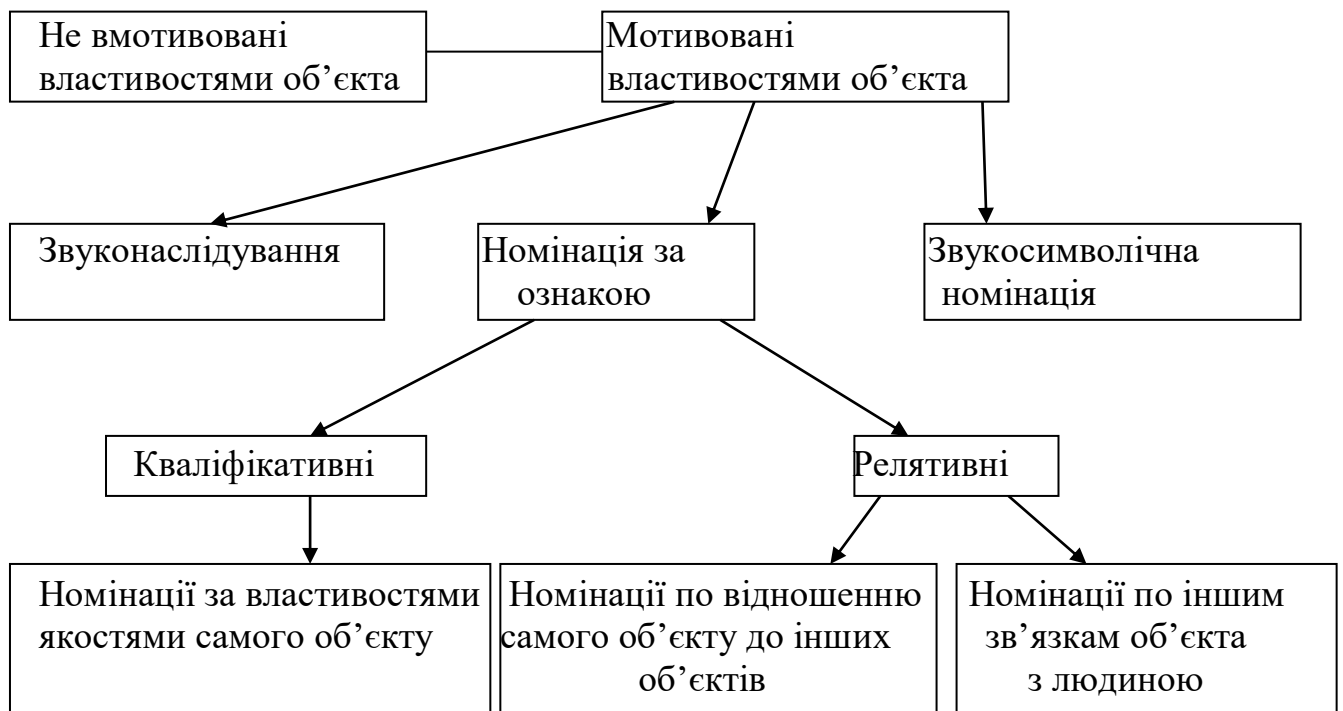
антропонімів до ономастичних універсалій, про що йшлося у першому розділі [140, с. 45–128].

Думка В. Г. Гака про те, що справжньої синонімії в такому випадку нема, оскільки кожен сигніфікат відрізняється від близького по фіксованим ознакам до нього [31, с. 351], не може бути застосована для пояснення синонімії неофіційних антропонімів.

Взагалі, як показав матеріал нашого дослідження, вторинні антропонімічні номінації в усіх трьох досліджуваних мовах, якими є прізвиська, підпадають під класифікаційну схему вторинних мотивованих властивостями об'єкта номінацій В. Г. Гака (схему №2) [там само].

А отже, спираючись на цю класифікацію, можна пояснити те, чому один і той самий денотат може бути охарактеризований декількома прізвишками, утвореними різними способами.

Схема 2.

У випадку прізвиськ, сигніфікати не лише «дещо відрізняють», але взагалі можуть позначати абсолютно різні якості денотата, але, оскільки, ці неофіційні антропоніми називають один і той самий об'єкт (особу, в даному випадку), хоч і можуть належати до різних груп цієї класифікації, то, є можливість говорити про явище синонімії прізвиськ у мовленні (наприклад, Джордж Буш, за матеріалами дослідження, має близько 130 прізвиськ: *GW, Bush 43, Bush the Younger, Shrub, Uncurious George, Incurious George* та ін. [Dubya Nickname], які можна поділити на тематичні групи – перша, пов'язана з тим, що його батько, Джордж Буш старший, теж був Президентом США, друга – що він прийшов до влади в результаті шахрайства, третя – з помилками у мовленні, четверта – з невиконанням взятих передвиборних зобов'язань; колишній канцлер Німеччини Герхард Шредер теж має декілька прізвиськ, серед яких *Audi Man* та *The Lord of the Rings*, які натякають на його чотири шлюби (символ фірми “Ауді” – чотири кільця) [Gerhard Schroeder]; Юлія Тимошенко також має синонімічний ряд прізвиськ: *Снігурочка, Леді Ю, Газова Принцеса, Коровай з Вухами* та ін.; Президент України Віктор Ющенко так само представлений рядом неофіційних антропонімів: *Ющ, Пасічник, Шрек, Любі Друзі, Прищавий* та ін. [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків]). Таке явище, на нашу думку, підтверджує той факт, що неофіційні антропоніми в досліджуваних нами мовах є семантично повноцінними лексичними одиницями.

Разом з тим, виникає проблема омонімії неофіційних антропонімів, у зв'язку із тим, що одна й та сама лексема може позначати різних денотатів та сигніфікатів, наприклад, англійське – *The Black Panther*, Чорна Пантера, яке може позначати абсолютно різних осіб, як то: Дональд Нельсон, британський серійний вбивця, який отримав таке прізвисько за те, що носив чорну маску [Tripod.com], Наомі Кемпбел, чорношкіра модель [Delahunty]; серед німецького матеріалу повторюваних прикладів не було виявлено; українське – *Миша* може позначати або маленьку дівчину (тобто позначається фізичні особливості), або таку, яка одягається в усе сіре (зовнішність), або денотат

має маленькі очі (теж фізична особливість), або сигніфікатом може бути характер (непомітність і тихість) [Чабаненко].

Однак, як вже зазначалося в першому розділі, в будь-якому випадку, неофіційний антропонім характеризує те, що він стосується конкретного денотату і є невід’ємним від нього [53, с. 68].

Розглядаючи формальні характеристики неофіційних антропонімів, які потрапили до вторинних номінацій, утворених за допомогою метафори та метонімії, варто зауважити, що всі вони – відапелятивного характеру. Таким чином їхня кількість дорівнює 705 одиниць в англійській мові, 504 та 596 одиниць в німецькій та українській мовах відповідно.

Щодо гіпокористичних, то формально вони відповідають групі відонімних неофіційних антропонімів, складаючи 295 прикладів в англійській мові, 496 прикладів в німецькій мові та 596 прикладів в українській мові.

3.2. Ідеографічні моделі неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах

Враховуючи мотивацію, яка використовується для створення вторинної номінації в англійській, німецькій та українській мовах, також спираючись на схему концептуально-мовної картини світу за В. Жайворонком [61, с. 9–15] пропонуємо ідеографічну класифікацію неофіційних антропонімів у трьох досліджуваних мовах, в якій прізвиська за спільністю семантичних ознак сформовані в семантичні групи, а ті, в свою чергу, в тематичні блоки. Універсум у мовній картині світу, за В. Жайвороком, складається з трьох головних частин – всесвіту, людини та взаємодії людини і всесвіту [там само]. Оскільки в роботі досліджуються неофіційні антропоніми, які позначають денотатів, тобто людей, та їх особливості, то всі зібрані прізвиська обмежуються тематичним блоком «людина», який складається з таких підгруп:

3.2.1. *Модель «людина як фізіологічний феномен», куди включаємо такі неофіційні антропоніми, що можуть вказувати на:*

- расу: *Afroman, Африканець* – німецьке шкільне прізвисько чорношкірого учня [Delahunty], *Шоколадка* використовується на позначення темношкірої дівчини змішаної раси [Чабаненко];

- фізичні дані: тут часто використовуються онімізовані форми прикметників у якості неофіційних антропонімів як то: *Кривий, Високий, Хромий, Товста, Косоока* [Аркушин] і т.д., а також, безумовно, переважають метафоричні прізвиська різних типів, *Горобчик* (зооморфне прізвисько на позначення маленького хлопчика), *Редька* (фітоморфне прізвисько на позначення червонощоких людей, як жіночої, так і чоловічої статі), *Шварцнегер* (антропоморфне прізвисько застосоване до людини зі схожою зовнішністю) [Аркушин];

- частини тіла: наприклад, *Женщина с Косой в Хорошем Смысле Слова, Коровай з Вухами* – прізвиська Юлії Тимошенко, дані їй за її відому зачіску, *Ушастий* [Аркушин];

- рухи і положення: тут можна об'єднати номінації на позначення руху і темпераменту, в якій можна виділити наступні позначувані підкатегорії: інтенсивність руху, ритм пересування, спосіб і манера ходи та ін. В цій групі часто зустрічаються порівняння з транспортними засобами та явищами природи (наприклад, *Hurricane Karen, Карен-Ураган* – прізвисько Карен Х'юджс, особливого радника Джорджа Буша за часів його перебування на посаді сенатора Техасу [Political Humor], дане їй за її бурхливу діяльну натуру, *Dynamite Dick, Дік-Динаміт* – Ден Кліфтон, американський рецидивіст, отримав таке прізвисько за «вибуховий» темперамент [Seriemorder.dk], *Нестор-Ураган* – прізвисько Нестора Шуфрича, отримане за час його перебування на посаді Міністра МНС України, виникнення якого хоч і було спровоковане посадою, але відображає саме темперамент політика [Прізвиська українських політиків]);

- сон: в українському матеріалі було виділено дві лексеми на позначення вад сну, а саме хропіння – *Храпа* та *Храпач* [Аркушин];

- 5 відчуттів: виділяються зазвичай вади, які мають стосунок до спілкування, як то: *Глухман*, *Глухинда*, *Глухиня*, *Глухий*, *Сліпий*, *Сліпко*, *Сліпчик*, *Сліпак*, *Крім* [Аркушин] (метафоричне прізвисько короткозорої особи), а інші, тобто смакові та відчуття дотику не позначаються;

- здоров'я: *Унцифаліт* (перекручена лексема «енцефаліт»), *Слабий* на позначення нервового характеру, *Труп* позначає денотата, який часто блідне і втрачає свідомість, *Соплива*, у дівчини постійна нежить [Аркушин].

3.2.2. Модель «людина як соціальна істота», куди відносимо такі неофіційні антропоніми, що позначають:

- працю і відпочинок: наприклад, *The Hangman of Buffalo*, *Вішальник з Буфало* – прізвисько Президента США Стефана Клівленда [List of U.S. Presidential Nicknames], який до своєї високої посади займав пост шерифа в Буфало, штат Нью Йорк, а також іноді виконував обов'язки ката, *Gitarrengott*, *Бог Гітар* [Jugendwerkhof]– німецьке прізвисько школяра, гарного гітариста, *Ракетчик* – прізвисько Леоніда Кучми, що вказує на його попереднє місце роботи, *Пасічник* – вже зазначене прізвисько Віктора Ющенка, в якому реалізується сема «особа і її ставлення до дії», ще один приклад реалізації такої семи маємо у прізвиську Миколи Томенка, *Ді-джей Коля*, що викликає асоціації з завзятістю та активністю в процесі виконання роботи, *Пастор* – український політик Олександр Турчинов, який один час був проповідником у протестантській церкві [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков]. Наше дослідження виявило лише одне метафоричне фітоморфне прізвисько серед англійських політичних імен, яке має мотивуючу фітонімну сему перемежовує «зайнятість людини, робота». В даному разі ми маємо на увазі прізвисько працівника міністерства лісового господарства США, яке дослівно означає *Людина-Дерево* – *Tree Man* [Nicknames used by G. W. Bush].

- професію: досить чисельна група, де можуть бути і просто онімизовані назви професій, як то: *Тракторист, Двірник, Директор, Токар, Ткачиха*, так і різного виду метафоричні прізвиська, наприклад, *Участок*, дільничий міліціонер, *Балет*, керівник танцювального гуртка, *Банкір*, працівник банку [Аркушин].

- побут: в цю групу, на наш погляд, доцільно включити ті прізвиська, які відображають певні події, пов'язані з денотатом і, таким чином, стали його «візитною карткою», іншими словами, такі події, що пов'язані з побутом та щоденними випадками у житті денотата (наприклад, *Town Destroyer, Руйнівник Міст* (метафоричне) – прізвисько Джорджа Вашингтона, дане йому індіанцями Америки за його безжальне ставлення до їхніх територій, *Tricky Dick, Дік-Фокусник*, (метафоричне) – прізвисько Президента США Ричарда Ніксона, яке він отримав за пов'язані з ним багаточисельні скандали [List of U.S. Presidential Nicknames]). Ця група також досить розповсюджена, оскільки прізвиська такого типу є серед політичних, шкільних і пенітенціарних неофіційних назв, однак, найменше, відповідно до отриманих результатів дослідження, вона представлена в англійських пенітенціарних прізвиськах.

- соціальний стан: прізвиська, що вказують на соціальний та економічний стан названої людини більше представлені в шкільній та студентській лексиці, а також в пенітенціарній, на відміну від політичної, оскільки, ця група, виконує функцію соціального визначення людини, а оскільки в політичній сфері люди більш-менш однакового соціального рівня, то тут зникає необхідність визначати саме цю особливість денотата (наприклад, *Dandy Phil, Денді Філ* (просте онімизоване) – Філ Кастел, американський гангстер, *Brooklyn's Last Irish Boss, Останній Бос-Ірландець Брукліна* (просте онімизоване прізвисько) [Seriemorder.dk] – Ванні Хіггінс, американський контрабандист, *Lord, Лорд* (метафоричне) – головний в компанії німецьких підлітків [Jugendwerkhof], *Xini* (метафоричне) – підліток з довгим волоссям з гітарою і без роботи, *Буржуй* (метафоричне) – може бути

як шкільне, так і пенітенціарне: в обох випадках, як правило, денотат – людина, в якій завжди є гроші) [Аркушин]. Сюди, на нашу думку, можна віднести неофіційні антропоніми із семою «спадкоємець трону», яка хоч і не прямо, але все ж таки натякає на соціальний стан «обраності» (наприклад, *Texan Dauphin*, *Техаський Дофін*, *Prince George*, *Принц Джордж* – прізвиська Джорджа Буша, що підкреслюють його родинний зв'язок із його батьком, Джорджем Гербертом Бушем, одним із попередніх Президентів США [Dubya Nickname]);

- національність: наприклад, англійське – *Dutch*, *Голандець*, Рональд Рейган, Президент США [List of U.S. Presidential Nicknames], серед німецьких таких прізвиськ не було виявлено, українське – *Бурят*, Юрій Єхануров, *Молдаванин*, Анатолій Кінах [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища украинских политиков];

- місце проживання: стимулом для ідентифікації особи в рамках її просторових орієнтацій стає поява «своїх» – «чужих», зміна місця проживання, місце походження, наприклад, англійське – *Totalitarian Texan*, *Тоталітарний Техасець* (метафоричне) – прізвисько Джорджа Буша [List of U.S. Presidential Nicknames], серед німецьких такої групи не було виявлено, на позначення людей з певного регіону в німецькій мові існують прізвиська, пов'язані зі стереотипами, які приписуються тим чи іншим містам, наприклад, *Fischkopp*, приблизний переклад «рибники», прізвисько, яке можуть отримати житель Гамбурга, оскільки це – портове місто, поруч з морем, а у морі живуть риби [Deutsch-uni], українське – *Конотопська Відьма* (метафоричне) – прізвисько Наталії Вітренко, пов'язане із її походженням [Громадський захисник];

- родина: сюди відносяться прізвиська, що виділяють денотата, спираючись на його родинні стосунки та зв'язки, представляє оніми зі значенням ступеня спорідненості (наприклад, *Daddy Bush* – прізвисько батька Джорджа Буша, дане для того, щоб розрізнити сина та батька, які обоє були Президентями США), серед іншого матеріалу в німецькій прикладом може

бути політичне прізвисько Ангели Меркель *Мама* [News.de], яке метафорично підкреслює її керівний статус, а в українській мові – внутріпартійне прізвисько Юлії Тимошенко, *Мама* [Прізвиська українських політиків];

- освіту: серед англійських та німецьких прізвиськ таких не виявлено *Професор* (антонімічне прізвисько – натяк на відсутність освіти) [Прізвиська українських політиків];

- релігію: серед англійських та німецьких сучасних прізвиськ такий тип не було виявлено, однак, можна зауважити, що серед англійських неофіційних антропонімів, які були зафіксовані до ХХ століття, ця група присутня, наприклад – *The Fair Maid of Kent*, Пречиста Діва з Кенту, мати короля Річарда II [Delahunty], яка отримала таке прізвисько за свою набожність. Той факт, що в двох західно-європейських мовах відсутня така група, можна пояснити соціальними змінами: церква не займає домінуючої ролі, на відміну від українського суспільства, де до цього часу зустрічаються такі приклади як *Божик*, *Божко* на позначення віруючих, які часто ходять до церкви [Аркушин];

- окремою групою сюди можна віднести гіпокористичні неофіційні назви, оскільки вони ні на який сигніфікат не вказують, і таким чином не можуть бути віднесені до жодної із вищезазначених груп, однак, такі неофіційні антропоніми є соціально маркованими, вказуючи на стосунки у групі та між людьми.

3.2.3. *Модель «людина як духовна істота»*, куди відносимо такі неофіційні антропоніми, що можуть позначати наступне:

- особливості мови денотата: сюди відносимо неофіційні антропоніми на позначення характерних звуків і звукосполучень, слова і сполучення, мовоописові дієслова, предметні іменники із «звукомовленнєвим» значенням. Така широка варіативність мотивуючої бази пояснюється варіативністю орієнтаційних ознак, серед яких виділяють наступні: ступінь

інтенсивності мовлення і сили голосу, недоліки у вимові, смисловий зміст мови, мовленнєві навички денотата, склад його лексикону, орфоепічна культура. Варіантність ономазіологічних типів по орієнтаційній ознаці ускладнена варіантністю способів назви, що, в свою чергу визначає варіантність по типу і способу номінації (наприклад, *Whispering Bob*, Шепочучий Боб, прізвисько ведучого музичної програми на ВВС, яке він отримав за манеру говорити, *The Singing Cowboy*, Співаючий Ковбой, прізвисько двох американських кіноакторів, Роя Роджерса і Джіна Отрі, які знімалися у музичних вестернах [Delahunty], *Bubble Boy*, *Хлопець*, *Що Булькає* [Dubya Nickname], (просто онімізоване) – Президент США Джордж Буш отримав таке прізвисько у зв'язку із своєю манерою невизразно говорити, *The Giggling Granny*, *Хихочуча Бабуся* (просто онімізоване) [Seriemorder.dk] – прізвисько американської серійної вбивці Нанні Досс, *Mümmelmann*, *Буркотун* (просто онімізоване) [Jugendwerkhof] – німецьке шкільне прізвисько, *КААліція* – прізвисько Юлії Тимошенко, отримане за її специфічну манеру вимовляти слово «коаліція», *Любі Друзі* (просто онімізоване) – фраза-паразит Президента України Віктора Ющенка, яка затвердилася як одне із його прізвиськ [Прізвиська українських політиків]). В цій групі фонетичні засоби вираження емоційної оцінки являють собою відступ від літературних норм, як бачимо на прикладі слова «коаліція». Слід зазначити, що на даному етапі дослідження, приклад політичного прізвиська, утвореного фонетичними засобами, був лише в українському матеріалі. Також вважаємо необхідним віднести сюди такий мовний недолік як німоту та прізвиська на його позначення, як то: *Німий* (просто онімізоване), *Німець* (трансформоване з субстантивованого прикметника «німий») [Аркушин];

- розум: англійське – *Boy Genius*, *Геніальний Хлопець*, (просто онімізоване) прізвисько старшого радника адміністрації Президента США Джорджа Буша Карла Роува [Nicknames used by G. W. Bush]; німецьке – *Kopf*, (метафоричне) Голова, розумна людина, *Herr Duden*, Пан Дуден, (метафоричне) мається на увазі найповніший німецький словник, тобто

прізвисько позначає розумну особу [Jugendwerkhof]; українське – *Тормоз*, (метафоричне) тугодум, *Голова*, (метафоричне) розумний, *Скліф* (метафоричне антропонімічне), від прізвища Скліфасовський, тобто дуже ерудований, *Мудрий* (просте онімізоване) [Аркушин];

- здібності: звички, схильності, здібності, які характеризуються категоріальним значенням «мати пристрасть до чогось», «мати схильність до чогось» (наприклад, *Boozer*, *П'яниця* [Delahunty]– американське шкільне прізвисько за схильність до пива, *Reiskeks*, *Рисовий Кекс* [Jugendwerkhof] – прізвисько німецького школяра, який харчується в основному лише цими кексами, *Молодий Орел* – ректор Київського національного університету культури Поплавський, який отримав таке іронічне прізвисько через його кар'єру співака, яку, не дивлячись на відсутність таланту, розпочав із пісні «Молодий орел», *Гонщик* – Євген Червоненко, колишній міністр транспорту і зв'язку, отримав таку кличку завдяки своїй любові до автоспорту та швидкої їзди [Громадський захисник]);

- сприймання: англійське – *Robocop*, Робокоп, (метафоричний антропонім) прізвисько Раймонда Маллона, дане йому за його нейпередженість у боротьбі зі злочинністю, тобто за відсутність почуттів, серед німецького матеріалу таких неофіційних антропонімів не було виявлено [Delahunty], українське – *Робот* (метафоричне прізвисько) [Аркушин], людина ні нащо не реагує;

- почуття: німецьке *Eisenherz*, Залізне Серце, (метафоричне прізвисько) людина не виражає почуттів [Jugendwerkhof], українське – *Дерев'яне Серце* (метафоричне прізвисько) позначає людину без співчуття [Аркушин];

- уяву: німецьке – *Träumer*, Мрійник (просте онімізоване прізвисько) [Jugendwerkhof], українське – *Фантазер* (просте онімізоване), легко вигадує різні історії [Аркушин];

- мораль: *Бейжа* (антропоморфне прізвисько на позначення дівчини легкої поведінки, за аналогією з героїнею серіала), *Зальотний*, хлопець нерозважної поведінки [Аркушин].

В кожній з виділених груп можна до того ж виокремити інвективні неофіційні антропоніми, які, підпадаючи під загальну ідеографічну класифікацію, все ж таки мають специфічну семантику [71, с. 181–195]. Своєрідність значення таких прізвиськ проявляється не лише в їхньому двоплановому семантичному значенні, але ще й в тому, що вони, являючись одиницями образної номінації, несуть в собі інформацію не лише про об'єкт, а про суб'єкт номінації. М. Е. Рут вважає, що образні номінації – це дзеркало конкретно-чуттєвих уявлень суб'єкта номінації про світ [127]. Інші антропоніми, як то офіційні імена та по батькові, як правило, взагалі не мають цього компонента в структурі їхнього семантичного значення.

Дослідження цього компоненту номінативної ситуації надає можливість визначити специфіку ставлення номінатора до об'єкта номінації, до мовної традиції, а також до адресата і самого акту номінації [93].

Застосувавши запропоновану М. Е. Рут типологію номінацій, враховуючи ставлення до денотата [127], ми проаналізували зібраний матеріал та отримали наступні результати:

– **щодо ставлення суб'єкта до самого акту номінації**, виділяють свідомий та несвідомий акт, однак, враховуючи прозору вмотивованість неофіційних антропонімів, ми вважаємо, що в даному випадку несвідомий акт номінації відсутній, оскільки прізвисько дається вмотивовано. Якщо взяти, наприклад, прізвиська, які були утворені на основі неправильно використаного або вимовленого слова людиною, або на основі назви, видуманої дитиною для себе ж, коли вона не могла правильно вимовити своє ім'я, то ми погоджуємося з М. Е. Рут, що помилка слугує мотивацією для утворення даного антропоніму, і тому вважати такий процес несвідомим не можна (наприклад, англійське – *Andge* від Andrew [Delahunty], *Leelah* від Lisa, німецьке – *Appel* від Künarapel, *Didi* від Dieter [Jugendwerkhof], українське – *Ляля* від Лариса [Аркушин]).

– **щодо ставлення суб'єкта до об'єкта номінації**, виділяють нейтральні номінації та експресивно-емоційно-оцінні номінації [31, с. 68–

80], до яких, безперечно і відносяться випадки з неофіційними антропонімами [166, с. 28–45], оскільки структура значення будь-якого прізвиська включає якщо не всі три, то, як мінімум, або експресивний, або емоційний, або аксіологічний компонент.

Однак, при діахронічному порівнянні англійських неофіційних політичних антропонімів, вдалося виявити значну семантичну і стилістичну різницю між сучасними та більш давніми прізвиськами. У зв'язку з цим, варто зауважити, що ще один важливий, хоча і не обов'язковий компонент семантичного наповнення неофіційних антропонімів пов'язаний з інвективною функцією мови, яку виділяють такі дослідники як Н. Д. Голев, В. І. Жельвіс та інші [30; 62; 165]. Така функція реалізується, коли в процесі комунікації виражається агресія.

Для реалізації цієї функції мови існують наступні вербальні засоби [156]:

1. суто інвективні лексеми і словосполучення, які можуть бути як літературні, так і нелітературні (діалектні, жаргонні та нецензурні);
2. потенційно інвективні лексеми, до яких, як раз, і зараховують неофіційні антропоніми.

Враховуючи те, що прізвиська виражають ставлення мовця до денотата, така семантична наповненість може бути присутня. Серед нашого матеріалу таких прикладів налічується досить значна кількість, всі вони належать до політичної групи неофіційних онімів, і більшість з них стосується Президента США Джорджа Буша. В основному вони базуються на порівнянні цієї особи з мавпами, однак, є і прямо виражені образи інвективними лексемами (наприклад, *Chimp*, Шимпанзе, *Chimp-in-Chief*, Головний Шимпанзе, *Drunk Texas Prairie Monkey*, П'яна Техаська Мавпа з Прерій, *Disaster Monkey*, Мавпа-Катастрофа, *Idiot Prince*, Принц-Ідіот, *Monkey-in-a-Man-Suit*, Мавпа у Людському Костюмі, *President Weak, Laze and Stupid*, Слабкий, Ледачий та Дурний Президент [Dubya Nickname]).

Є і серед українських політичних прізвиськ такі, що мають інвективну семантику (наприклад, вже зазначені, *Прищавий*, *Коровай з Вухами*, *Професор* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиков]).

Не було виявлено інвективних серед політичної групи в німецькій мові, однак серед студентських такі зустрічаються (наприклад, *Lügenbaron* [Jugendwerkhof], Брехливий Барон, тобто за допомогою неофіційного антропоніму суб'єкт відкрито звинувачує денотата у тому, що останній бреше).

– **щодо ставлення суб'єкта до адресата номінації.** Цей параметр визначає специфіку вибору номінації, рівень інформативності номінативної одиниці, в нашому випадку прізвиська. Адресат може бути узагальнений, наприклад, аудиторія телеглядачів, а може бути конкретним. В першому випадку засоби номінації максимально наближені до мовних норм, в другому – ставлення до мовних норм є вільним і залежить від адресата. Найяскравішими прикладами тут можуть бути політичні прізвиська: англійські – *Bush the Younger*, *Буш Молодший* та *the Smirking Chimp*, *Мавпа з Дурною Посмішкою* [Dubya Nickname], німецькі – *Angi* від *Angela Merkel*, *Schred* від *G. Schreder* [News.de], українські – *Леді Ю* та *Коровай з Вухами* [Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиков]. Як бачимо, тут чітко просліджується присутність чи додержання мовних норм в неофіційних антропонімах, де перші загальноприйнятні і розраховані на узагальнений адресат, а другі розраховані для конкретного адресата.

– **щодо ставлення до мовних традицій.** Тут потрібно пам'ятати, що мова в діячності змінюється, і кожній епосі відповідає певний набір мовних норм-стандартів, тому в рамках того чи іншого періоду можна говорити про протиставлення стандартних та нестандартних номінацій, коли перші відповідають нормам, а другі являють собою відхилення від норм. Для прикладу можна порівняти прізвиська американських Президентів, де можна прослідкувати різницю між нормами у часі, так, наприклад прізвиська

Джорджа Вашингтона відповідали нормам англійської мови 18 сторіччя: *the Father of His Country* – *Батько Своєї Країни* та *the Sword of the Revolution* – *Меч Революції*, а вже неофіційні антропоніми Джорджа Буша відповідають нормам англійської мови 20 сторіччя, тобто вони коротші, не такі пафосні і більш іронічні: *Dubya* – вимова літери W по-техаськи з його ініціалів GW Bush, *Baby Bush* – натяк на батька, котрий теж був Президентом, *Shrub*, *Kuц* – синонім прізвища Bush, яке теж перекладається словом «кущ» [List of U.S. Presidential Nicknames]. На англійській частині матеріалу дослідження можна провести діахронічний аналіз неофіційних антропонімів, завдяки тому, що збереглися прізвиська Президентів США. Такий аналіз може відобразити зміну мовних норм суспільства. Проте, на жаль, таке дослідження неможливе в німецькій та українській мовах, оскільки відповідний матеріал відсутній, а тому типологічне порівняння у діахронії неможливе.

Результати дослідження представлено в наступних статтях: «Аксіологічна маркованість прізвищ в англійській, німецькій та українській мовах» [72], «Відапелятивні неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах» [73].

Висновки до розділу 3.

Проаналізований в цьому розділі матеріал дисертаційного дослідження засвідчує, що прізвиська в англійській, німецькій та українській мовах з точки зору семантико-мотиваційних моделей характеризуються такими особливостями:

1. Враховуючи наявний матеріал дослідження пропонуємо вважати прізвиська, які утворилися за допомогою конверсії та гіпокористичні неофіційні назви такими, що являють собою перехідну форму між первинною та вторинною номінацією.

2. В усіх досліджуваних мовах існують такі типи вторинних образних прізвиських номінацій: метафорична та метонімічна.

3. Метафоричні образні номінації розподіляються на наступні групи:

- антропоморфні (сюди відносяться метафори, утворені на основі анатомії людини, характеристик здоров'я особи, сім'ї, реальних чи нереальних особистостей),
- природоморфні (до цього типу належать зооморфні, фітоморфні, метеоморфні метафори та метафори, утворені на основі неживої природи),
- соціоморфні (включають в себе релігійні та міфологічні метафори, метафори на основі національності та просторових позначень, соціального стану, професії чи іншого виду діяльності),
- артефактні метафори (складаються з метафор, утворених на основі продуктів харчування, механізмів, інструментів, предметів домашнього вжитку та інших предметів, вироблених людиною).

Всі групи представлено в усіх трьох досліджуваних мовах, за виключенням релігійної групи та групи метафор на основі просторового позначення і національності, які відсутні у німецькій мові.

4. Метонімічна група з двох нерівнозначних підгруп: перша, яка є значно менша, – перенесення зовнішнього вираження на внутрішній стан, що представлена в німецькій та українській мовах, друга – група синекдох, тобто перенесення назви частини на ціле, яка широко представлена в трьох генетично-споріднених мовах.

5. Ідеографічна класифікація групує прізвиська за тими денотатами та сигніфікатами, які вони позначають. Серед зібраних неофіційних антропонімів було виявлено наступні групи:

- людина як жива істота, яка складається з таких підгруп: раса, фізичні дані, частини тіла, рухи та положення, сон (представлена лише в українській мові), п'ять відчуттів (представлена лише в українській мові), здоров'я (представлена лише в українській мові);

- людина як суспільна істота, яка складається з таких підгруп: праця і відпочинок, професія (представлена в англійській та українській групах), побут та події, соціальний стан, національність, місце проживання;
- людина як духовна істота, яка включає такі підгрупи: мова та її особливості, розум, здібності, сприймання (відсутня в німецькій мові), почуття (відсутня в англійській мові), уява (відсутня в англійській мові, в двох інших присутня);
- соціальна організація людського життя, яка складається з наступних підгруп: родина (відсутня в українській мові), освіта (присутня лише в українській, відсутня в германських), релігія (присутня в англійській та українській);
- інвективні неофіційні антропоніми, що об'єднують в собі як правило прізвиська на позначення фізичних та розумових вад, ціллю яких є приниження позначуваної особи;
- гіпокористичні неофіційні назви, що утворилися від власних імен (присутня в усіх трьох досліджуваних мовах), від форм по батькові (існує лише в українській мові), від прізвищ (представлена в германських та українській мовах).

6. В досліджуваних мовах виявлено також явище синонімії прізвищ, у зв'язку з різноманіттям сигніфікатів, які застосовуються для позначення денотатів у мовленні.

Все вище наведене доводить, що у генетично-споріднених мовах загальні процеси формування та розвитку, а також застосування неофіційних антропонімів в багатьох аспектах збігаються, хоч і були виявлені деякі специфічні особливості, а також більш розповсюджені моделі в тій чи іншій мові. Можна вважати, що принципи лексичної номінації засобами англійської, німецької та української мов підкоряються однаковим лінгвістичним законам, що пояснюється їхньою приналежністю до індоєвропейської сім'ї мов, а також універсальними характеристиками, про які було зазначено в першому розділі.

ВИСНОВКИ

Неофіційні антропоніми – складне мовне явище, тому в роботі вони розглядаються й з лінгвістичної, і з екстралінгвістичної сторін. В цьому дослідженні англійської, німецької та української мов було поєднано теоретичні засади ономастики та словотвору, оскільки метою роботи було провести зіставну характеристику структурних та семантичних характеристик неофіційних антропонімів.

Теоретико-методологічна концепція дисертаційного дослідження базується на таких положеннях:

1) неофіційні антропоніми належать до периферійної зони ономастичного поля, маючи пряме відношення до апелювальної лексики;

2) за своїми характеристиками неофіційні антропоніми належать до ономастичних універсалій, оскільки їхні екстралінгвістичні універсальні характеристики об'єднують наступні ознаки номінації: мотиви присвоєння імені, функції імені та інформація імені, куди можна віднести мінімальний комплекс знань про названого денотата, відношення людини, яка називає, а суто лінгвістичні універсальними характеристиками досліджуваних одиниць є те, що вони оформлені на всіх мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, мають схожі синтаксичні функції (як усі інші імена можуть бути підметом та об'єктом у реченні), а також мають конкретне лексичне значення, яке впливає з їхньої індивідуалізуючої функції в усіх трьох досліджуваних мовах, крім того, неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах мають наступні характеристики, що вказують на їхню універсальність: *повторення однакових назв у різних денотатів*, тобто існування ономастичної омонімії, та *варіювання власних імен*, тобто існування декількох імен у одного денотата, що призводить до так званої ономастичної синонімії;

3) неофіційні антропоніми є знаками вторинної номінації, які мають мотивовану природу, визначену задачами вторинної додаткової номінації, що

має конотації емотивного і оціночного характеру, де вони виступають обов'язковою складовою семантики, на відміну від багатьох інших одиниць, де такі конотації додаткові і можуть бути відсутніми; 4) неофіційні антропоніми мають складну семантичну структуру, до якої входять стилістичний, емоційно-аксіологічний, національно-культурний та гендерний компоненти.

Під терміном «неофіційний антропонім» у цьому дослідженні розуміється корпус неофіційних індивідуальних найменувань, що включає до свого складу:

а) повні (паспортні) особисті імена й прізвища, а також їх короткі варіанти в комбінації або з'єднанні з означальними компонентами (комполіти імена);

б) різноманітні (графемні, фонемні, морфемні та інші) модифікації офіційних особистих імен і прізвищ реальних осіб;

в) штучні (спеціально сконструйовані), використовувані для вторинної, неофіційної номінації особи;

г) відапелятивні неофіційні імена.

Запропонована методика виявилася ефективною перед усім у виявленні спільних та відмінних формальних моделей творення неофіційних антропонімів (було визначено онімізовані та дериваційні моделі і трансонімізовані та трансформовані моделі).

Оскільки неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах утворюються завдяки однаковим процесам вторинної номінації, а саме: 1) онімізації апелятива та 2) трансонімізації іншого власного імені, неофіційні антропоніми відповідно до свого походження було класифіковано у дві групи: 1) відапелятивні та 2) відонімні.

Відапелятивні неофіційні антропоніми було класифіковано відповідно до наявності чи відсутності морфологічних змін у антропооснові на такі підгрупи:

1) прості відапелятивні,

2) деривати, серед яких було виділено такі моделі: а) суфіксальну, б) композитну, г) абрєвіатурну.

Таким чином, неофіційні антропоніми, утворені без зміни морфемного складу апелятиву, вважаються простими відапелятивним неофіційними антропонімами, створеними шляхом онімізації апелятива, а ті, що утворені в процесі різних морфологічних змін апелятива, вважаються утвореними за допомогою деривації.

Серед дериваційних засобів для відапелятивних неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах переважають: суфіксація, скорочення, що може бути фінальним, медіальним та ініціальним, абрєвіація, словоскладання.

Відонімні неофіційні антропоніми було класифіковано відповідно до наявності чи відсутності морфологічних змін у антропооснові на такі групи: 1) трансонімізовані, 2) трансформовані. Якщо під час трансонімізації з первинним онімом не відбулося жодних або були лише морфемні зміни, такий неофіційний антропонім вважається простим трансонімізованим. Якщо з'являються додаткові елементи, то такі неофіційні антропоніми належать до трансформованих.

Трансонімізовані неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах утворюються від: 1) антропонімів, 2) топонімів, 3) етнонімів.

Трансформовані неофіційні антропоніми представлені найбільше у англійському матеріалі, хоча не є типологічною особливістю цієї мови, оскільки схеми, по яким вони будуються не є суто властивими саме англійській мові, і такі прізвища можуть виникнути і в німецькій, і в українській мовах. Серед них виділено такі типи:

- 1) артикль + ім'я,
- 2) ім'я + іменник, характерні лише для германської групи мов, найбільше для англійської;

3) ім'я + прикметник, який може бути як у постпозиції, так і у препозиції стосовно антропоніму;

4) ім'я + числівник, зустрічається у всіх трьох досліджуваних мовах,

5) ім'я + артикль + іменник або прикметник, яка зустрічається лише в англійському матеріалі.

З точки зору наявних компонентів серед відапелятивних та відонімних неофіційних антропонімів було виділено однокомпонентні, двокомпонентні та полікомпонентні.

Враховуючи мотиваційні характеристики та семантику неофіційних антропонімів, їх було класифіковано у дві моделі: 1) ономасіологічну та 2) ідеографічну.

Ономасіологічна модель представляє класифікацію матеріалу за мотиваційними ознаками. В ній було виділено дві моделі вторинної номінації: 1) метафоричну та 2) метонімічну.

Метафорична модель включає в себе наступні групи:

1) антропоморфну: анатомія, здоров'я/хвороби, сім'я, реальні чи нереальні особистості;

2) природоморфну: зооморфні, фітоморфні, метеоморфні, нежива природа;

3) соціоморфну: соціальний статус, релігія, міфологія, національність, місце проживання або народження чи в загальному розумінні – просторові, соціальний стан, професія чи інший вид діяльності,

4) артефактну: продукти харчування, механізми, інструменти, предмети домашнього вжитку.

Метонімічний тип номінації неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах представлено синекдохою.

Крім цього, особливою категорією неофіційних антропонімів є гіпокористичні назви. Гіпокористична група прізвищ, яка включає трансонімізовані неофіційні імена, об'єднує декілька типів антропонімів:

1) вмотивовані ім'ям денотата, в основному являючи собою побутові варіанти власних імен;

2) вмотивовані формою по батькові денотата, що стосується лише української мови, оскільки в германських мовах така форма антропоніма не прийнята;

3) вмотивовані прізвищем денотата. Оскільки ці антропоніми не дають додаткової інформації про названу особу, її фізичні якості, характер чи діяльність, цей вид неофіційних антропонімів зберігає лише невелику стилістичну забарвленість, як правило, відносячись до розмовного стилю, у зв'язку з чим, пропонуємо вважати такі прізвиська перехідними формами між первинною та вторинною номінаціями.

Ідеографічна модель являє собою класифікацію матеріалу за семантичним значенням неофіційних антропонімів. Було виділено наступні моделі:

1) «людина як фізіологічний феномен», куди включено такі неофіційні антропоніми, що можуть вказувати на: расу, фізичні дані, частини тіла, рухи і положення, сон, 5 відчуттів, здоров'я;

2) «людина як соціальна істота», куди віднесено такі неофіційні антропоніми, що позначають: працю і відпочинок, професію, побут, соціальний стан, національність, місце проживання, родина, освіту, релігію, окремою групою сюди можна віднести гіпокористичні неофіційні назви, оскільки вони ні на який сигніфікат не вказують, і таким чином не можуть бути віднесені до жодної із вищезазначених груп, однак, такі неофіційні антропоніми є соціально маркованими, вказуючи на стосунки у групі та між людьми;

3) «людина як духовна істота», куди віднесено такі неофіційні антропоніми, що можуть позначати наступне: особливості мови денотата, розум, здібності, звички, схильності, сприймання, почуття, уяву, мораль.

У результаті зіставлення було виявлено відмінні формальні моделі неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах. Так,

спільним для трьох досліджуваних мов є широке використання простих онімизованих (в англійській мові – 549 од., в німецькій мові – 251 од., в українській мові – 545 од.), серед яких: однокомпонентних – 348 од., 249 од., 532 од. відповідно, полікомпонентних – 201 од., 2 од., 13 од. відповідно. Щодо дериваційних форм неофіційних антропонімів, то їх загалом в англійській мові – 156 од., в німецькій мові – 253 од., в українській мові – 41 од., серед яких: суфіксальних – 103 од., 60 од., 31 од. відповідно, композитних – 15 од., 193 од., 0 од. відповідно, аббревіатурних – 38 од., 0 од., 10 од. відповідно. На фоні спільних процесів, виділяється тенденція поширення композитних однокомпонентних форм в німецькій мові, на відміну від англійської та української.

Відонімних неофіційних антропонімів налічується в англійській мові – 295 од., в німецькій – 496 од., в українській – 404 од. Трансонімизованих неофіційних антропонімів: в англійській мові – 232 од., в німецькій мові – 493 од., в українській мові – 373 од., серед яких двокомпонентних лише 1 англійський антропонім, і 3 українських, всі інші – однокомпонентні. Щодо трансформованих неофіційних антропонімів, то вони практично не представлені в німецькій мові (всього 3 однокомпонентних неофіційних антропоніми). В англійській та українській мові такі відсутні взагалі, на відміну від двокомпонентних та полікомпонентних, серед яких – англійських 46 та 17 од. відповідно, а українських – лише 28 двокомпонентних. Відповідно до статистики, використання відонімних форм є більш широко розповсюдженим в німецькій та українській мовах, на відміну від англійської.

Зіставлення за змістом вказує на універсальність неофіційних антропонімів, оскільки в трьох досліджуваних мовах було виявлено однакові ономазіологічні моделі, а саме – метафоричну та метонімічну. Серед підгруп було визначено відсутність неофіційних антропонімів, вмотивованих релігійними вподобаннями чи національністю особи в німецькій мові. Серед ідеографічних моделей теж відбувається повний збіг груп та підгруп, за

виключенням підгрупи на вказівку про освіту, яка відсутня в германських мовах, та релігію, відсутню в німецькій мові в моделі «людина як суспільна істота».

Перспективним аспектом дослідження є вивчення неофіційних антропонімів в розмовному мовленні в їхньому формальному та змістовному аспектах в англійській, німецькій та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеева Р. А., Ономастика. Проблемы и методы. / Р. А. Агеева, Н. В. Подольская. – Материалы к XIII международному ономастическому конгрессу. М., 1978.
2. Азарх Ю. С. Апеллятивный и ономастический словообразовательные типы / Азарх Юлия Семеновна // Лексика и фразеология севернорусских говоров. – Вологда, 1980. – С. 137-144.
3. Азнаурова Э. С. Очерки по стилистике слова / Эльвира Сергеевна Азнаурова — Ташкент: Изд-во Ташкентского гос. ун-та им. Ф. Энгельса, 1973. — 298 с.
4. Алефиренко Н. Ф. О природе ономастической семантики / Николай Федорович Алефиренко // Ономастика Поволжья: Тезисы 8 международной конференции. – Волгоград, 1998. – С. 165–168.
5. Алимбекова Л. В. Усечение как средство пополнения словарного состава немецкого языка : дис. ... кандидата филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Алимбекова Людмила Владимировна. – Москва, 1985. – 243 с.
6. Алпатов В. М. История лингвистических учений : Учеб. пособие / Владимир Михайлович Алпатов. – 3. изд., испр. и доп. - М. : Яз. славян. культуры, 2001. – 367 с.
7. Аникина М. Н. Лингвострановедческий анализ русских антропонимов : (Личное имя, отчество, фамилия) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Марина Николаевна Аникина. – М. : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1988. – 14 с.
8. Антышев А. Н. Формирование и развитие антропонимической системы немецкого языка : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 / Антышев Александр Николаевич. – Москва, 2001. – 256 с.
9. Аристотель. Поэтика (О поэт. искусстве) / Аристотель. – Ташкент : Изд-во лит. и искусства, 1980. – 149 с.

10. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Ирина Владимировна Арнольд. — М. : Высш. шк., 1986. — 295 с.
11. Артемова Л. А. Особенности функционирования антропонимов в немецких медийных текстах : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Людмила Алексеевна Артемова. – Воронеж, 2008. – 23 с.
12. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Нина Давидовна Арутюнова. — М. : Языки русской культуры, 1998. — 896 с.
13. Балли Ш. Французская стилистика / Пер. с фран. яз. В. Петрова. — М. : Иностранная литература, 1961. — 261 с.
14. Бахвалова Т. В. Семантические и функциональные особенности некалендарных имен / Татьяна Васильевна Бахвалова // Проблемы русской ономастики : Межвуз. сб. науч. тр. – Вологда : Вологод. ГПИ, 1985. — С. 71 – 98.
15. Белей Л. О. Як „промовляють” імена літературних персонажів: промовні засоби української літературно-художньої антропонімії / Любомир Омелянович Белей // Мовознавство. – 2002. – №1. – С.23-31.
16. Белканов Н. А. Прозвища учителей: попытка педагогической антропонимики / Николай Алексеевич Белканов // Педагогика. – 1998. – № 6. – С. 117 – 122.
17. Березникова Р. Е. Место номенов в лексической системе языка / Римма Евгеньевна Березникова // Имя нарицательное и собственное. – М., 1978. – С. 36 – 48.
18. Березович Е. Л. К построению комплексной модели топонимической семантики / Елена Львовна Березович // Известия Уральского государственного университета. – 2001. – № 20. – Режим доступа до журн. : [http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020\(01_04-2001\)&xsl=showArticle.xslt&id=a01&doc=./content.jsp](http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020(01_04-2001)&xsl=showArticle.xslt&id=a01&doc=./content.jsp)

19. Блажчук Ю. І. Антропонімія Уманщини XVII - початку XXI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Юлія Іванівна Блажчук. – К., 1999. — 19 с.
20. Болотов В. И. К вопросу о значении имен собственных // Восточнославянская ономастика / владимир Иванович Болотов. – М.: Наука, 1972. – С. 333–345.
21. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : [Учеб. пособие для пед. ин-тов по спец. 2101 "Рус. яз. и лит."] / Василий Данилович Бондалетов. - М. : Просвещение, 1983. - 224 с.
22. Ботвина Н. В. Стилистические функции антропонимов в русской советской сатире (на материале фамилий) // Исследования по лексикологии русского языка / Наталия Владимировна Ботвина. – Киев, 1980. – С. 21–26.
23. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : [пер. с англ.] / Анна Вежбицкая ; отв. ред. и сост. М. А. Кронгауз. – Москва : Рус. слов., 1996. – 411 с.
24. Вербич С. О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Святослав Олексійович Вербич — К., 1999. — 209 с.
25. Веселовский С. Б. Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии / Степан Борисович Веселовский. – М.: Наука, 1974. – 381 с.
26. Витгенштейн Л. Избранные работы / Людвиг Витгенштейн. - М. : Территория будущего, 2005. – 436 с.
27. Волкова Н. Прозвище как языковая единица / Наталия Волкова // Словарь современных русских прозвищ. Экспериментальный выпуск / под ред. В. Мокиенко, Х. Вальтера. – Greiswald, 2004. – С. 5–10.
28. Волкова Н. Структурные и семантические особенности современных прозвищ Республики Коми (на материале русского и коми языков) / Наталия Волкова // Язык и литература. – 2008. - №19. – С. 12 – Режим доступа к журн. : <http://frgf.utmn.ru/last/No19/text04.htm>

29. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Елена Моисеевна Вольф / отв. ред. Г. В. Степанов. – М. : Наука, 1985. – 228 с.
30. Воронцова Ю. Б. Коллективные прозвища в русских говорах: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Ю.Б. Воронцова. – Екатеринбург, 2002. – 21 с.
31. Гак В. Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Высшая школа, 1998. – 720 с.
32. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. – 448 с.
33. Гарагуля С. И. Английское личное имя как объект изучения языка, истории и культуры / Сергей Иванович Гарагуля. – Белгород : Изд-во БелГТАСМ, 2002. – 145 с.
34. Гарбовская Н. Б. Онимные и отонимные новообразования в современных масс-медийных текстах: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Надежда Брониславовна Гарбовская. – Майкоп, 2006. – 24 с.
35. Гинзбург Е. Л. Синтаксическая типология сложных слов / Ефим Лейзерович Гинзбург // Проблемы структурной лингвистики. – М. : Наука, 1981. – С. 51 – 59.
36. Гладкова А. Н. Лингвокультурологический анализ прозвищных номинаций президентов США : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Анна Николаевна Гладкова. – Нижний Новгород, 2003. – 18 с.
37. Глущик С. В. Українська антропонімія у Генеральному описі Лівобережної України 1765- 1769 рр.: словотвірна і морфологічна структура (на матеріалі Київської сотні Київського полку): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Сергій Васильович Глущик. — К., 2003. — 246 с.
38. Гнаповська Л. В. Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні характеристики англійських антропонімів германського походження:

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Людмила Вадимівна Гнаповська. – К., 1999. — 19 с.

39. Голев Н. Д. Общие проблемы взаимодействия естественного и юридического языка, лингвистики и юриспруденции / Николай Данилович Голев // Юрислингвистика-2: Русский язык в его естественном и юридическом бытии: межвуз. сб. науч. тр. / под ред. Н.Д. Голева. – Барнаул, 2000. – 271 с.

40. Голомидова М. В. Искусственная номинация в русской ономастике : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01 / Марина Васильевна Голомидова. – Екатеринбург, 1998. – 375 с.

41. Голубовська І. О. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу "царство тварин" (на матеріалі укр., рос., англ. та китайської мов) / Ірина Олександрівна Голубовська // Мовознавство. — 2003. — № 6. — С. 61—68.

42. Горбаневский М. В. Из опыта культурно-исторического анализа ойконимии: русские ойконимы и православие / Михаил Викторович Горбаневский // Топонимия и общество. – М. : МФГО СССР, 1989. – С. 11-34.

43. Горбаневский М. В. Русская городская топонимия: проблемы ист.-культурного изучения и современного лексикографического описания: автореф. дис. На соискание науч. степени д-ра филол. наук : 10.02.01 „Русский язык” / Михаил Викторович Горбаневский. – М., 1994. – 39 с.

44. Горпинич В. О. Українсько–давньогрецькі паралелі в антропонімії / Володимир Олександрович Горпинич // Мовознавство. – 2006. – № 2–3. – С. 36-44.

45. Грачёв М. А. Криминальная кличка как реликт языческих верований [Электронный ресурс] / Михаил Александрович Грачев // История фамилии. – Режим доступа к жур. : <http://www.familii.ru/onomastika/antroponimica/1159-2008-02-02-01-32-25>

46. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір / Василь Васильович Грещук. — Івано-Франківськ : Плай, 1995. — 206 с.
47. Грищенко А. П. Сучасна українська літературна мова / Арнольд Панасович Грищенко. — К.: Вища школа, 1997. — 345 с.
48. Гудков Д. Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Дмитрий Борисович Гудков. — М., 2000. — 340 с.
49. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV ст. / Гумецька Лукія Лук'янівна. — К. : Видавництво АН УРСР, 1958. — 298с.
50. Гура А. В. К характеристике ритуальных форм речи у славян / А. В. Гура , О. А. Терновская, С. М. Толстая // Структура текста. — М., 1981. — С. 47 – 48.
51. Гурская Ю. А. Культурогенные возможности лингвистического знака: ключевые имена в русском и белорусском языках : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык”/ Юлия Александровна Гурская. — Минск, 1995. — 22 с.
52. Деменчук О. В. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Олег Володимирович Деменчук. — Рівне : Перспектива, 2005. — 165с.
53. Денисова В. В. Ономастические универсалии: экстралингвистический аспект : На материале антропонимии монгольских языков : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.22 „ Языки народов зарубежных стран Европы, Азии, Америки, аборигенов Америки и Австралии” / Вера Витальевна Денисова. — Улан-Удэ, 2003. — 22 с.
54. Денисова Т. Т. Прозвища как вид антропонимов и их функционирование в современной речевой коммуникации (на мат. прозвищ Шумячского и Ершичского районов Смоленской области) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Татьяна Тимофеевна Денисова. — Смоленск, 2007. — 27 с.

55. Дика Л. В. Суфіксальний словотвір іменника в говірках полісько-середньонаддніпрянського порубіжжя : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 „Українська мова” / Людмила Василівна Дика. — К., 2003. — 19с.
56. Дранникова Н. В. Локально-групповые прозвища в традиционной культуре Русского Севера = The local-group nicknames in the traditional culture of the Russian North : функциональность, жанровая система, этнопоэтика : Монография / Наталья Васильевна Дранникова. — Архангельск: Помор. ун-т, 2004. — 431 с.
57. Дука Л. И. Прагматический потенциал онимов и способы его актуализации в тексте: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.02.02 „Русский язык” / Людмила Ивановна Дука. — Запоріжжя, 2002. — 22 с.
58. Епурь В. Б. Дефиниции имен собственных в англоязычной лексикографии: автореф. дис. на соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Английский язык” / Виктор Борисович Епурь. — Минск, 1988. — 19 с.
59. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Дмитрий Иванович Ермолович. — М. : Р. Валент, 2001. — 200 с.
60. Есперсен О. Философия грамматики / Отто Есперсон; Пер. с англ. В.В. Пассека и С.П. Сафроновой / под ред. и с предисл. Б.А. Ильиша. — 2. изд., стер. — М. : УРСС, 2002. — 404 с.
61. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Віталій Вікторович Жайворонок. — К. : Довіра, 2007. — 262 с.
62. Жельвис В. И. Слово и дело: юридический аспект сквернословия / Владимир Ильич Жельвис // Юрислингвистика-2: Русский язык в его естественном и юридическом бытии: межвуз. сб. науч. тр. / под ред. Н.Д. Голева. — Барнаул, 2000. — С. 85-90.

63. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование / Елена Андреевна Земская. - М. : Наука, 1973. – 250 с.
64. Зинин С. И. Введение в русскую антропонию / Сергей Иванович Зинин. – Ташкент, 1972. – 340 с.
65. Ивин А. А. Основания логики оценок / Александр Архипович Ивин. — М.: Изд-во МГУ, 1970. — 138 с.
66. Имя - этнос - история : сб. ст. / АН СССР, Ин-т этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая / отв. ред. М. А. Членов и др. – М., 1989. – 200 с.
67. Имя и этнос : сборник / Ин-т этнологии и антропологии РАН / отв. ред. Р. Ш. Джарылгасинова, В. Н. Шинкарев. – М. : ИЭА, 1996. – 188 с.
68. Историческая ономастика / [гл. ред. Александра Васильевна Суперанская]. — М. : Наука, 1977. — 328 с.
69. Ільченко І. І. Антропонімія Нижньої Наддніпрянщини в її історичному розвитку (надвеликолузький регіон) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 „Українська мова” / Ірина Іванівна Ільченко. — Запоріжжя, 2003. — 18 с.
70. Кам'янець В. М. Структурні, семантичні та функціональні особливості власних імен сучасної німецької мови (на матеріалі особових імен, прізвищ та псевдонімів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Володимир Микитович Кам'янець. — Львів, 2001. — 20 с.
71. Карасик В. И. Язык социального статуса : Социолингвистический аспект. Прагмалингвистический аспект. Лингвосемантический аспект / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2002. – 333с.
72. Катернюк В. В. Аксіологічна маркованість прізвищ в англійській, німецькій та українській мовах / Вікторія Вікторівна Катернюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Л. Українки. – 2008. - №4. – С. 366 – 377.

73. Катернюк В. В. Відапелятивні неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах / Вікторія Вікторівна Катернюк // Слов'янський вісник. – 2009. – Випуск 8. – С. 80 – 86.
74. Катернюк В. В. Дери́ваційні моделі прізви́ск в англійській та українській мовах / Вікторія Вікторівна Катернюк // Слов'янський вісник. – 2007. – Випуск 7. – С. 125 – 130.
75. Катернюк В. В. Конверсія як спосіб утворення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах / Вікторія Вікторівна Катернюк // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2008. – Випуск 14. – С. 212 – 219.
76. Катернюк В. В. Семантична онімізація в творенні англійських, німецьких та українських прізви́ск / Вікторія Вікторівна Катернюк // Матеріали VIII Всеукраїнської конференції «Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація». – 2009. – С. 130 – 132.
77. Катернюк В. В. Трансонімізовані неофіційні антропоніми в англійській, німецькій та українській мовах / Вікторія Вікторівна Катернюк // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. – 2009. – Випуск 81 (1). – С. 194 – 197.
78. Козубенко И. И. Антропонимия Среднего Полесья (Соотношение неофициальных и официальных именованний) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык”, 10.01.02 „Украинский язык” / Ирина Ивановна Козубенко. — Киев, 1988. — 25 с.
79. Колесник Н. С. Особові імена в українських народних обрядових піснях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 / Наталія Степанівна Колесник. — Тернопіль, 1998. — 22с.
80. Копытко В. А. Типология номинации (на примере одного класса антропонимов): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук / Виктор Анатольевич Копытко. — Минск, 1990. — 18 с.
81. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підруч. / Ілько Вакулович Корунець . — Вінниця : Нова Книга, 2000. — 448с.

82. Кравченко В. О. Антропонімія надазовських греків у її відношеннях з українською та російською антропоніміями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Валентина Олександрівна Кравченко. — Донецьк, 2002. — 20 с.
83. Кравченко Л. О. Антропонімія Лубенщини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Людмила Олександрівна Кравченко. — К., 2002. — 20 с.
84. Кубрякова Е. С. Теория номинации и словообразования / Елена Самойловна Кубрякова // Языковая номинация. Виды переименования. — М.: Наука, 1977. — 368 с.
85. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений : Семантика производного слова / Елена Самойловна Кубрякова. — М.: Наука, 1981. — 200 с.
86. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Александр Владимирович Кунин — 2-е изд., перераб. — М.: Высш. школа, 1996. — 381 с.
87. Курилович Е. Положение имени собственного в языке / Ежи Курилович // Очерки по лингвистике. — М., 1962. — С. 252 - 266.
88. Лексикология английского языка: Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. / [Р. З. Гинзбург, С. С. Хидекель, Г. Ю. Князева, А. А. Санкин] — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Высш. школа, 1979. — 269 с.
89. Леонтович О. А. Очерки английской ономастики: Учеб. пособие / Олег Анатольевич Леонович. — Пятигорск : ПГПИИЯ, 1990. — 130 с.
90. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики : Учеб. для вузов по специальности „Психология" / Алексей Алексеевич Леонтьев. — М. : Смысл, 1997. — 285 с.
91. Лосев А. Ф. Философия имени / Алексей Федорович Лосев. — М. : МГУ, 1990. — 269 с.
92. Лотман Ю. М. Мир собственных имен / Юрий Михайлович Лотман // Семиосфера. — СПб. : Искусство-СПб, 1999. — 703 с.

93. Лучик В. В. Взаємодія обценної лексики з географічними термінами і власними назвами в слов'янських мовах / Василь Вікторович Лучик // Традиційне і нове у вивченні власних імен: Тези доповідей міжнародної ономастичної конференції. – Донецьк-Горлівка-Святогірськ, 2005. – С. 24-27.
94. Ляшенко И. В. Языковая сущность и прагматические функции этнических прозвищ : На материале английского языка : дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Игорь Владимирович Ляшенко. – Пятигорск, 2003. – 207 с.
95. Манченко Е. С. Лингвокультурные и структурно-функциональные характеристики английских прозвищ : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Елена Сергеевна Манченко. – Воронеж, 2008. – 15 с.
96. Марталога Т. В. Антропонімія Північного Степу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Тетяна Василівна Марталога. — Дніпропетровськ, 1997. — 16 с.
97. Маюрова Ж. Д. Сложные прозвища у бурят : Структура и семантика : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.22 "Языки народов зарубежных стран Азии, Африки, аборигенов Америки и Австралии" / Маюрова Жаргалма Дагбажалсановна. – Иркутск, 2001. – 21 с.
98. Мирославская А. Н. Об отношении древнерусских некалендарных имен к прозвищам и фамилиям / А. Н. Мирославская // Вопросы формирования русского национального языка. – Вологда, 1979. – С. 83 – 99.
99. Морозова М. Н. Взаимодействие антропонимической и нарицательной лексики / М. Н. Морозова // Личные имена в прошлом, настоящем, будущем — М. : Наука, 1970. — 128 с.
100. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови / Микола Іванович Мостовий. – Х.: Основа, 1993. – 255 с.
101. Мурясов Р. З. Имя собственное в современном немецком языке / Рахим Закиевич Мурясов. — Уфа : Изд-во БашГУ, 1983. — 76 с.

102. Неділько О. Д. Антропонімія північної частини Лівобережної України (1649 - 1750pp.) : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. Д. Неділько. – Київ, 1969. – 309 с.
103. Нерознак В. П. Ономастика как составная часть лингвокультурологии / В. П. Нерознак // Ономастика Поволжья : Мат-лы VII конф. поволжских ономатологов. – Волгоград, 1995. – С. 4 – 6.
104. Ниетбайтеги К. А. Когнитивный подход к изучению антропонимов / К. А. Ниетбайтеги // Русская и сопоставительная филология: состояние и перспективы: Международная научная конференция, посвященная 200-летию Казанского университета (Казань, 4-6 октября 2004 г.): Труды и материалы: / под общ. ред. К.Р.Галиуллина. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2004. – С. 231
105. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / Михаил Васильевич Никитин. – М. : Высш. шк., 1988. – 165 с.
106. Никитина Т. К. К вопросу о лексикографическом отображении ономастической картины мира / Т. К. Никитина // Ономастика Поволжья [Тезисы 8 межд. конф.] – Волгоград, 1998. – С. 170-174.
107. Никулина З. П. Из наблюдений над группой прозвищ по внешнему признаку // Имя нарицательное и собственное [отв. ред. А. В. Суперанская]. – М.: Наука, 1978. – 205 с.
108. Номинация в ономастике: Сб. статей / под ред. М.Э. Рут – Свердловск: Изд-во Урал. Ун-та, 1991. – 172 с.
109. Ономастика і апелятиви: [зб. наук. праць / наук. ред. Володимир Олександрович Горпинич] — Дніпропетровськ, 1998. — 79 с.
110. Павлов В. М. Семантика имен собственных и их роль в словосочетании / Владимир Михайлович Павлов // Вопросы немецкого языка. – Л., 1960. – Т. 217. – 1960. – С. 125-138.
111. Панов М. В. Современный русский язык: фонетика / Михаил Викторович Панов. – М. : Просвещение, 1979. – 134 с.

112. Панцьо С. Є. Українська мова: морфеміка і словотвір / Стефанія Єлисеївна Панцьо, Людмила Олександрівна Вакарюк. – Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 184 с.
113. Панчук Г. Д. Антропонімія Опілля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Галина Дмитрівна Панчук. — Тернопіль, 1999. — 18 с.
114. Пашкевич А. А. Прозвища и клички в системе номинативных средств английского языка : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Анна Александровна Пашкевич. – Санкт-Петербург, 2006. – 22 с.
115. Петрова О. В. Особливості номінації в псевдонімії німецької та української мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство” / Ольга Вікторівна Петрова . – Донецьк, 2005. – 20 с.
116. Пирожков В.Ф. Криминальная психология / Виктор Федорович Пирожков. – М. : ЮЛ, 1988. – 231 с.
117. Подольская Н. В. Ономастическое словообразование (сопоставительный анализ на мат. восточнославянской ономии) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка” / Наталья Владимировна Подольская. — М., 1990. — 49 с.
118. Познанська В. Д. Назви професій як джерело творення прізвищ південної України / Віра Дмитрівна Познанська // Лінгвістичні студії : збірник наукових праць. – Донецьк, 1996. – Вип. 2. – С. 232 – 239.
119. Потапова С. Ю. Способы образования неофициальных наименований лица в современном немецком языке / Светлана Юрьевна Потапова // Иностранные языки в высшей школе : научный журнал. – Рязань, 2009. – Выпуск 1(8). – С. 73–85.
120. Приймак О. О. Відономастичний словотвір у сфері термінології та номенклатури (на матеріалі кулінарної лексики): автореф. дис. на здобуття

- наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 „Українська мова” / Олена Олександрівна Приймак. – Х., 2003. — 16 с.
121. Пура Я. О. Сучасні прізвища Ровенщини / Ярослав Остапович Пура. – Ровно : РДПІ, Обл. географ. т-во, 1984-1989. – Ч. I - IV. – 446 с.
122. Ражина В.А. Ономастические реалии: лингвокультурологический и прагматический аспекты : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка” / Виктория Александровна Ражина. — Краснодар, 2007. — 27 с.
123. Реформатский А.А. Топономастика как лингвистический факт / Александр Александрович Реформатский // Топономастика и транскрипция. – М. : Наука, 1964. – С. 9–34.
124. Робустова В. В. Антропонимическое прозвище в современном коммуникативном пространстве / Вероника Валентиновна Робустова // Вестник Московского университета. – 2008. – №1. – С. 120–130.
125. Руденко Д. И. Имя в парадигмах «философии языка» / Дмитрий Игоревич Руденко. — Харьков: Основа, 1990. — 300 с.
126. Рут М. Э. Антропонимы: размышления о семантике [Электронный ресурс] / Мария Эдуардовна Рут // Известия Уральского государственного университета. – 2001. – № 20. – Режим доступа до журн. : [http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020\(01_04-2001\)&xsl=showArticle.xslt&id=a08&doc=../content.jsp](http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020(01_04-2001)&xsl=showArticle.xslt&id=a08&doc=../content.jsp) .
127. Рут М. Э. Имя и образ: динамический аспект / Мария Эдуардовна Рут // Имя: внутренняя структура, семантическая аура, контекст: тез. междунар. науч. конф. – М., 2000. – Ч. 1. – С. 154–167.
128. Рут М. Э. Образная номинация в русском языке / Мария Эдуардовна Рут. – Екатеринбург, 1992. – 148 с.
129. Селищев А. М. Происхождение русских фамилий, личных имен и прозвищ / Афанасий Матвеевич Селищев // Избранные труды. – М. : Просвещение, 1968. – С. 97–129.

130. Серебренников Б. А. Номинация и проблема выбора / Борис Александрович Серебренников, Анна Анфилофьевна Уфимцева // Языковая номинация. – М. : Наука, 1977. – 360 с.
131. Сергеева Л. А. Об аксиологической природе прозвищ / Лариса Александровна Сергеева // Номинация в ономастике: сборник научных трудов [под ред. М.Э. Рут]. – Свердловск: Изд-во Урал. Ун-та, 1991. – С. 147–151.
132. Слов'янська ономастика: зб. наук. праць на честь 70-річчя д-ра філол. наук, проф. П.П. Чучки / Інститут української мови НАН України [відп. ред. С. М. Медвідь]. — Ужгород, 1998. — 236 с.
133. Смольников С. Н. Антропонимия в различных типах деловой письменности Русского Севера XVI–XVII вв : монография / Сергей Николаевич Смольников. – Вологда : Русь, 2005. – 118 с.
134. Соловьева М. А. Роль аллюзивного антропонима в создании вертикального контекста (на материале романов А. Мердок и их русских переводов) : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.20 / Марина Александровна Соловьева. – Екатеринбург, 2004. – 300 с.
135. Соссюр де Ф. Труды по языкознанию / Фердинанд де Соссюр. – М. : Прогресс, 1977. – 695 с.
136. Сталтмане В.Э. Латышская антропонимия : Фамилии / Велта Эрнестовна Сталтмане. - М. : Наука, 1981. – 228 с.
137. Степанова М. Д. Словообразование современного немецкого языка / Мария Дмитриевна Степанова. – М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1953. — 374 с.
138. Суперанская А. В. Общая терминология: вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 243 с.
139. Суперанская А. В. Имя нарицательное и собственное / Александра Васильевна Суперанская. — М.: Наука, 1978. — 197 с.

140. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / Александра Васильевна Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
141. Суперанская А. В. Структура имени собственного : (фонология и морфология) / Александра Васильевна Суперанская. — М. : Наука, 1969. — 207 с.
142. Суперанская А. В. Языковые и внеязыковые ассоциации собственных имен / Александра Васильевна Суперанская. — М. : Наука, 1978. — 150 с.
143. Супрун В. И. Антропонимы в вокативном употреблении / Василий Иванович Супрун // Известия Уральского гос. ун-та. – 2001. – № 20. – С. 12–22.
144. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды / Вероника Николаевна Телия // Языковая номинация. Виды переименования. – М.: Наука, 1977. – С. 129–222.
145. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / Вероника Николаевна Телия. — М. : Наука, 1986. — 141 с.
146. Теория и методика ономастических исследований / [А. В. Суперанская, В. Э. Сталтмане, Н. В. Подольская, А. Х. Султанов] – М. : Наука, 1986. – 254 с.
147. Толстой Н. И. Мифология имени собственного / Никита Ильич Толстой // Исторические названия – памятники культуры : тез. докл. Всесоюз. науч.-практ. конф. – М., 1989. – С. 84 – 85.
148. Топоров В. Н. Праславянская культура в зеркале собственных имен / Владимир Николаевич Топоров // История, культура, этнография и фольклор славянских народов: XI Междунар. съезд славистов. – М., 1993. – С. 109-118.
149. Топорова Т.В. Язык в зеркале культуры: древнегерманские двучленные имена собственные / Татьяна Владимировна Топорова. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 253 с.
150. Трубачев О. Н. Из материалов для этимологического словаря фамилий России: (Русские фамилии и фамилии, бытующие в России) /

Олег Николаевич Трубачев // Этимология: Пробл. лингвогеографии и межъяз. контактов. — М., 1968. — С. 3-53.

151. Тыминский М. В. Неофициальные антропонимы в современном русском языке : (Семантич. аспект) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Тыминский Михаил Васильевич. — Киев, 1988. — 24 с.

152. Успенский Б. А. Социальная жизнь русских фамилий / Борис Андреевич Успенский // Унбегаун Б. Русские фамилии. — М. : Прогресс, 1989. - С. 350 – 400.

153. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков / Анна Анфилофьевна Уфимцева. — М., 1974. — С. 39.

154. Уфимцева А. А. Лексическая номинация / Анна Анфилофьевна Уфимцева // Языковая номинация (Виды наименований). — М., 1977. — С. 19-86.

155. Ушаков Н. Н. Прозвища и личные неофициальные имена: (к вопросу о границах прозвища) / Николай Николаевич Ушаков // Имя нарицательное и собственное. — М.: 1978. — С. 152-155.

156. Федорова Л. Л. Прямое выражение агрессии в речевом общении / Л. Л. Федорова // Агрессия в языке и речи: Сборник науч. статей [сост. и отв. ред. И.А. Шаронов]. — М.: РГГУ, 2004. — С. 219 – 232.

157. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Наталія Михайлівна Федотова. — Х., 2008. — 20 с.

158. Фонякова О. И. Имя собственное в художественном тексте: учебное пособие / Ольга Игоревна Фонякова. — Л. : ЛГУ, 1990. — 104 с.

159. Фрезер Дж. Золотая Ветвь: исследование магии и религии / Джеймс Фрезер. — М. : Политиздат, 1980. — 831 с.

160. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному / Зигмунд Фрейд // Я и Оно. – М. : ЭКСМО-Пресс; Харьков: Фолио, 1998. – С. 20 – 111.
161. Хейзинга Й. Homo ludens : (Человек играющий) / Йохан Хейзинга [пер. с нидерланд. и примеч. В. Ошиса]. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 350 с.
162. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / Михайло Лукич Худаш. – К., 1977. – 236 с.
163. Чудинов А. П. Политическая лингвистика (общие проблемы, метафора) : учеб. пособие / Анатолий Прокопьевич Чудинов. – Екатеринбург : Урал. гуманит. ин-т, 2003 (ОАО Полиграфист). – 193 с.
164. Чучка П.П. Розвиток імен і прізвищ / Павло Павлович // Історія української мови (лексика і фразеологія). – К.: Наукова думка, 1983. – С. 592–620.
165. Шарифуллин Б.Я. Речевая инвектива на рандеву лингвистики и юриспруденции: pro et contra / Борис Яхиевич Шарифуллин // Юрислингвистика-6: Инвективное и манипулятивное функционирование языка: межвуз. сб. науч. ст. / под ред. Н.Д. Голева. – Барнаул, 2005. – С. 15-19.
166. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания : учеб. пособие к спецкурсу / Виктор Иванович Шаховский. — Волгоград, 1983. — 94 с.
167. Шеремета С. В. Антропонімія північної Тернопільщини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Світлана Василівна Шеремета. — Івано-Франківськ, 2002. — 20 с.
168. Шимкевич Н. В. Русская коммерческая эргонимия : прагматический и лингвокультурологический аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Николай Валерьевич Шимкевич. – Екатеринбург, 2002. – 210 с.
169. Шумицька Г. В. Словотвір апелятивних іменників у північнолемківських говірках української мови : автореф. дис. на здобуття

- наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 „Українська мова” / Галина Василівна Шумицька. — Ужгород, 2001. — 19 с.
170. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Лев Владимирович Щерба. — Л.: Ленинградский гос. ун-т, 1974. — 427 с.
171. Юдин А.В. Ономастикон русских заговоров : имена собственные в рус. магич. фольклоре / Алексей Валерьевич Юдин. — М. : МНФ, 1997. — 319 с.
172. Юркенас Ю. К. Основы балтийской и славянской антропонимики / Юозас Костович Юркенас. — Вильнюс, 2003. — 257 с.
173. Ящук Л. В. Антропонімія Житомирщини XVI-XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 „Українська мова” / Леся Валеріївна Ящук. — Київ, 2008. — 20 с.
174. Alford R. D. Naming and identity: A cross-cultural study of personal naming practices / Richard D. Alford. — New Haven, CT: HRAF Press, 1987. — P. 32 – 77.
175. Amman H. Die menschliche Rede. Sprachphilosophische Untersuchungen / Hermann Amman. — Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1974. — 337 s.
176. Bosch B., De Klerk V. Nicknames as evidence of verbal playfulness. — SAR : SA Publishers, 1997. — 181 p.
177. Brown G. Sounds and Meanings / Gillian Brown. — London: The Hornby Trust Lectures, 1994. — 35 p.
178. Busse T. Nickname Usage in an American High School / Thomas Busse. — New York: Names, 1983. — 314 p.
179. Carter D. Internet Nicknames – what’s in a name? [Електронний ресурс]/ Denise Carter. — DeepThought, 2006. — Режим доступу до статті : <http://www.denisecarter.net/2006/04/internet-nicknames-whats-in-name.html>.
180. Christophersen P. The articles : A Study of Their Theory and Use in English / Paul Christophersen. — Copenhagen: Einar, Munksgaard, 1939. — P. 12 – 28.
181. Cutler A. Elizabeth and John: Sound patterns of men's and women's names / Anne Cutler. — Journal of Linguistics #26, 1994. — P. 471-482.
182. Dauzat A. Les noms de personnes / Albert Dauzat. — Paris, 1932. — P. 3-15.

183. De Klerk V., Bosch B. Naming Practices in the Eastern Cape Province of South Africa / Vivian de Klerk, Barbara Bosch. — Cap. : Capetown Press, 1996. — 167-188 p.
184. De Klerk V., Bosch B. Nicknames of English Adolescents in South Africa / Vivian de Klerk, Barbara Bosch. — London : London Press, 1997. — 99 p.
185. Der Name in Sprache und Gesellschaft: Beiträge zur Theorie der Onomastik. — Berlin : Akademie Verlag, 1973. — 243 s.
186. Dexter E. Three Items Related to Personality: Popularity, Nicknames, and Homesickness / Emily Dexter. — New York : NY Press, 1949. — P. 155-158.
187. Dickson P. What's in a Name? Reflections of an Irrepressible Name Collector / Paul Dickson. — Springfield : Merriam-Webster, Inc, 1996. — 296 p.
188. Fischer R., Walther H. Namenforschung heute. Ihre Ergebnisse u. Aufgaben in der DDR / Reinhard Fischer, Hans Walther. — Berlin : Akademie Verlag, 1971. — S. 14-38.
189. Fleischer W. Die deutschen Personennamen. Geschichte, Bildung und Bedeutung / Wolfgang Fleischer. — Berlin, 1961. — S. 21-45.
190. Fleischer W. Name und Text: Ausgewählte Studien zur Onomastik und Stilistik / Wolfgang Fleischer. — Tübingen: Niemeyer, 1992. — S. 33-56.
191. Funke O. Zur Definition des Begriffes "Eigename" / Otto Funke // Probleme der englischen Sprache und Kultur. — Heidelberg, 1925. — S. 79-80.
192. Gardiner A. The theory of proper names / Alan Gardiner. — London, N.-Y., 1954. — P. 11-32.
193. Gottschald M. Die deutschen Personennamen / Max Gottschald. — Berlin, 1955. — S. 45-50.
194. Hartmann R. R. K., Stork F. C. Dictionary of language and linguistics / Reinhard Rudolf Karl Hartmann, Francis Colin Stork. — London : Applied Science Publishers, 1972. — 302 p.
195. Holland T. The many faces of nicknames / Theodore Holland. — London, New York : Names. — P. 255-273.

196. Hughes J. How You Got Your Name : The Origin and Meaning of Surnames / James Hughes. — London : Phoenix House, 1959. — 121 p.
197. Kany W. Inoffizielle Personennamen / Werner Kany. — Tübingen : Niemeyer, 1992. - S. 45-67
198. Koss G. Namenforschung: eine Einführung in die Onomastik / Gerhard Koss. — Tübingen : Niemeyer, 1990. — S. 10-25.
199. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by / George Lakoff, Mark Johnson. — Chicago : The University of Chicago Press Land, 1980. — 256 p.
200. Leslie P., Skipper J. Towards a theory of nicknames: a case for socio-onomastics / Paul Leslie, James Skipper. — London, New York : Names, 1990. — P. 273-282.
201. Mill J. S. System of Logic / John Stuart Mill. — New York, 1874. — P. 32.
202. Morgan J., O'Neill Ch., Harre R. Nicknames: their origins and social consequences / Jane Morgan, Christopher O'Neill, Rom Harre. — London, Boston : Routledge & K. Paul, 1979. — 153 p.
203. Naumann H. Soziolinguistische Aspekte der Onomastik / Horst Naumann. — Berlin, 1974. — 150 s.
204. Naumann H. Vornamen heute - Fragen und Antworten zur Vornamengebung / Horst Naumann. — VEB : Bibliographisches Institut Leipzig, 1986. — 118 s.
205. Neethling B. Naming Among The Xhosa Of South Africa (studies In Onomastics) / Bertie Neethling. — Edwin Mellen Press, 2005. — 267 p.
206. Noreen A. Einführung in die wissenschaftliche Betrachtung der Sprache / Adolf Noreen. — Halle, 1923. — S. 360-384.
207. Phillips B. Nicknames and sex role stereotypes / Betty Phillips. — Springer Netherlands : Sex Roles, 1990. — P. 281-289.
208. Pulgram E. Theory of names / Ernst Pulgram. — American Name Society, 1954. — 49 p.
209. Seibicke W. Die Personennamen im Deutsch / Wilfried Seibicke. - Berlin - New-York, 1982. — S. 35-42.

210. Solmsen F. Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte / Felix Solmsen. – Heidelberg, 1922. – S. 2-15.
211. Stepanova M. D., Chernyseva J. J. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. – M. : Vyssaja Skola, 1986. – S. 67-98
212. Togeby K. Structure immanente de la langue française / Knud Togeby. – Copenhagen, 1951. – P. 10-60.
213. Wierzbicka A. German ‘cultural scripts’: public signs as key to social attitudes and cultural value / Anna Wierzbicka // Discourse and Society. – London, 1998. – Vol. 9 (2). – P.241–282.
214. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words (English, Russian, Polish, German, and Japanese) / Anna Wierzbicka. – New York –Oxford, 1997. – C. 32–98.
215. Wilson S. The Means of Naming: A Social and Cultural History of Personal Naming in Western Europe / Stephen Wilson. – London: University College London, 1998. – 171 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

216. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
217. Ермолович Д. И. Англо-русский словарь персоналий / Дмитрий Иванович Ермолович. – М. : Рус. яз., 1999. – 336 с.
218. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. – М. : Филол. фак. МГУ, 1996. – 245 с.
219. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой. — 2-е изд. — М. : Советская энциклопедия, 1990. — 685 с.
220. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Евгений Степанович Отин. — Донецк : Юго-Восток, 2006. — 410 с.

221. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Наталья Владимировна Подольская. – М. : Наука, 1978. — 198 с.
222. Русская ономастика и ономастика России: словарь [Под редакцией О. Н. Трубачева]. – М. : Школа-пресс, 1994. – 287 с.
223. Рыбакин А. И. Словарь английских имен: 4000 имен / Анатолий Иванович Рыбакин. – 3-е изд., испр. – М. : ООО «Издательство Астрель», 2000. – 224 с.
224. Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий: около 22700 фамилий / Анатолий Иванович Рыбакин. – М. : Русский язык, 1986. – 576 с.
225. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. — Полтава: Довкілля -К., 2006. — 716 с.
226. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка [под ред. М.Д. Степановой]. – М.: Русский язык, 1979.
227. Словарь современных русских прозвищ. Экспериментальный выпуск [под ред. Валерия Мокиенко, Харчи Вальтера]. – Greiswald, 2004. – С. 5-10.
228. Словник української мови / Академія наук Української РСР ордена трудового червоного прапора інститут мовознавства ім. О. О. Потебні: [ред. кол : І. К. Білодід... ред: А. А. Бурячок, П. П. Доценко]. – К. : Наукова думка, 1973. – 840 с.
229. Українська мова. Енциклопедія / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови / [ред. В. М. Русанівський]. – К. : "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2000. — 750 с.
230. Цілуйко К. К. Словник гідронімів України / Кирило Кузьмич Цілуйко. — К. : Наукова думка, 1979. — 781 с.
231. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник / Павло Павлович Чучка. – Львів: Світ, 2005. – 704 с.
232. Britannica // Электронная энциклопедия. – 10 вид. – 2003.
233. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / David Crystal. — Blackwell: Oxford, 1991. — 657 p.

234. Duden. – Langenscheid, 2003. – CD-edition.
235. Longman Dictionary of Contemporary English / Під ред. А. Gadsby, М. Rundell. – Longman, 2001. – 1754 с.
236. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : // <http://www.m-w.com/dictionary/>
237. Oxford Dictionary of Idioms / Під ред. А. Cowie, R. Mackin. – Oxford University Press, 2001. – 517 с.
238. Wortschatz Deutsch [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : <http://wortschatz.uni-leipzig.de/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

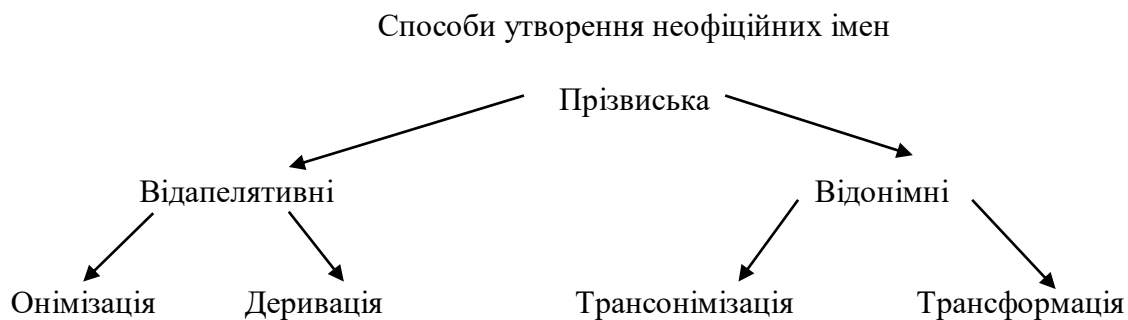
1. Звезды [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до статті : <http://www.passion.ru/faq/p.php/11/1/>
2. Інтернет-газета «Фраза» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.fraza.ua/news/22.02.10/84406.html>
3. Інтернет-газета «Фраза» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.fraza.com.ua/zametki/09.02.07/33821.html>
4. „Погремухи” українських політиків. – „Громадський захисник”. – 2007. – №20(158). – С. 12.
5. Прізвиська українських політиків [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу до статті : <http://gazeta.ua/index.php?id=216297>
6. Словник прізвиськ північно-західної України : у 3-х т. / [Упорядник Г.Л. Аркушин]. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 412 с.
Т. 1.: А–И – 2009. – 412 с.
Т. 2.: І–П – 2009. – 456 с.
Т. 3.: Р–Я – 2009. – 356 с.

7. Сюзанна без кармана, Батхед и Бурятино. Прозвища українських політиків [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до статті : <http://podrobnosti.ua/kaleidoscope/2007/05/15/423727.html>
8. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпряни: (словник) : у 2-х кн. / Віктор Антонович. — Запоріжжя, 2005.
Кн. 1.: А – Л – 2005. — 262 с.
Кн. 1.: М – Я – 2005. — 424 с.
9. Чаленко А. Клички наших політиків: Фантомас, Бандерлог, кролик Сеня и мама Рая [Електронний ресурс] / Александр Чаленко. – 2008. – Режим доступу до статті : <http://www.segodnya.ua/news/940091.html>
10. CrimeZZZ.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.crimezzz.net/serial_killer_statistics/nicknames_nickname.php
11. Delahunty A. Oxford Dictionary of Nicknames / Andrew Delahunty. – Oxford University Press Inc., New York, 2006. – 200 p.
12. Deutsch-uni [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.deutsch-uni.com.ru/schimpfwort/aussehen.php>
13. Dubya Nickname [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.nndb.com/group/750/000091477/>
14. Gerhard Schroeder [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.smokersassociation.org/famous-smokers-encyclopedia/gerhard-schroeder>
15. Grundies A., Mursa D. Das Lexicon der prominenten Kosenamen / Ariane Grundies, Daniel Mursa. – Rowolt Taschenbuch Verlag, 2009. – 189 s.
16. Jugendwerkhof [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.jugendwerkhof.info/index.php?page=Spitzname&s=a82a35c29fa697b020a9d5db40a483920b07676b>
17. Ksta.de [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.ksta.de/html/artikel/1179819691013.shtml>

18. List of U.S. Presidential Nicknames [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_U.S.Presidential _ nicknames](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_U.S.Presidential_nicknames)
19. News.de [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.news.de/politik/855050474/was-bleibt-von-helmut-kohl/1/>
20. Nicknames used by G. W. Bush [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_nicknames_used_by_George_W._Bush
21. Political Humor [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://politicalhumor.about.com/library/images/blbushaka.htm>
22. RP.online [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.rp-online.de/politik/deutschland/Spitznamen-unserer-Politiker_bid_40928.html
23. Seriemorder.dk [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://www.seriemorder.dk/viewpage.php?page_id=4
24. Tripod.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://members.tripod.com/~SerialKillr/SerialKillersExposed/nicknames.html>
25. Zza-Nicknames [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : http://en.wikipedia.org/wiki/Zza_nicknames

ДОДАТКИ

Схема №1.

Таблиця №1.

Формальні моделі прізвиस्क	English	Deutsch	Українська
Відапелятивні			
<i>1. Однокомпонентні</i>	+	+	+
а) прості відапелятивні	+	+	+
б) деривати:	+	+	+
–суфіксальні	+	+	—
–абревіатури	+	+	+
–складені:	+	+	—
i. іменник + іменник	+	+	—
ii. прикметник + іменник	+	+	—
iii. прикметник + прикметник	—	+	—
iv. дієслово + іменник	—	+	—
v. повторення основ	+	+	—
vi. синтаксична конструкція	+	—	+
<i>2. Багатокомпонентні</i>	+	+	+
(Art) Ad + N	+	—	—
(Art) N + Prep + N	+	—	—
Ad + N	+	+	+
N + N	+	—	—
N + Prep + N	+	—	+
N + Ad	—	—	—
(Art) N + N + N	+	—	—
(Art) Ad + Ad + N	+	—	—
Ad + N + N	+	—	—
N + PII	+	—	—
N + Ad + N	+	—	—
(Art) N + V	+	—	—
V + N	+	—	—
(Art) N's + Ad + N	+	—	—
V + Pr + N + N	+	—	—
Pr + N	+	—	—
Ad + Ad and Ad	+	—	—
Ad + N + Ad	+	—	—

Відонімні			
<i>1. Прості трансонімізовані</i>	+	+	+
а) однокомпонентні	+	+	+
–основа без фінальної частини	+	+	+
–основа + змінена частина,	+	+	+
–основа без початкової частини	+	+	+
–змінена частина + основа	+	+	+
–змінена частина + основа + змінена частина	—	—	+
–змінена основа	+	+	+
б) двокомпонентні	—	—	+
<i>2. Трансформовані</i>	+	+	+
а) однокомпонентні	—	+	—
б) двокомпонентні	+	—	+
артикуль + ім'я	+	—	+
ім'я + іменник	+	—	+
ім'я + числівник	+	—	+
ім'я + прикметник	+	—	+
прикметник + ім'я	+	—	+
в) багатокомпонентні	+	—	—
ім'я + артикуль + іменник	+	—	—
ім'я+ артикуль + прикметник	+	—	—

Таблиця №2.

Ономасіологічні моделі	English	Deutsch	Українська
I. Вторинна номінація	+	+	+
1. Метафорична	+	+	+
а) антропоморфні	+	+	+
анатомія	+	+	+
здоров'я/хвороба	+	+	+
сім'я	+	+	+
реальні та нереальні особи	+	+	+
б) природоморфні	+	+	+
зооморфні	+	+	+
фітоморфні	+	+	+
метеоморфні	+	+	+
нежива природа	+	+	+
в) соціоморфні	+	+	+
релігія	+	—	+
міфологія	+	+	+
національність	+	—	+
просторові (місце проживання та ін.)	+	—	+
соціальний стан	+	+	+
професія чи вид діяльності	+	—	+

є) артефактні	+	+	+
продукти харчування	+	+	+
механізми	+	+	+
інструменти	+	+	+
предмети домашнього вжитку	+	+	+
інше	+	+	+
2. Метонімічна	+	+	+
а) перенесення зовнішнього вираження на внутрішній стан	—	+	+
б) синекдоха	+	+	+

Таблиця №3.

Ідеографічна класифікація	English	Deutsch	Українська
1. Людина як жива істота	+	+	+
раса	+	—	+
фізичні дані	+	+	+
частини тіла	+	+	+
рухи та положення	+	+	+
сон	—	—	+
п'ять почуттів	—	—	+
здоров'я	—	—	+
інвективні прізвиська	+	+	+
2. Людина як суспільна істота	+	+	+
праця і відпочинок	+	+	+
професія	—	—	+
побут та події з життя	+	+	+
соціальний стан	+	+	+
національність	+	+	+
місце проживання	+	—	+
родина	+	+	—
освіта	—	—	+
релігія	+	—	+
родина	+	+	—
освіта	—	—	+
гіпокористичні прізвиська:	+	+	+
а) іменні	+	+	+
б) по батькові	—	—	+
в) від прізвища	+	+	+
інвективні прізвиська	+	+	+
3. Людина як духовна істота	+	+	+
мова	+	+	+
розум	+	+	+
здібності	+	+	+
сприймання	+	—	+
почуття	—	+	+
уява	—	+	+
інвективні прізвиська	+	+	+